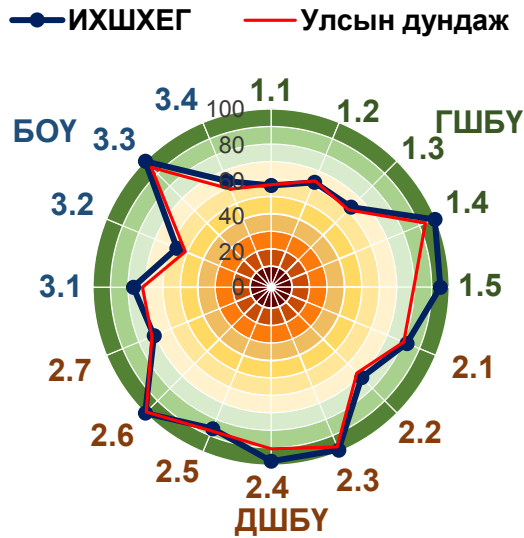

Иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний ерөнхий газар

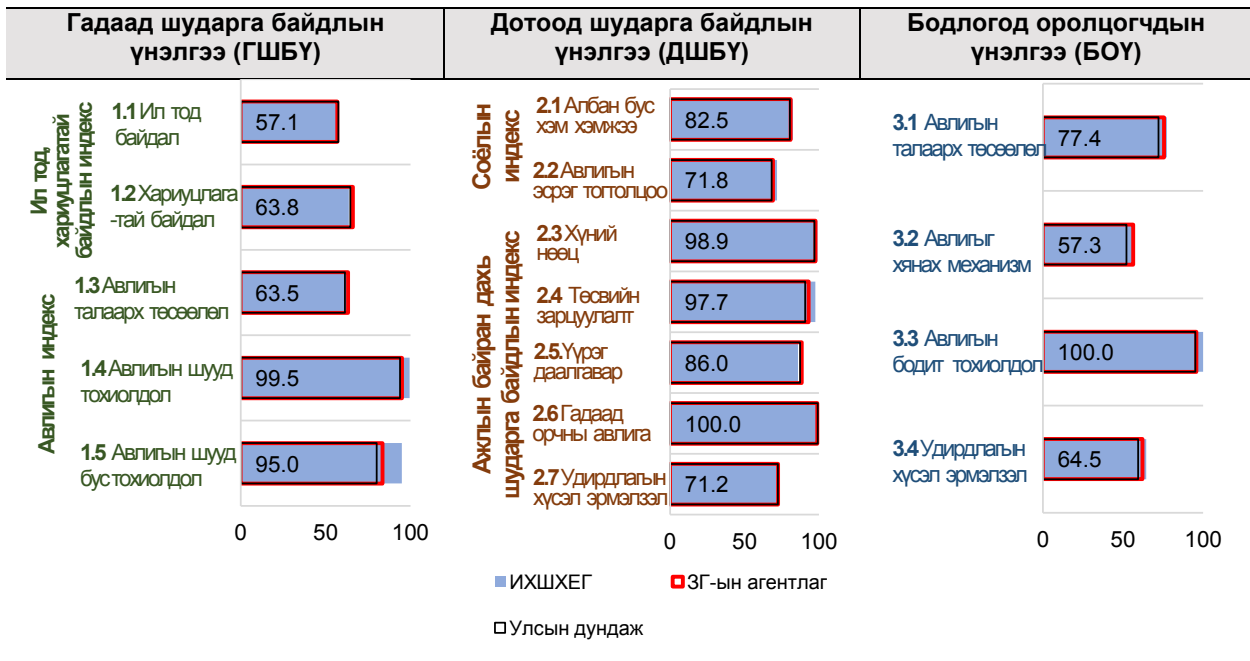
ШБҮ

Он	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	77.5	10/25	15/62

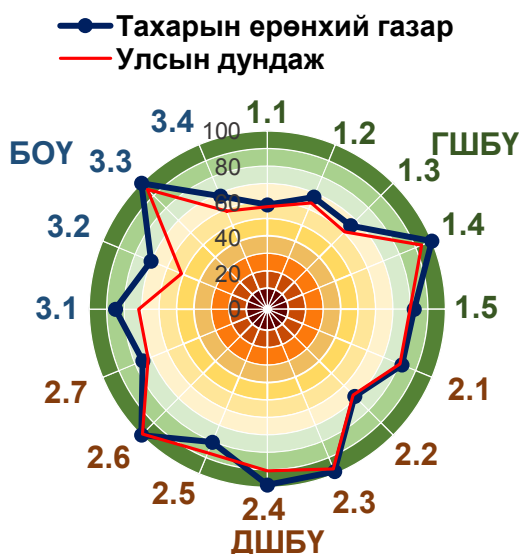
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	73.7	13/24	20/61
-ДШБҮ	84.0	11/25	24/62
-БОҮ	74.8	11/25	18/62

Иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний ерөнхий газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 77.5 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 15, Засгийн газрын агентлагуудаас 10 дугаарт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 20, ДШБҮ-ээр 24, БОҮ-ээр 18 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, ил тод байдал, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл, зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байна.

Тахарын ерөнхий газар

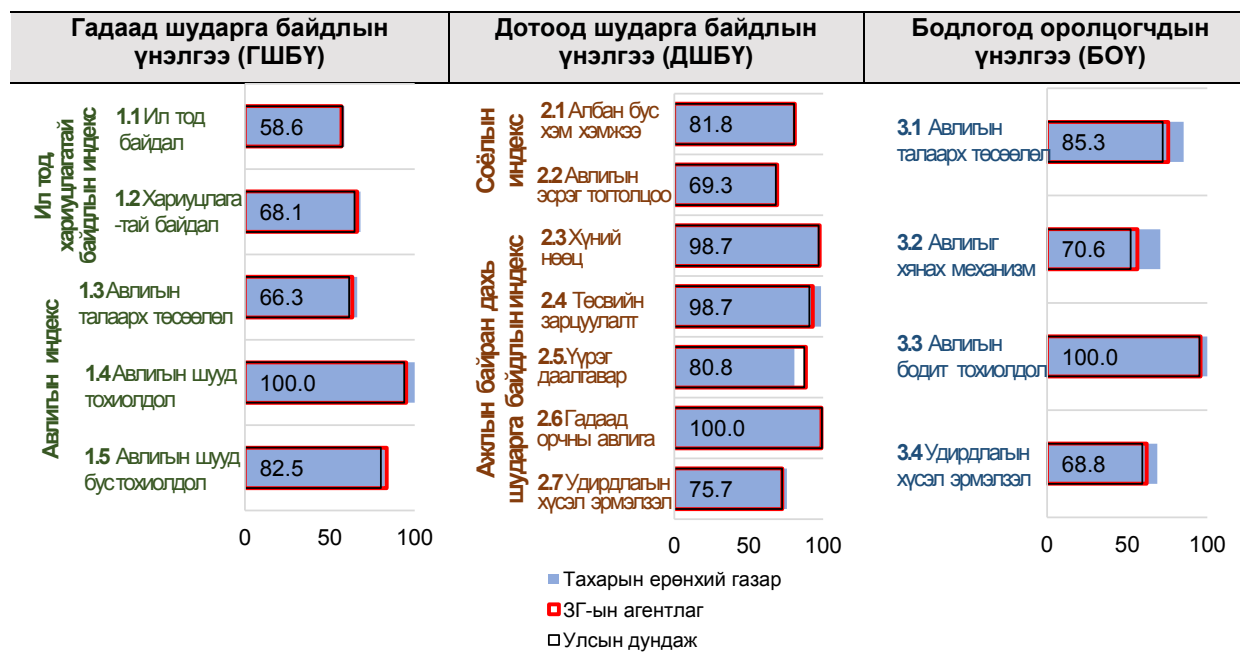
ШБҮ

Он	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	79.3	4/25	6/62

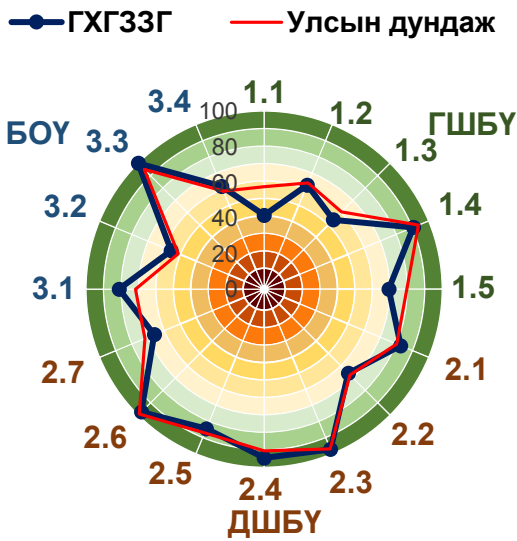
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	73.6	14/24	21/61
-ДШБҮ	83.2	14/25	29/62
-БОҮ	81.2	2/25	2/62

Тахарын ерөнхий газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 79.3 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 6, Засгийн газрын агентлагуудаас 4 дүгээрт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 21, ДШБҮ-ээр 29, БОҮ-ээр 2 дугаар байрт тус тус жагссан байна. Цаашид ил тод байдлаа улам бүр нэмэгдүүлэх шаардлагатай байна.

Газрын харилцаа, геодези, зураг зүйн газар

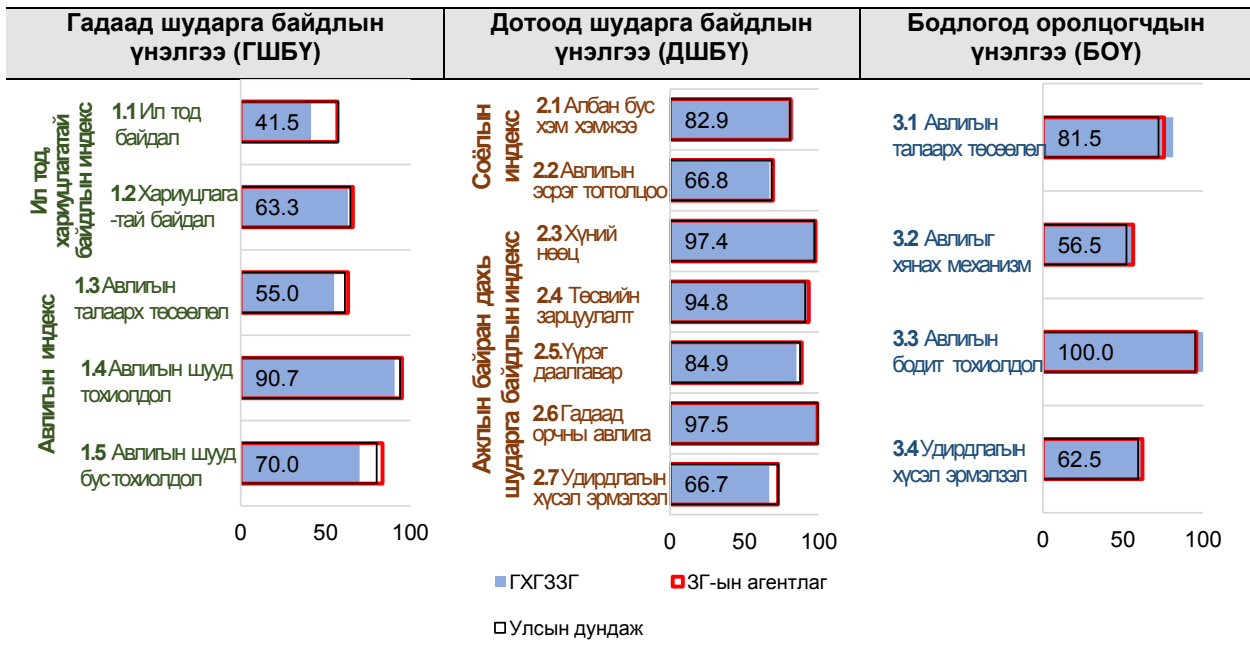
ШБҮ

Он	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	73.1	20/25	34/62

ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

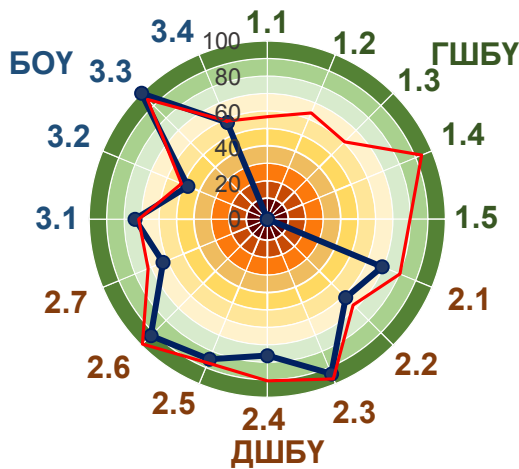
Дэд үзүүлэлт	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	62.6	22/24	52/61
-ДШБҮ	81.6	17/25	36/62
-БОУ	75.1	10/25	16/62

Газрын харилцаа, геодези, зураг зүйн газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 73.1 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 34, Засгийн газрын агентлагуудаас 20 дугаарт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 52, ДШБҮ-ээр 36, БОУ-ээр 16 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл, ил тод байдал зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байна.

Иргэний нисэхийн ерөнхий газар Улсын дундаж

— Иргэний нисэхийн ерөнхий газар
— Улсын дундаж

ШБҮ

Он	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	72.3	21/25	39/62

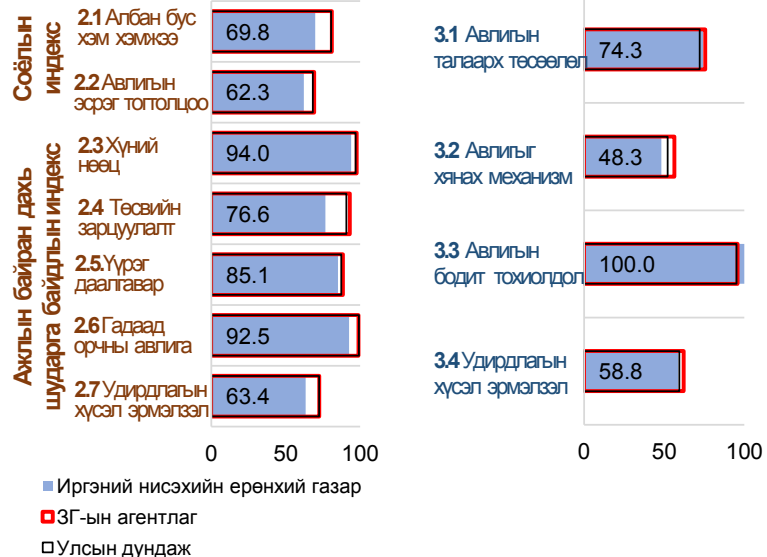
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	-	-/24	-/61
-ДШБҮ	74.2	23/25	56/62
-БОУ	70.3	17/25	33/62

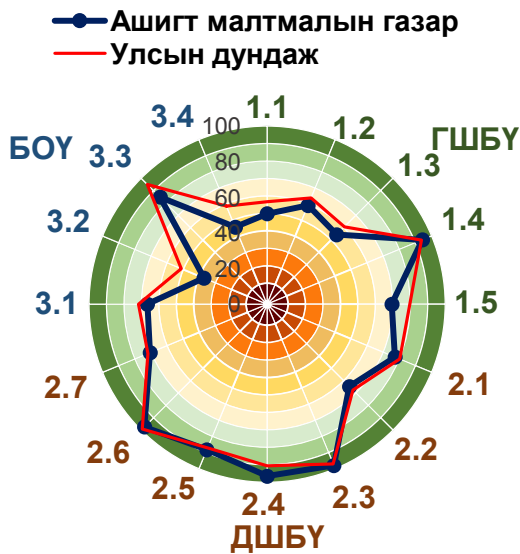
Иргэний нисэхийн ерөнхий газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 72.3 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 39, Засгийн газрын агентлагуудаас 21 дүгээрт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр -, ДШБҮ-ээр 56, БОУ-ээр 33 дугаар байрт тус тус жагссан байна. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Гадаад шударга байдлын үнэлгээ (ГШБҮ)	Дотоод шударга байдлын үнэлгээ (ДШБҮ)	Бодлогод оролцогчдын үнэлгээ (БОУ)
---------------------------------------	---------------------------------------	------------------------------------

(үнэлгээнд хамрагдаагүй)

Ашигт малтмалын газар

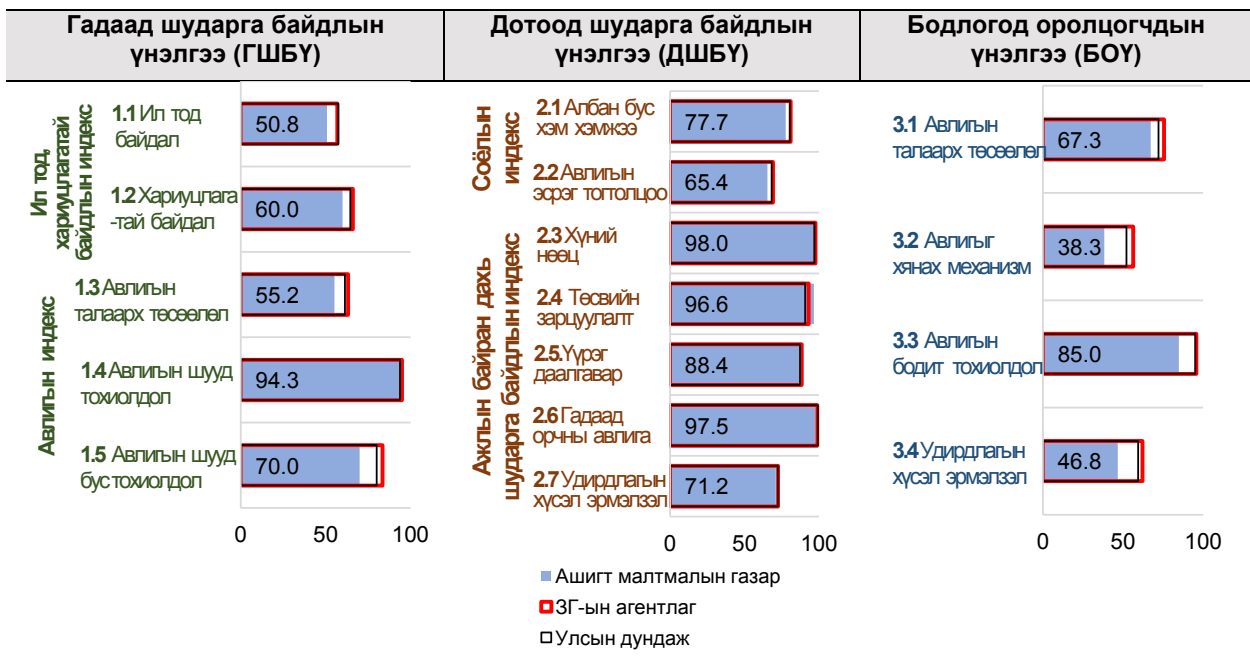
ШБҮ

Он	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	68.2	24/25	55/62

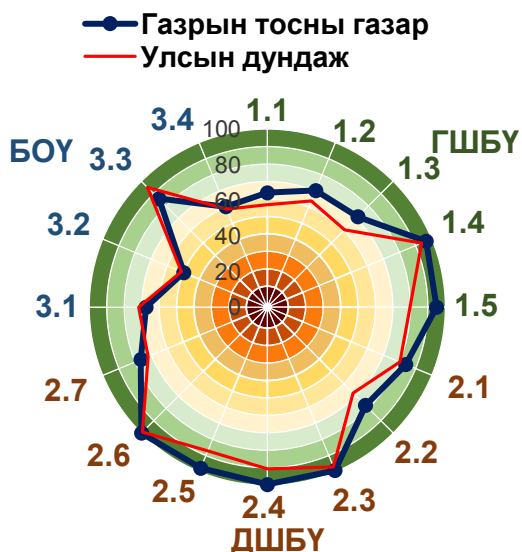
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	64.3	20/24	49/61
-ДШБҮ	80.9	19/25	41/62
-БОУ	59.4	24/25	57/62

Ашигт малтмалын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 68.2 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 55, Засгийн газрын агентлагуудаас 24 дүгээрт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 49, ДШБҮ-ээр 41, БОУ-ээр 57 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл, ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх талаар анхаарал хандуулах шаардлагатай байна.

Газрын тосны газар

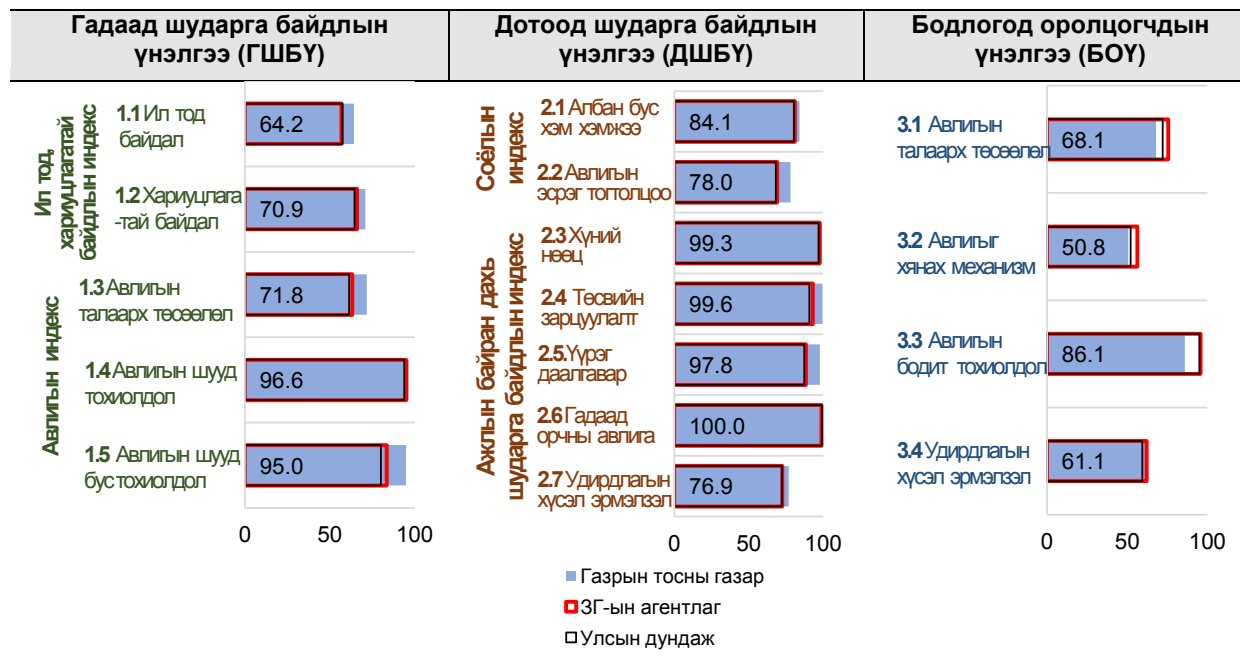
ШБҮ

Он	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	77.6	9/25	14/62

ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

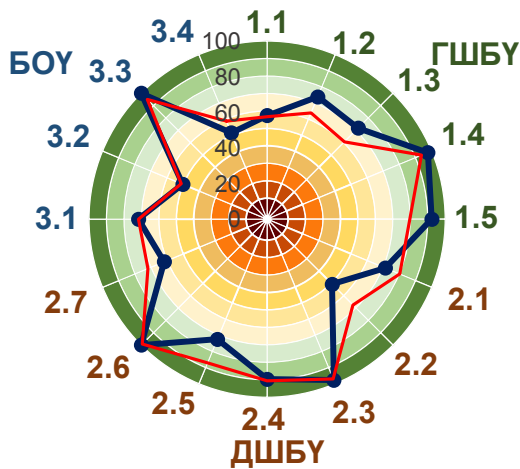
Дэд үзүүлэлт	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	78.4	1/24	2/61
-ДШБҮ	87.9	3/25	4/62
-БОҮ	66.5	22/25	44/62

Газрын тосны газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 77.6 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 14, Засгийн газрын агентлагуудаас 9 дүгээрт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 2, ДШБҮ-ээр 4, БОҮ-ээр 44 дүгээр байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл, ил тод байдлыг бүрдүүлэх зэрэгт тусгайлан анхаарал хандуулах шаардлагатай.

Мал эмнэлэг, үржлийн газар

— Мал эмнэлэг, үржлийн газар
— Улсын дундаж

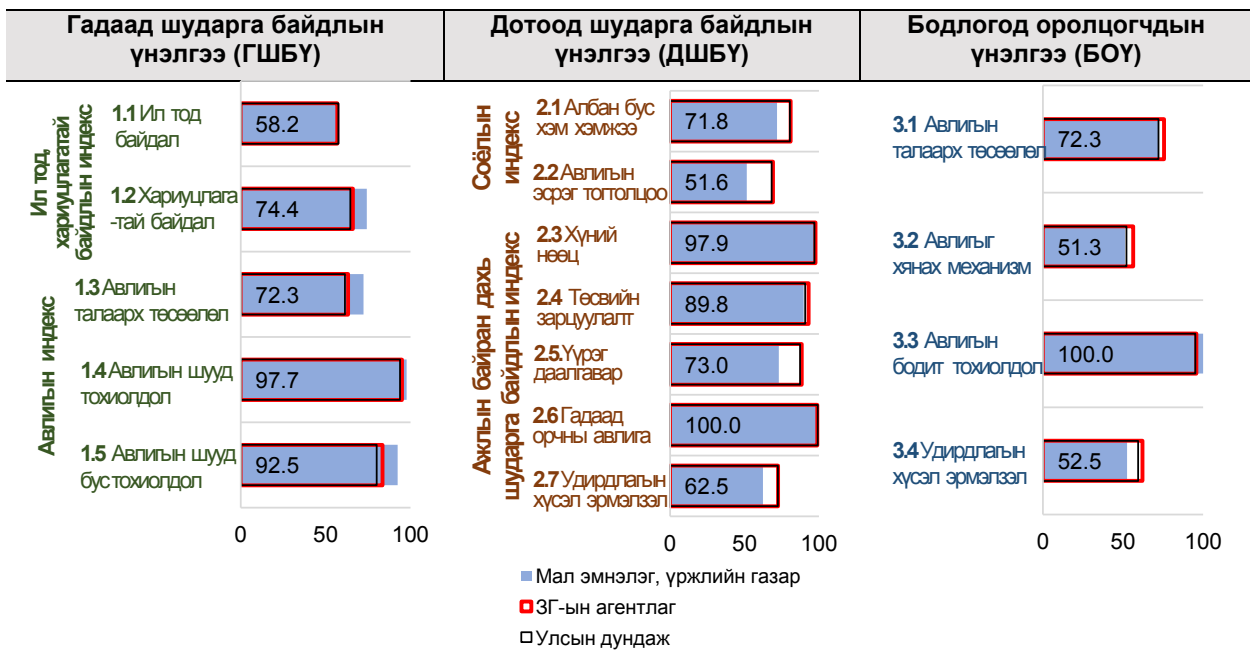
ШБҮ

Он	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	73.4	19/25	33/62

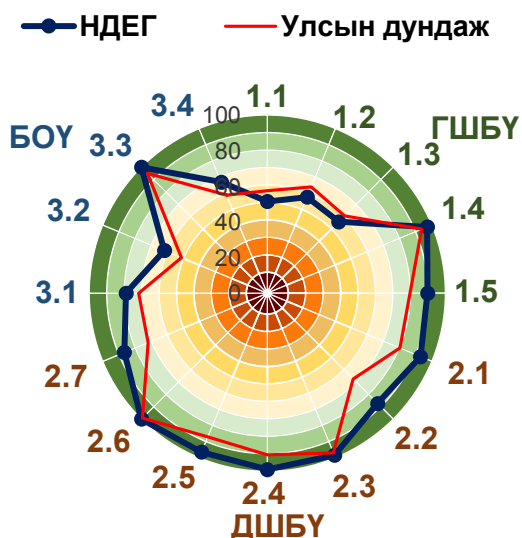
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	77.9	2/24	4/61
-ДШБҮ	73.2	25/25	59/62
-БОУ	69.0	21/25	39/62

Мал эмнэлэг, үржлийн газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 73.4 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 33, Засгийн газрын агентлагуудаас 19 дүгээрт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 4, ДШБҮ-ээр 59, БОУ-ээр 39 дүгээр байрт тус тус жагссан байна. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизмыг бүрдүүлэх, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл, ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх талаар онцгойлон хандуулах шаардлагатай байна.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар

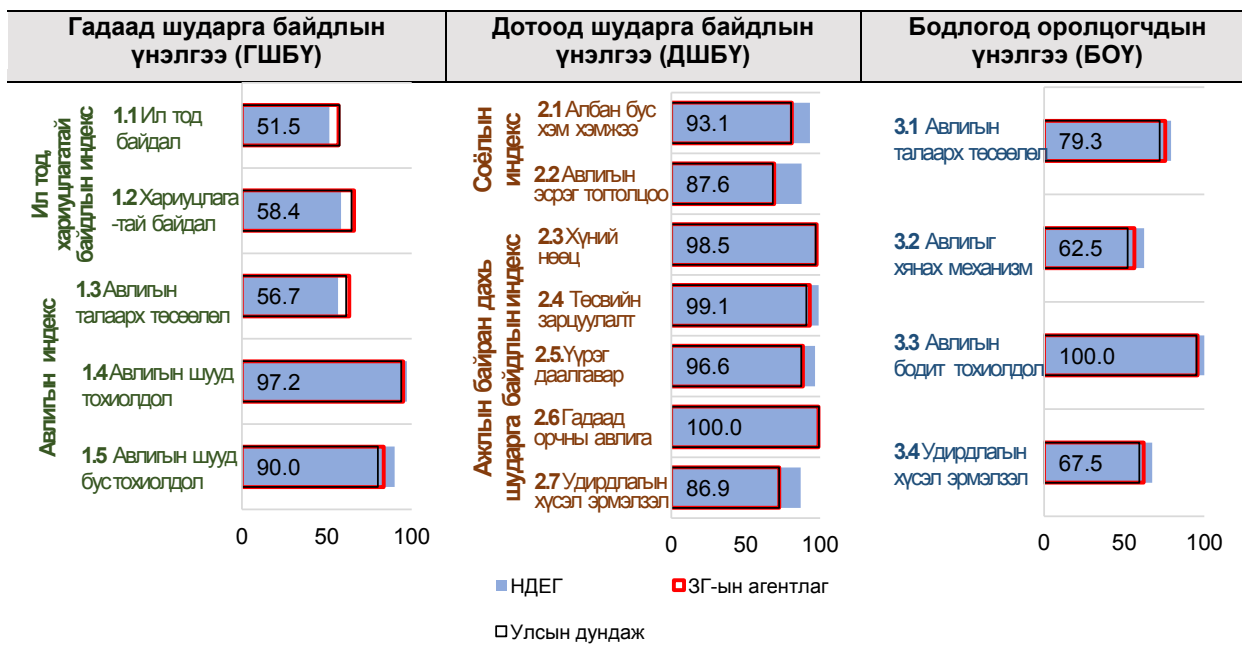
ШБҮ

Он	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	79.7	2/25	3/62

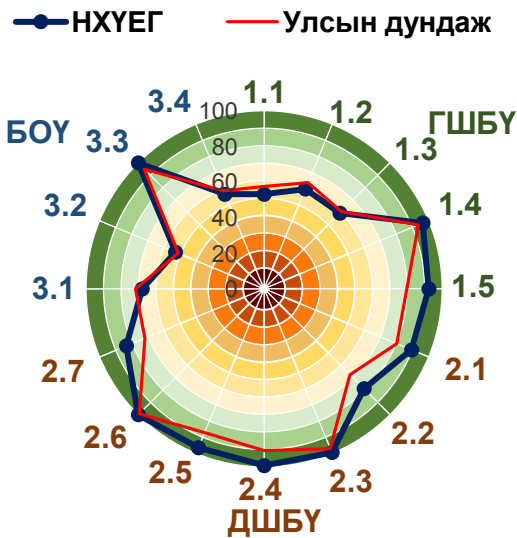
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	68.4	17/24	37/61
-ДШБҮ	93.3	1/25	1/62
-БОУ	77.3	4/25	7/62

Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 79.7 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 3, Засгийн газрын агентлагуудаас 2 дугаарт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 37, ДШБҮ-ээр 1, БОУ-ээр 7 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид ил тод байдал, хариуцлагатай байдал авлигыг хянах дотоод механизм, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай.

Нийгмийн халамж, үйлчилгээний ерөнхий газар

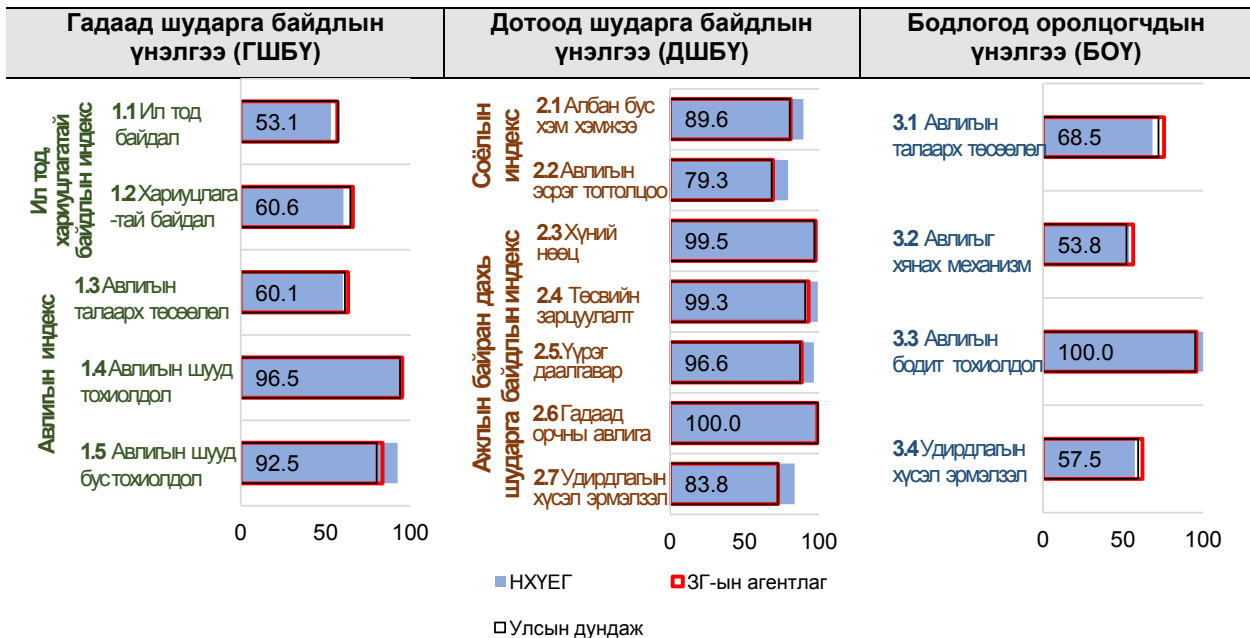
ШБҮ

Он	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	76.9	13/25	21/62

ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

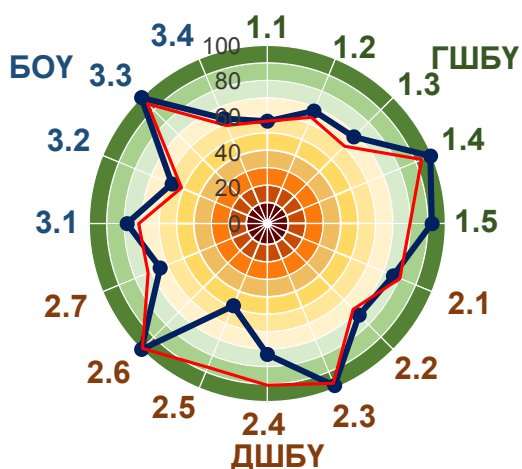
Дэд үзүүлэлт	Оноо	Агентлаг-ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	70.5	16/24	29/61
-ДШБҮ	90.1	2/25	2/62
-БОУ	69.9	19/25	36/62

Нийгмийн халамж, үйлчилгээний ерөнхий газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 76.9 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 21, Засгийн газрын агентлагуудаас 13 дугаарт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 29, ДШБҮ-ээр 2, БОУ-ээр 36 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид ил тод байдал, авлигыг хянах дотоод механизм, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэргийг нэмэгдүүлэх талаар тодорхой анхаарал хандуулах шаардлагатай байна.

Хүүхдийн төлөө үндэсний газар

● Хүүхдийн төлөө үндэсний газар
— Улсын дундаж

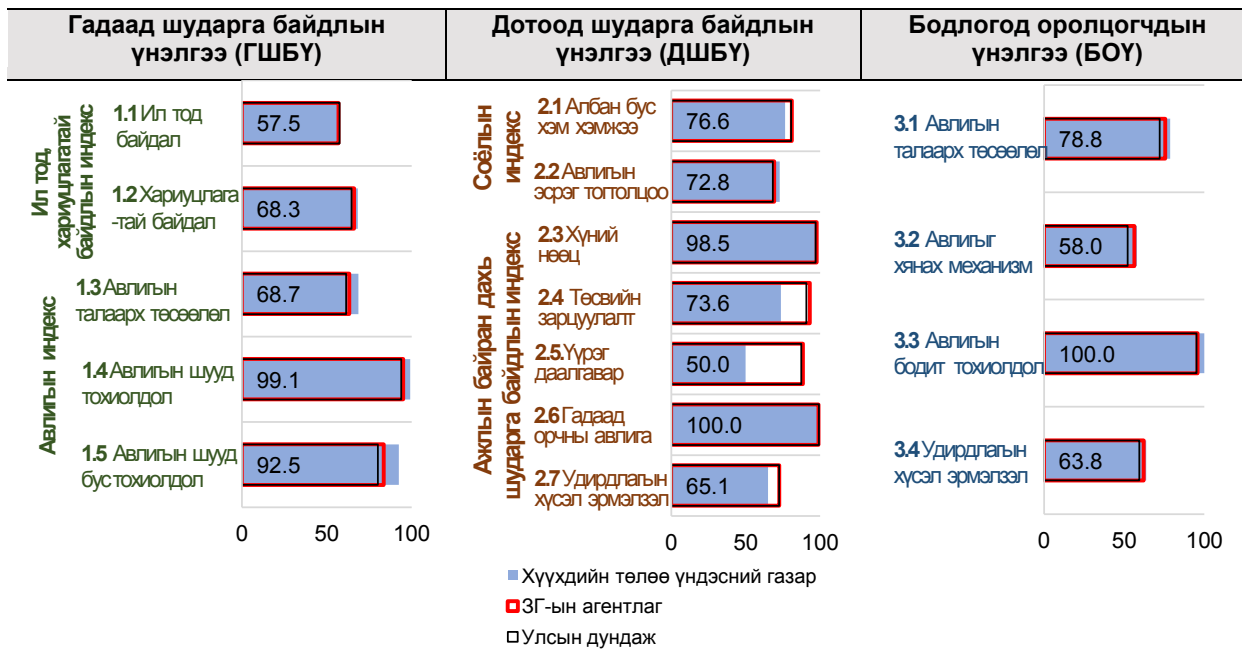
ШБҮ

Он	Оноо	Агентлаг -ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	75.7	15/25	24/62

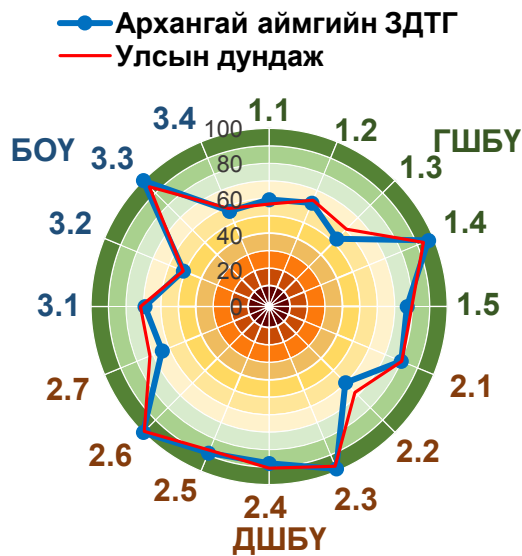
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	Агентлаг -ийн эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	75.8	8/24	14/61
-ДШБҮ	76.1	22/25	55/62
-БОҮ	75.1	9/25	15/62

Хүүхдийн төлөө үндэсний газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 75.7 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 24, Засгийн газрын агентлагуудаас 15 дугаарт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 14, ДШБҮ-ээр 55, БОҮ-ээр 15 дугаар байрт тус тус жагссан байна. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, ил тод байдал, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэргийг нэмэгдүүлэхэд анхаарал хандуулах шаардлагатай байна.

Архангай аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

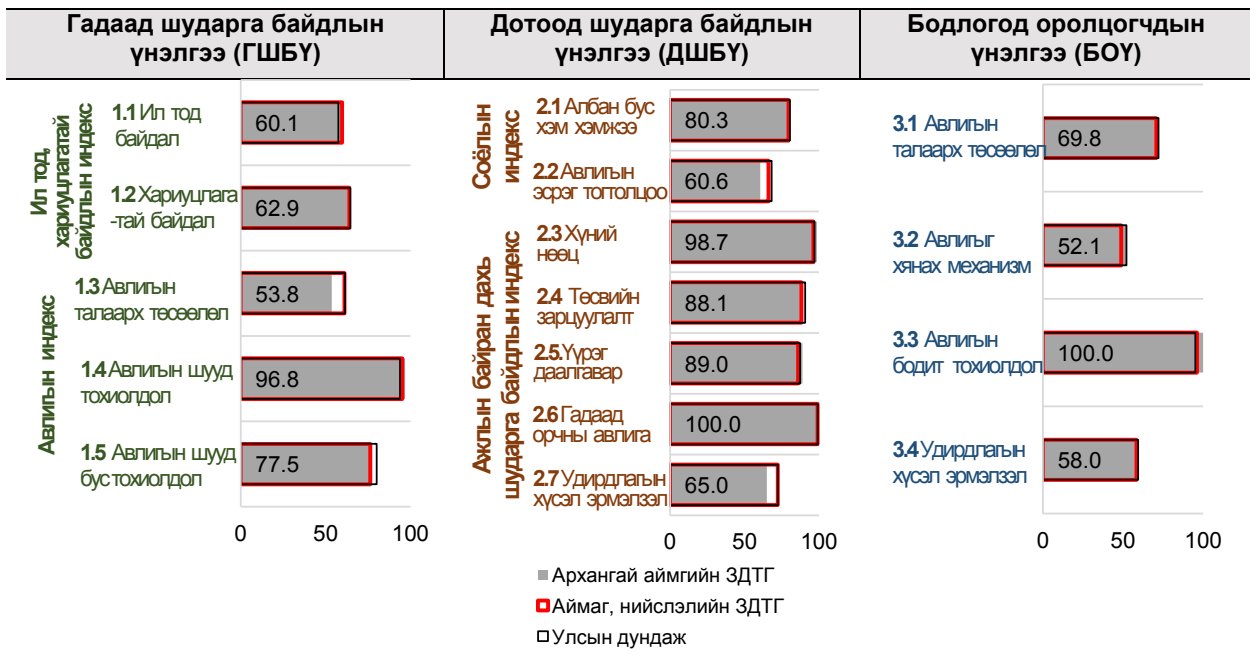
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	72.2	12/22	41/62

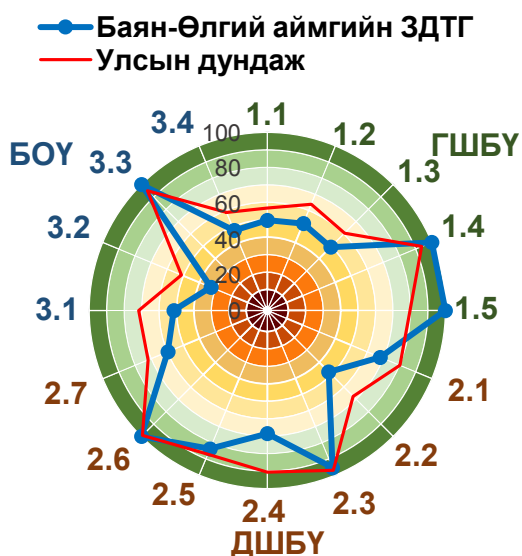
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	67.5	14/22	41/61
-ДШБҮ	79.3	17/22	48/62
-БОУ	70.0	11/22	35/62

Архангай аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 72.2 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 41, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 12 дугаарт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 41, ДШБҮ-ээр 48, БОУ-ээр 35 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл, ил тод байдал, хариуцлагатай байдал зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Баян-Өлгий аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

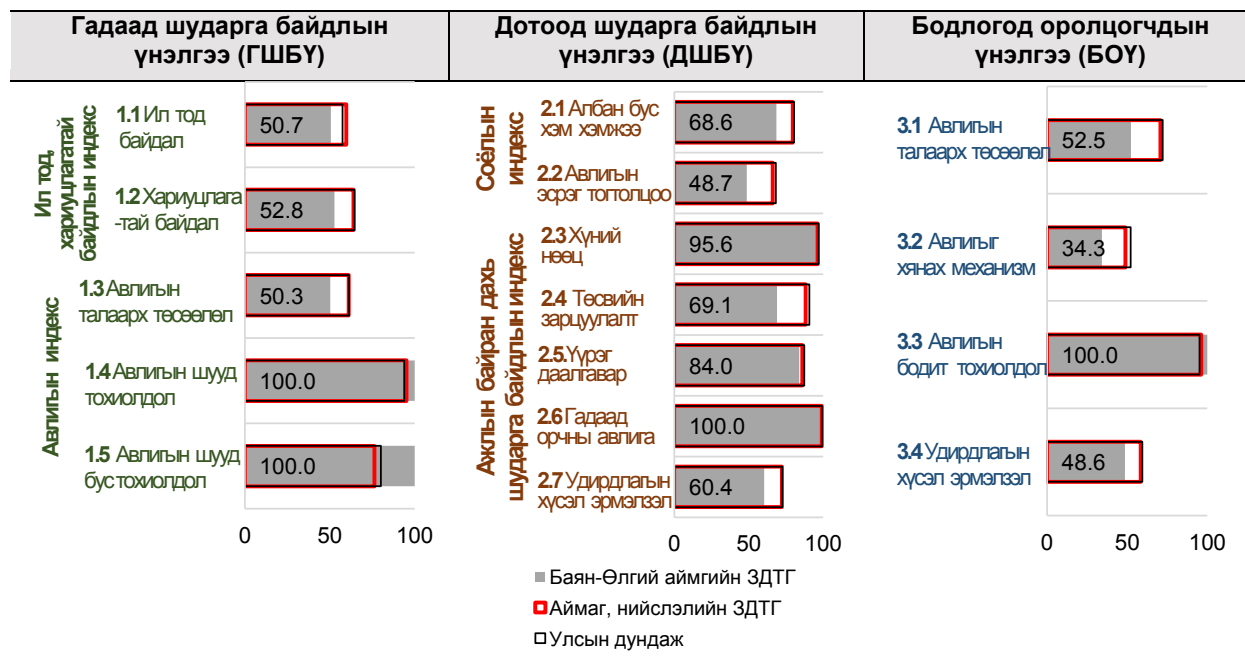
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	65.5	22/22	62/62

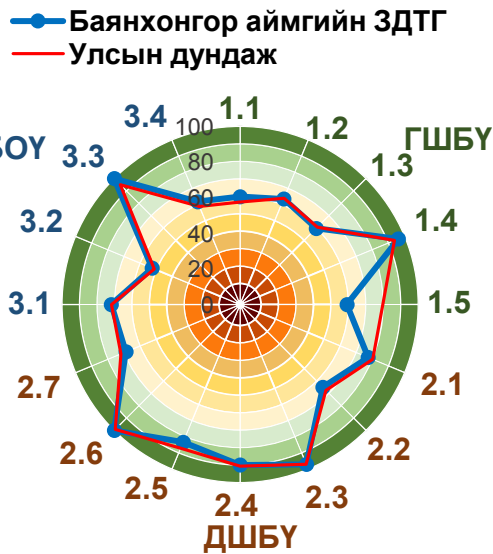
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	67.4	15/22	42/61
-ДШБҮ	70.3	21/22	61/62
-БОУ	58.8	21/22	58/62

Баян-Өлгий аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 65.5 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 62, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 22 дугаарт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 42, ДШБҮ-ээр 61, БОУ-ээр 58 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах буюу авлигын эсрэг тогтолцоог бүрдүүлэх, ил тод байдал, хариуцлагатай байдал, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай.

Баянхонгор аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

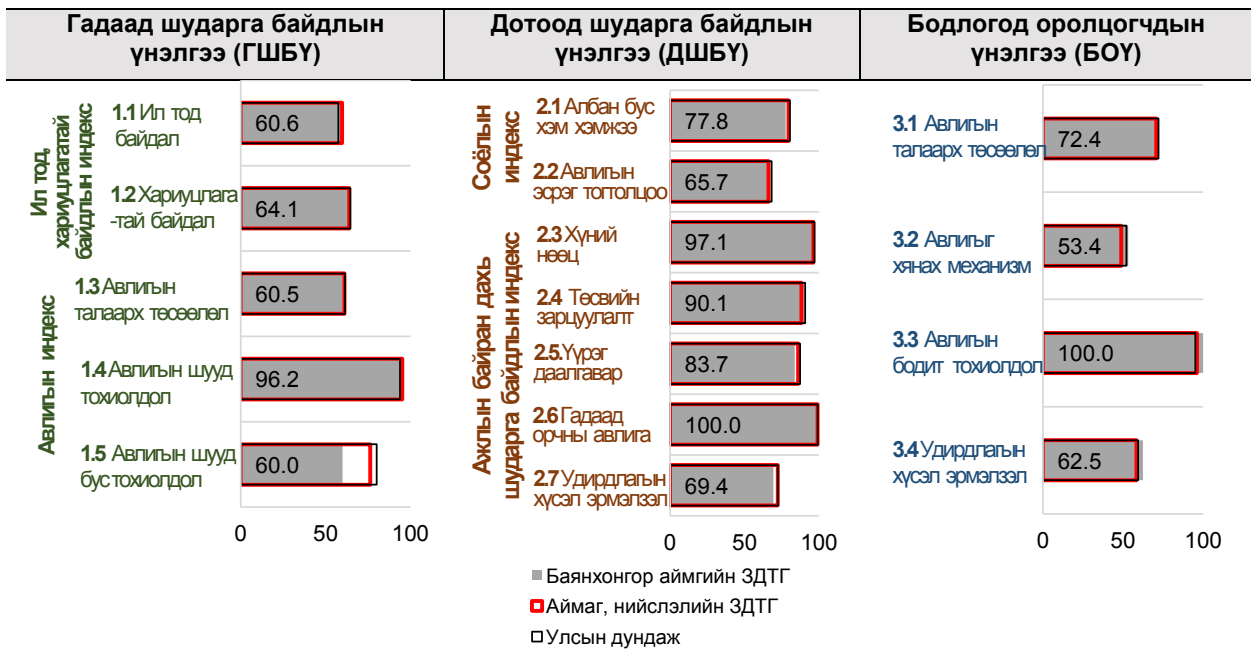
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	73.0	9/22	35/62

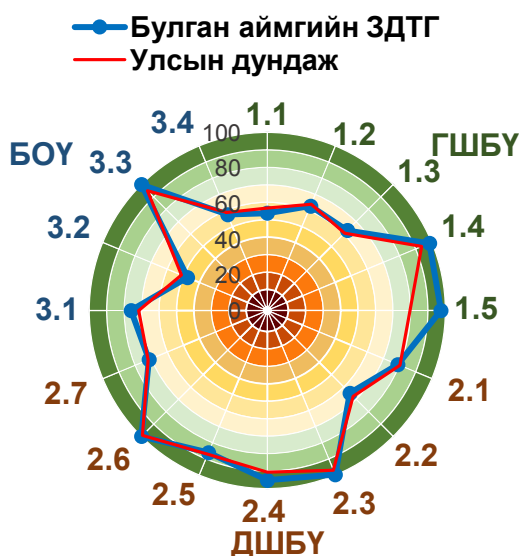
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	67.0	16/22	44/61
-ДШБҮ	79.9	13/22	44/62
-БОУ	72.1	7/22	27/62

Баянхонгор аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 73 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 35, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 9 дүгээрт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 44, ДШБҮ-ээр 44, БОУ-ээр 27 дугаар байрт тус тус эрэмбэлэгджээ. Цаашид удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл, авлигыг хянах дотоод механизм, ил тод байдал, авлигын эсрэг үйл ажиллагааныхаа талаар олон нийтэд мэдээлж байх зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Булган аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

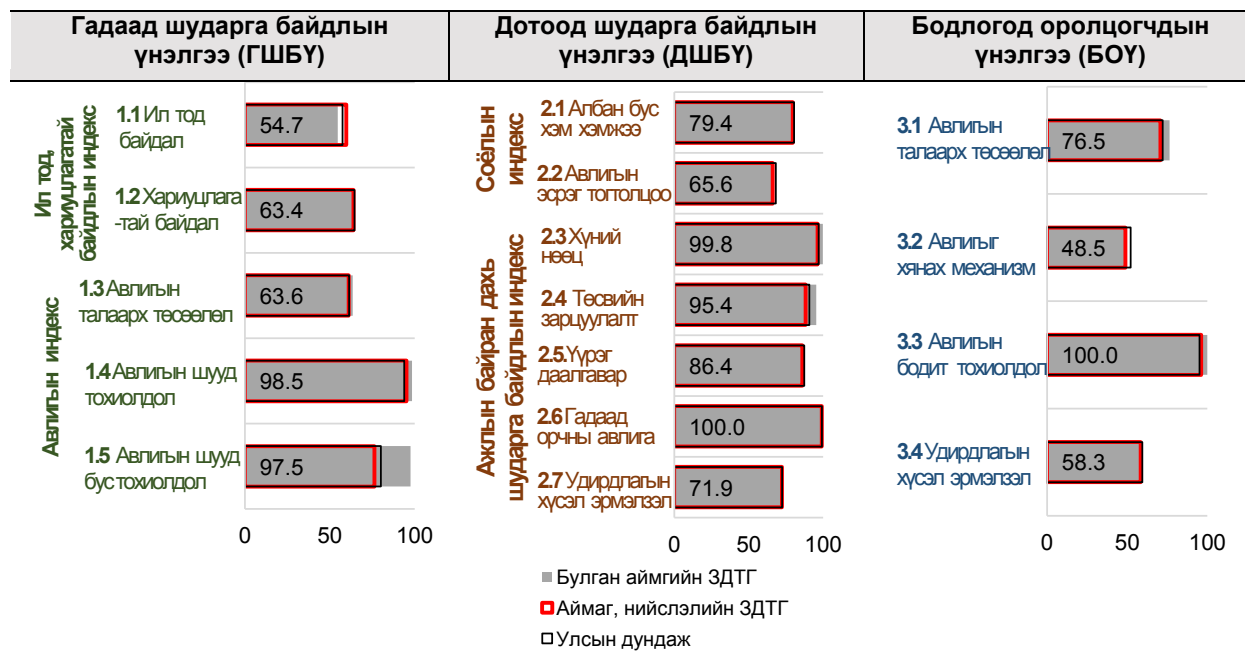
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	75.3	7/22	28/62

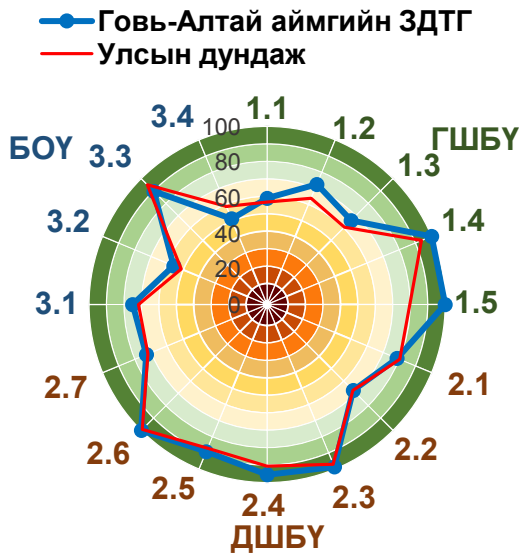
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	73.5	7/22	22/61
-ДШБҮ	81.6	11/22	35/62
-БОУ	70.8	10/22	31/62

Булган аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 75.3 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 28, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 7 дугаарт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 22, ДШБҮ-ээр 35, БОУ-ээр 31 дүгээр байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, ил тод байдал, хариуцлагатай байдал, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай.

Говь-Алтай аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

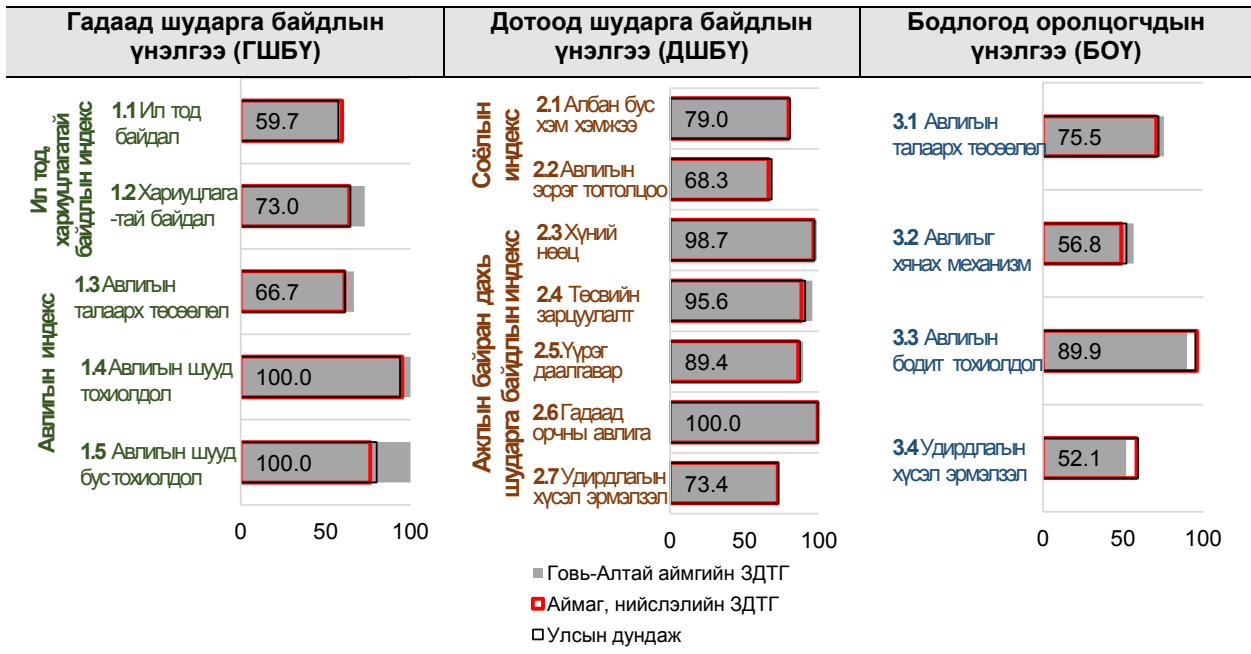
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	76.3	6/22	23/62

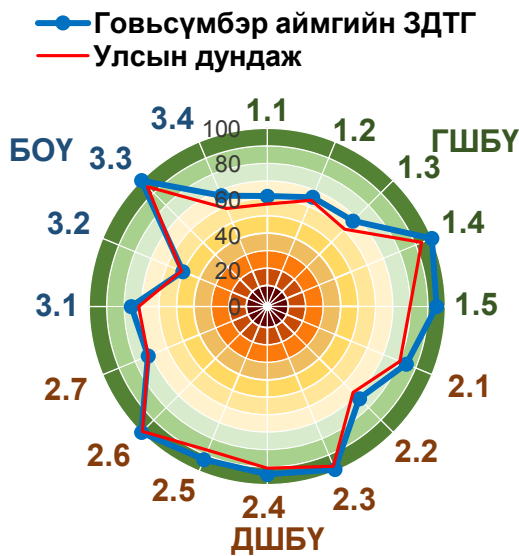
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	77.7	4/22	7/61
-ДШБҮ	82.5	9/22	33/62
-БОҮ	68.6	12/22	40/62

Говь-Алтай аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 76.3 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 23, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 6 дугаарт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 7, ДШБҮ-ээр 33, БОҮ-ээр 40 дугаар байрт тус тус эрэмбэлэгджээ. Цаашид ил тод байдал, хариуцлагатай байдал, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Говьсүмбэр аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

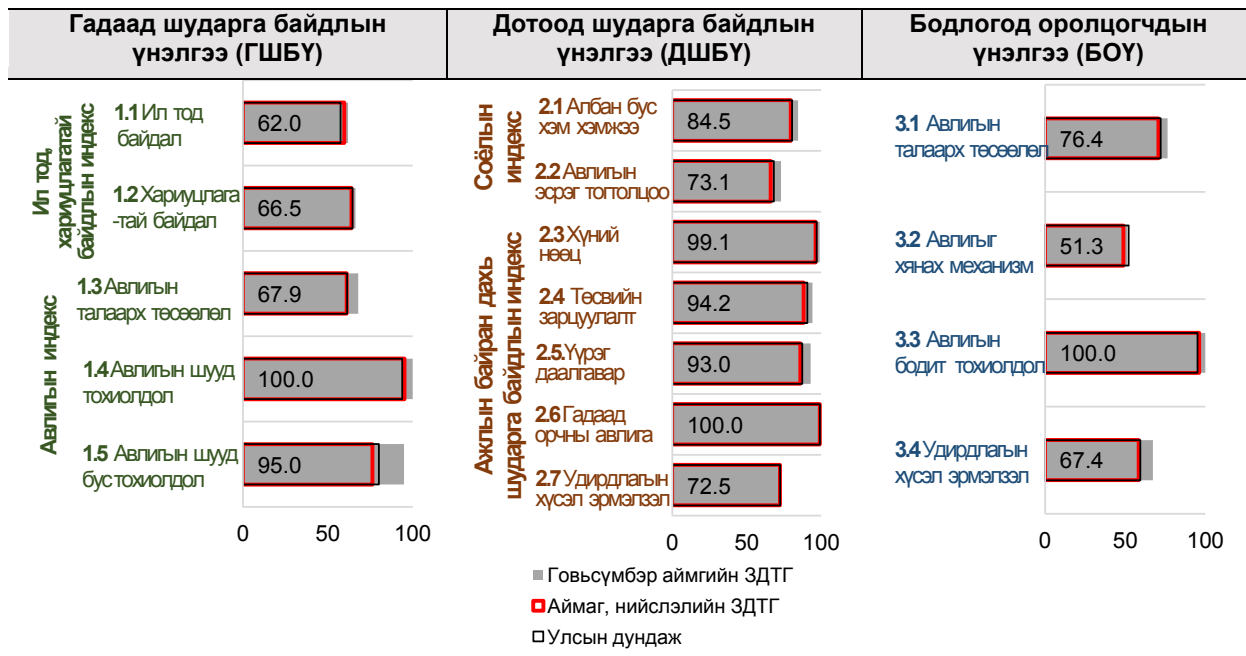
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	78.5	4/22	11/62

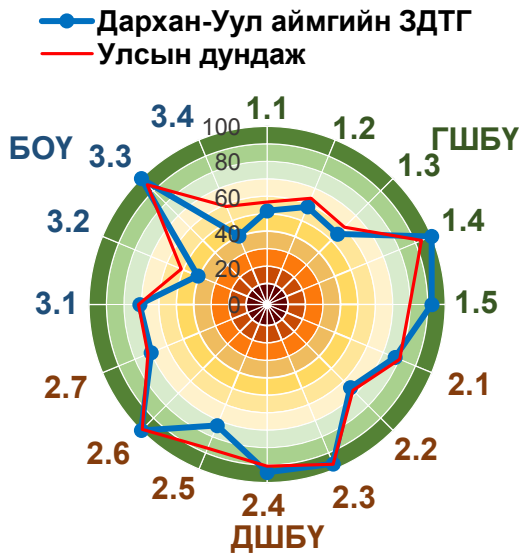
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	76.5	5/22	9/61
-ДШБҮ	85.3	4/22	16/62
-БОҮ	73.8	5/22	22/62

Говьсүмбэр аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 78.5 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 11, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 4 дүгээрт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 9, ДШБҮ-ээр 16, БОҮ-ээр 22 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, ил тод байдал, хариуцлагатай байдал, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай.

Дархан-Уул аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

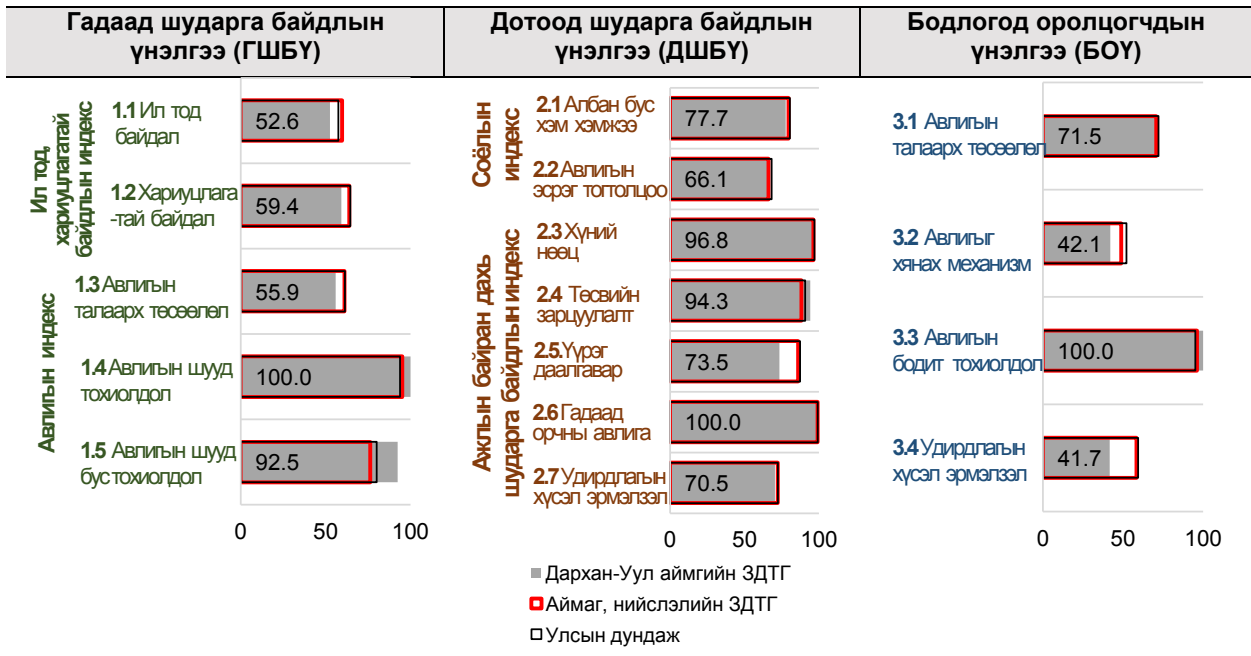
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	70.9	17/22	48/62

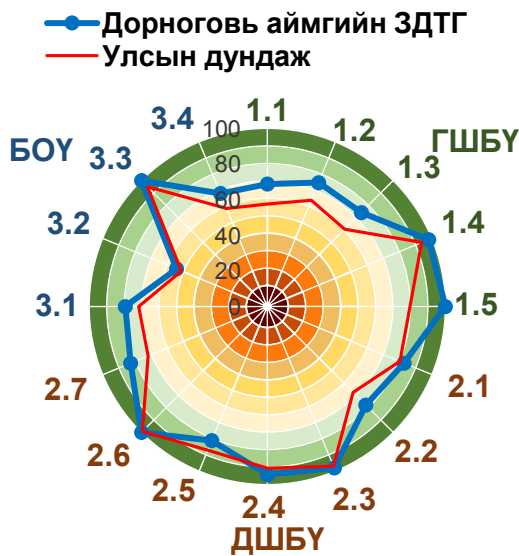
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	69.4	10/22	33/61
-ДШБҮ	79.5	14/22	45/62
-БОУ	63.8	17/22	49/62

Дархан-Уул аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 70.9 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 48, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 17 дугаарт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 33, ДШБҮ-ээр 45, БОУ-ээр 49 дүгээр байрт тус тус эрэмбэлэгджээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, ил тод байдал, хариуцлагатай байдал, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Дорноговь аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

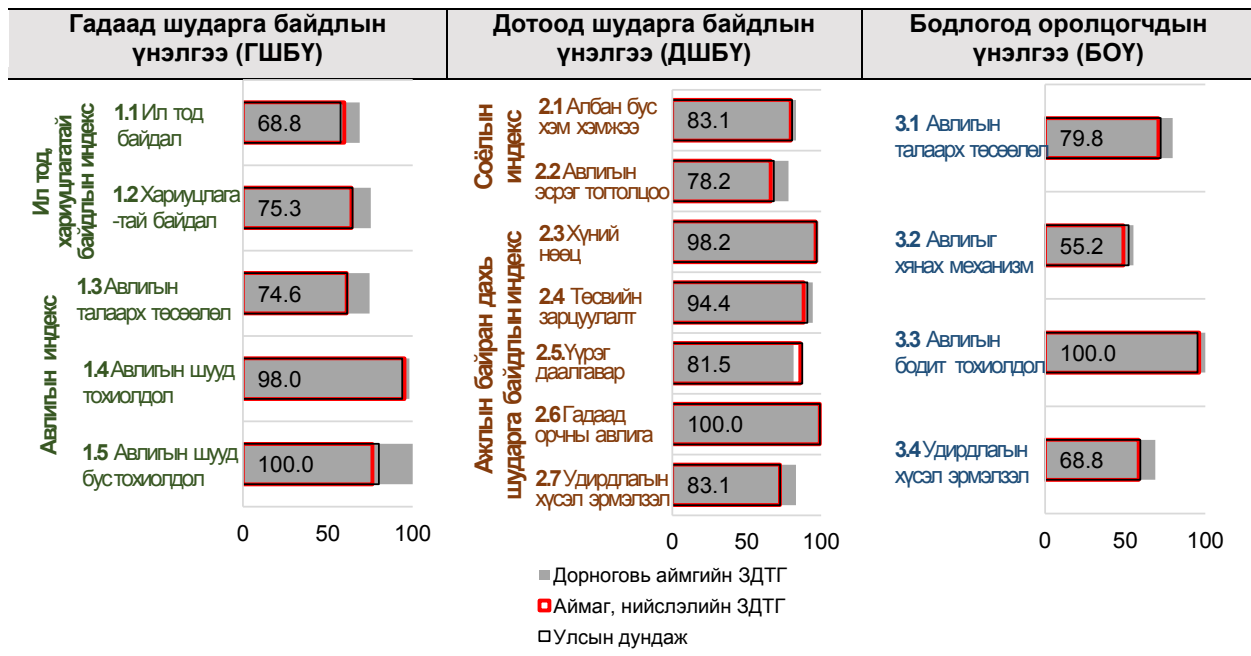
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	81.3	1/22	2/62

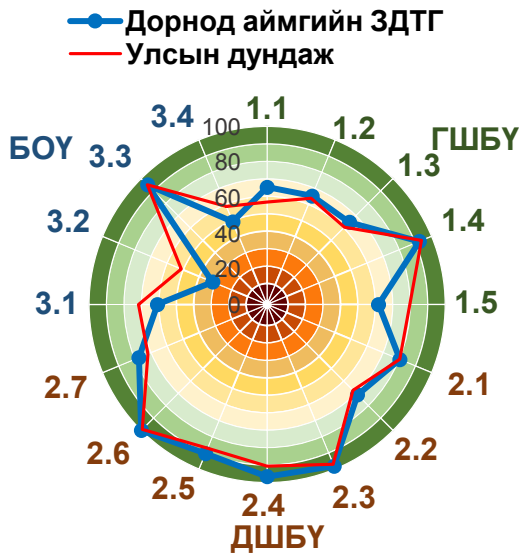
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	81.9	1/22	1/61
-ДШБҮ	86.1	2/22	10/62
-БОУ	75.9	3/22	14/62

Дорноговь аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 81.3 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 2, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 1 дүгээрт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 1, ДШБҮ-ээр 10, БОУ-ээр 14 дүгээр байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, ил тод байдал, хариуцлагатай байдал, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай.

Дорнод аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

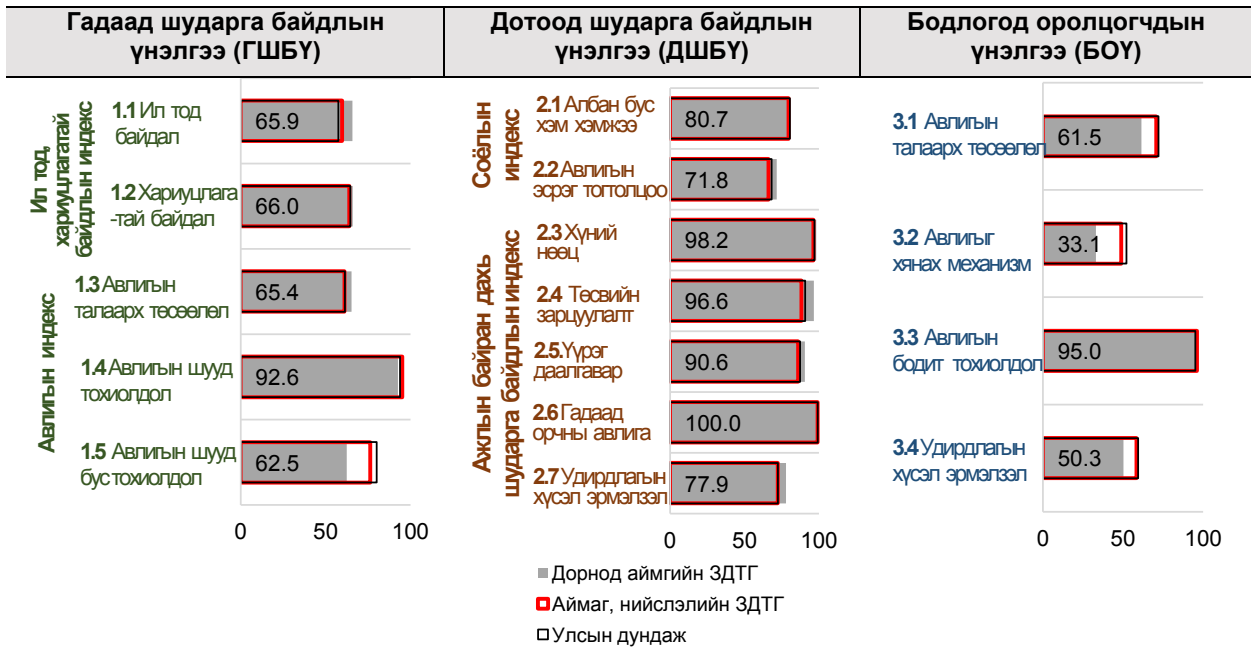
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	71.3	14/22	44/62

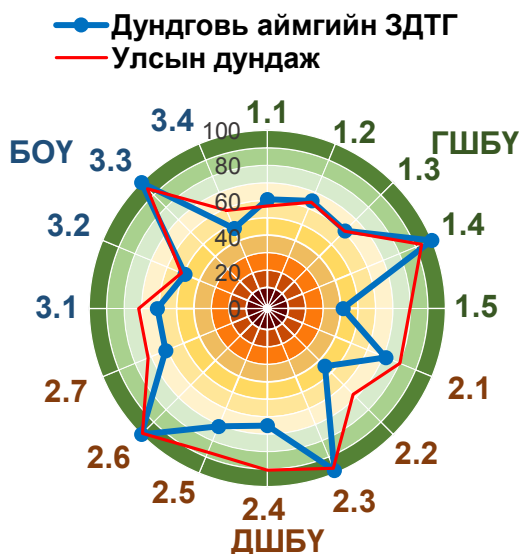
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	69.6	9/22	31/61
-ДШБҮ	84.4	6/22	21/62
-БОУ	60.0	20/22	56/62

Дорнод аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 71.3 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 44, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 14 дүгээрт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 31, ДШБҮ-ээр 21, БОУ-ээр 56 дугаар байрт тус тус эрэмбэлэгджээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл, авлигын эсрэг үйл ажиллагааныхаа талаар мэдээлэх зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Дундговь аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

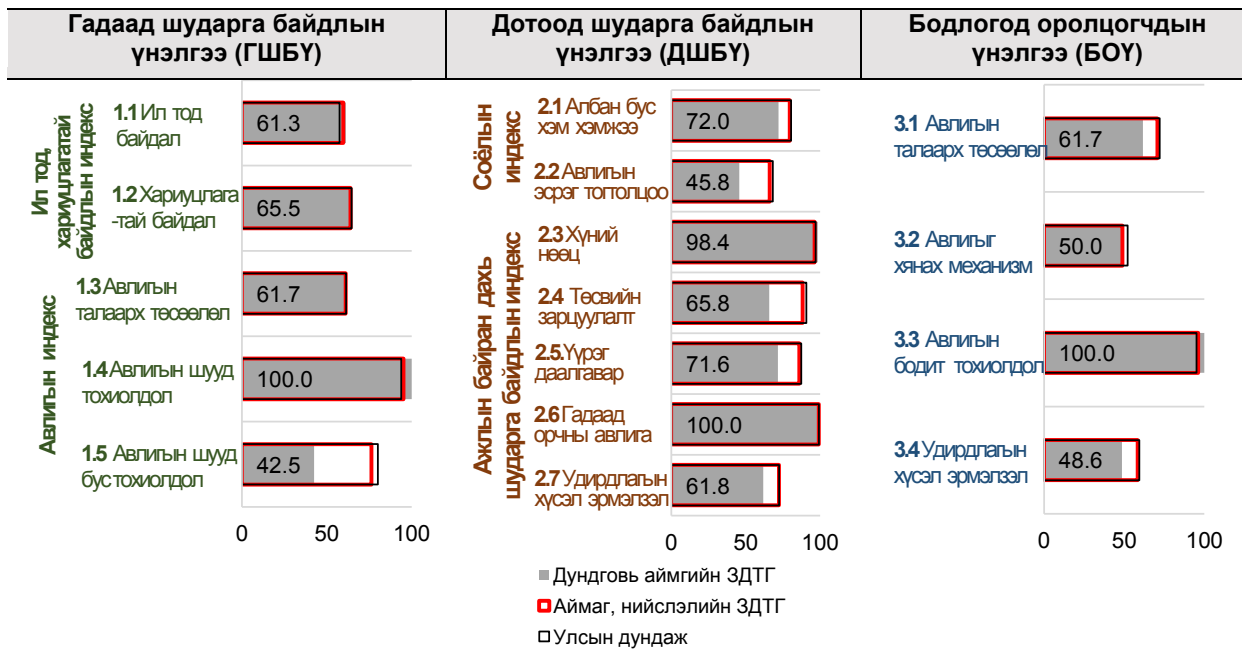
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	66.6	20/22	58/62

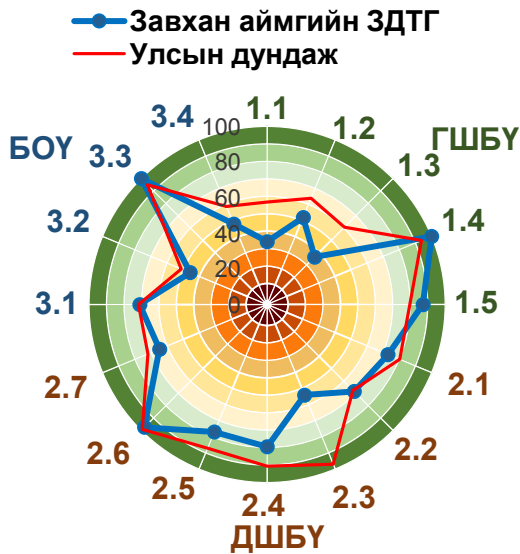
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	65.4	18/22	48/61
-ДШБҮ	69.2	22/22	62/62
-БОҮ	65.1	16/22	47/62

Дундговь аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 66.6 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 58, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 20 дугаарт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 48, ДШБҮ-ээр 62, БОҮ-ээр 47 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигын эсрэг тогтолцоо, ил тод, хариуцлагатай байдал, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай.

Завхан аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

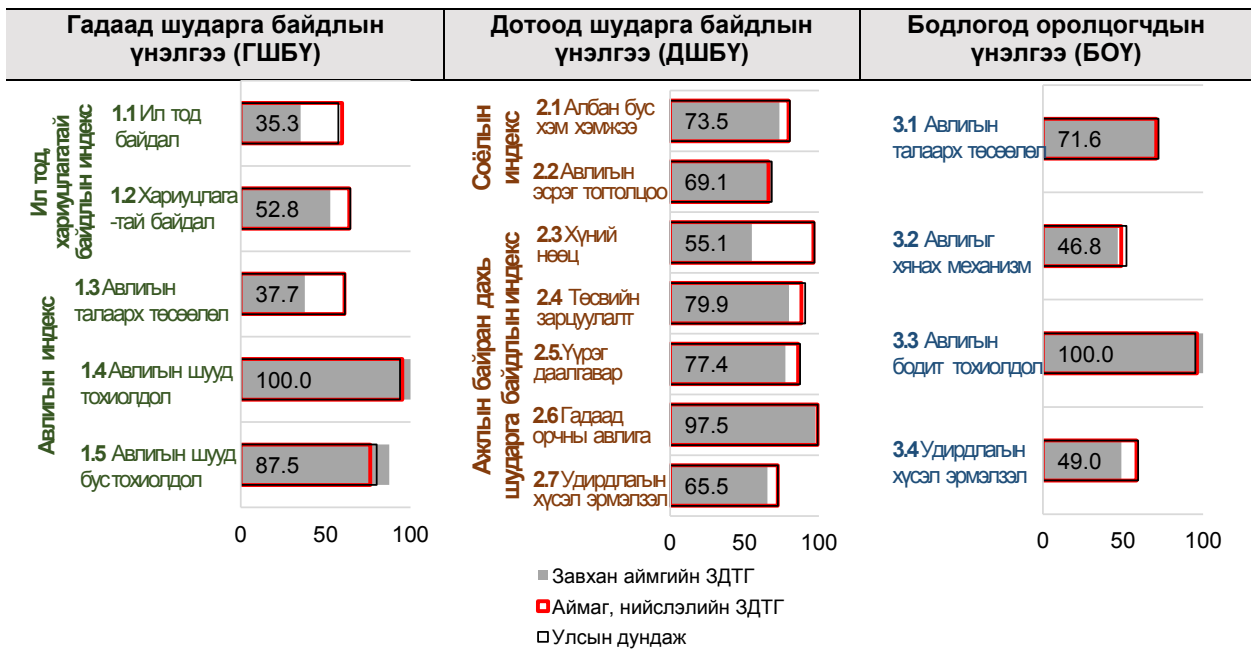
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	66.2	21/22	59/62

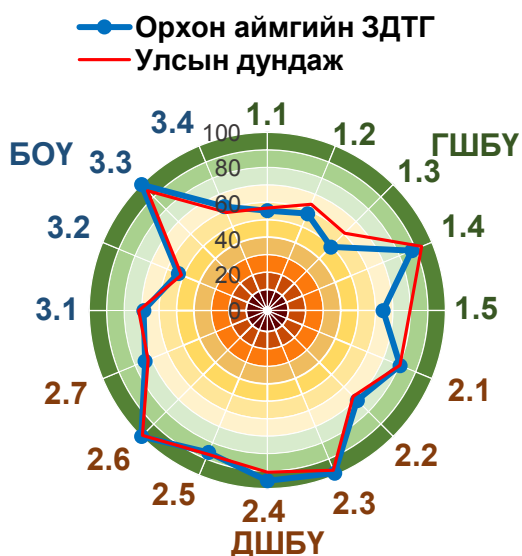
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	58.5	21/22	59/61
-ДШБҮ	73.2	20/22	60/62
-БОУ	66.8	14/22	43/62

Завхан аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 66.2 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 59, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 21 дүгээрт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 59, ДШБҮ-ээр 60, БОУ-ээр 43 дугаар байрт тус тус эрэмбэлэгджээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, хүний нөөцийн буюу шинээр ажилтан авахад ил тод байдал, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Орхон аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

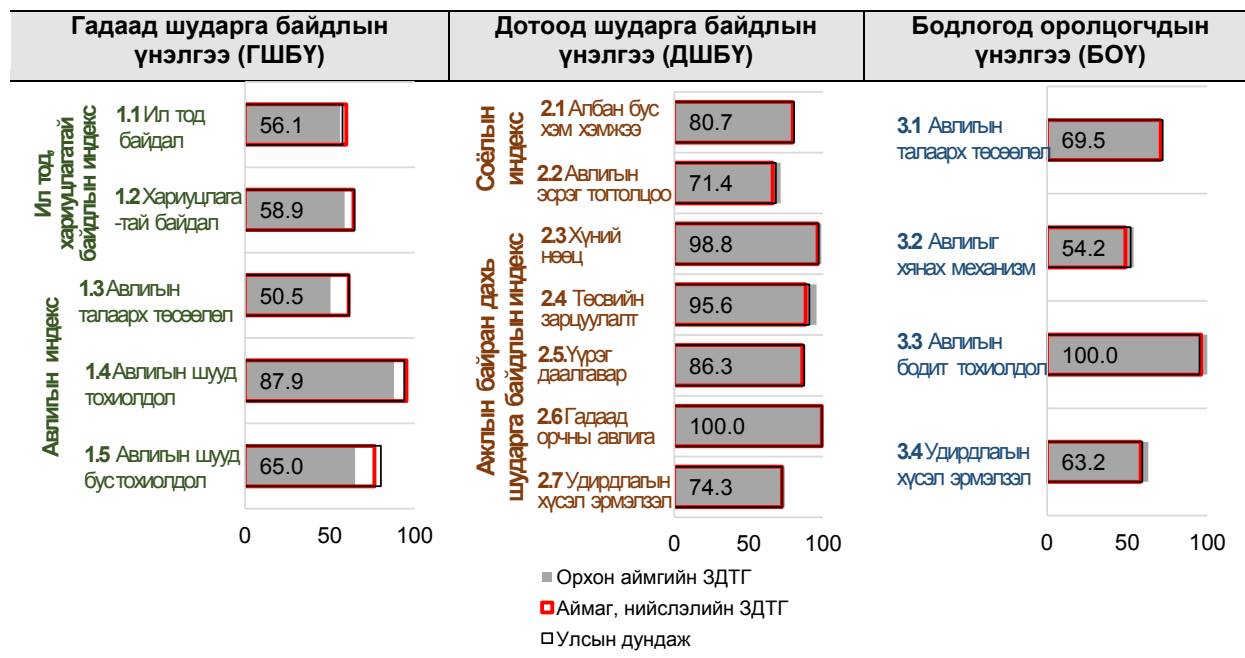
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	72.2	13/22	42/62

ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

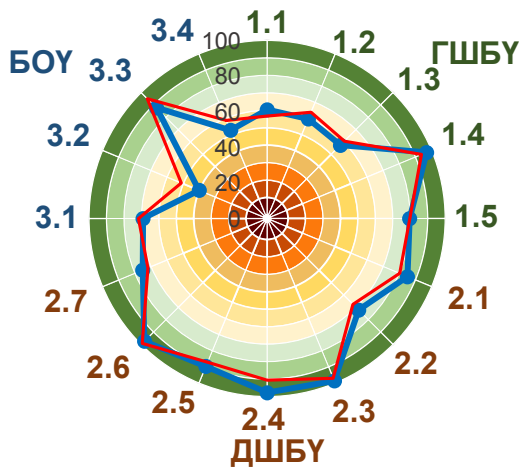
Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	61.5	20/22	56/61
-ДШБҮ	83.5	8/22	26/62
-БОҮ	71.7	8/22	28/62

Орхон аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 72.2 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 42, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 13 дугаарт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 56, ДШБҮ-ээр 26, БОҮ-ээр 28 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, ил тод байдал, хариуцлагатай байдал, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай.

Өвөрхангай аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

—●— Өвөрхангай аймгийн ЗДТГ
— Улсын дундаж

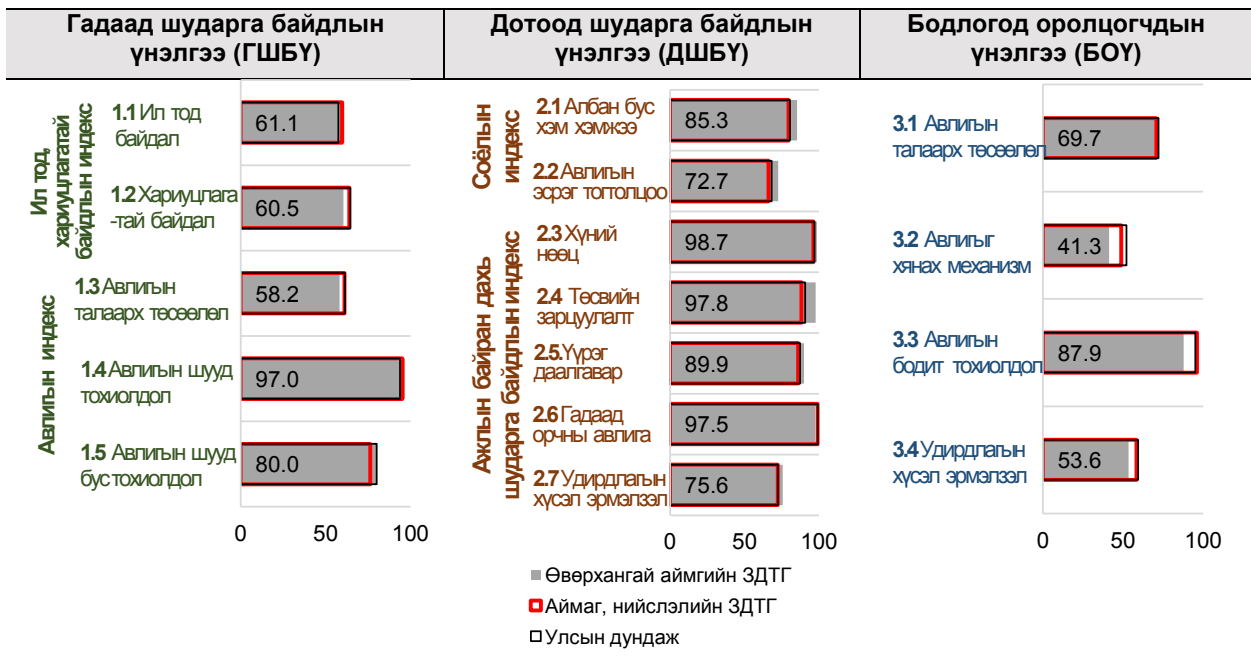
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	72.6	11/22	38/62

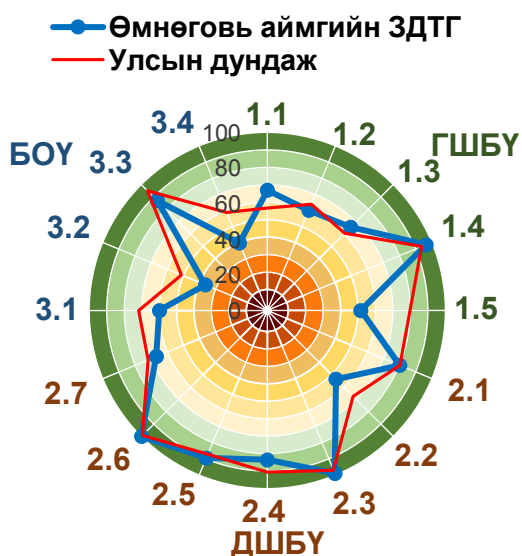
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	69.2	11/22	34/61
-ДШБҮ	85.5	3/22	14/62
-БОУ	63.1	18/22	50/62

Өвөрхангай аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 72.6 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 38, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 11 дүгээрт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 34, ДШБҮ-ээр 14, БОУ-ээр 50 дугаар байрт тус тус эрэмбэлэгджээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Өмнөговь аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

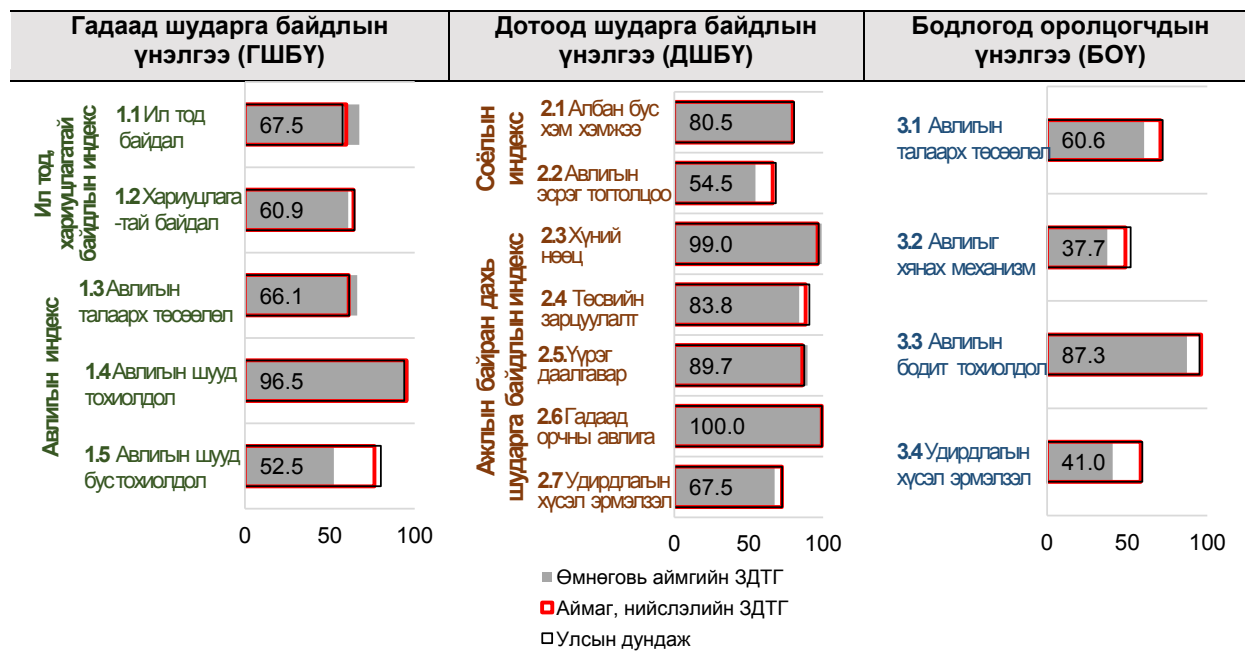
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	67.6	19/22	56/62

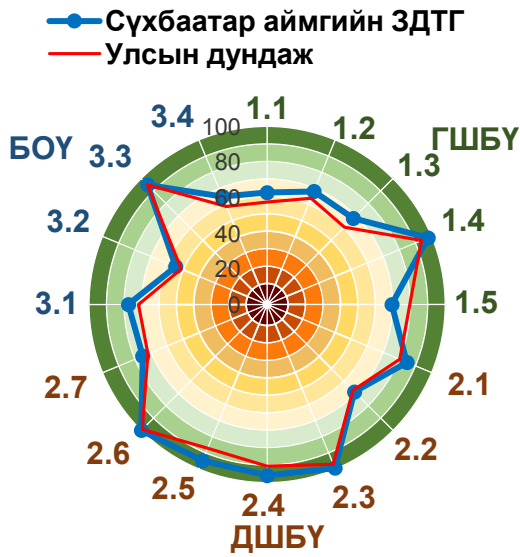
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	68.3	12/22	38/61
-ДШБҮ	77.8	18/22	50/62
-БОҮ	56.7	22/22	59/62

Өмнөговь аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 67.6 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 56, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 19 дүгээрт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 38, ДШБҮ-ээр 50, БОҮ-ээр 59 дүгээр байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, хариуцлагатай байдал, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай.

Сүхбаатар аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

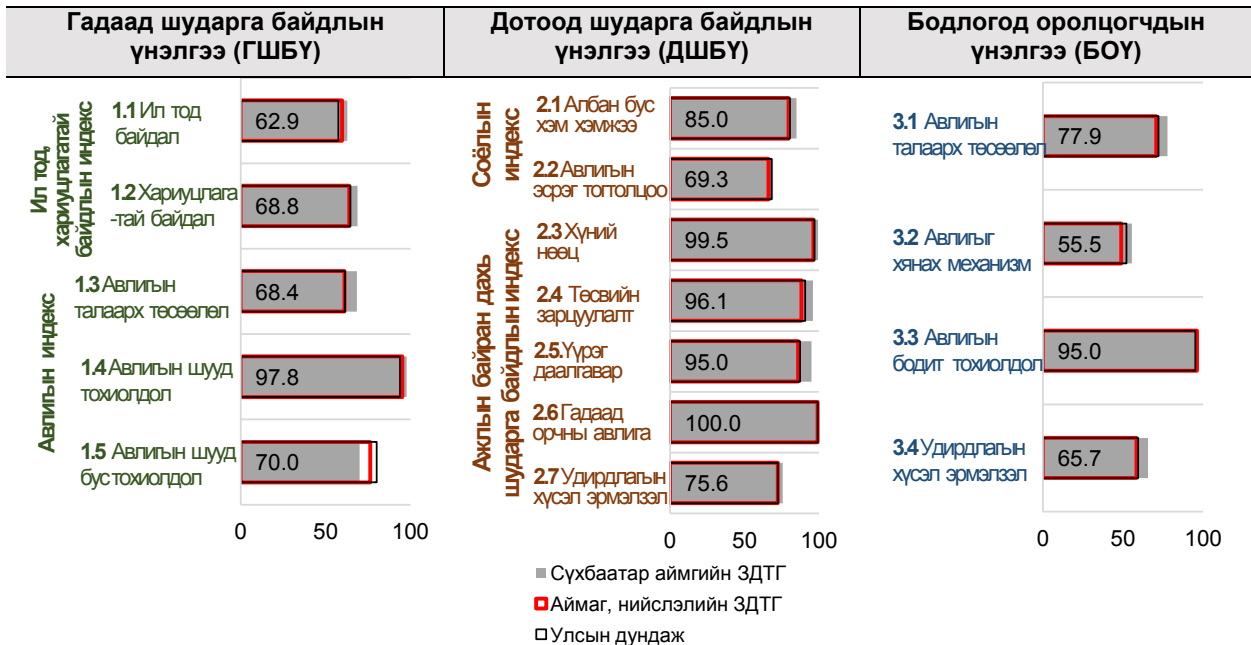
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	77.1	5/22	19/62

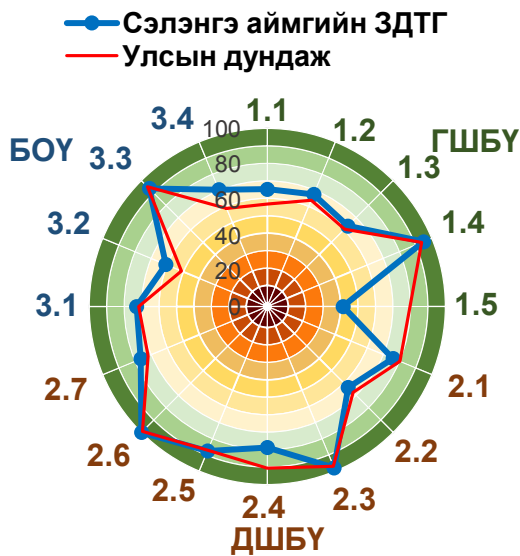
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	72.7	8/22	23/61
-ДШБҮ	85.2	5/22	18/62
-БОУ	73.5	6/22	23/62

Сүхбаатар аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 77.1 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 19, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 5 дугаарт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 23, ДШБҮ-ээр 18, БОУ-ээр 23 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Сэлэнгэ аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

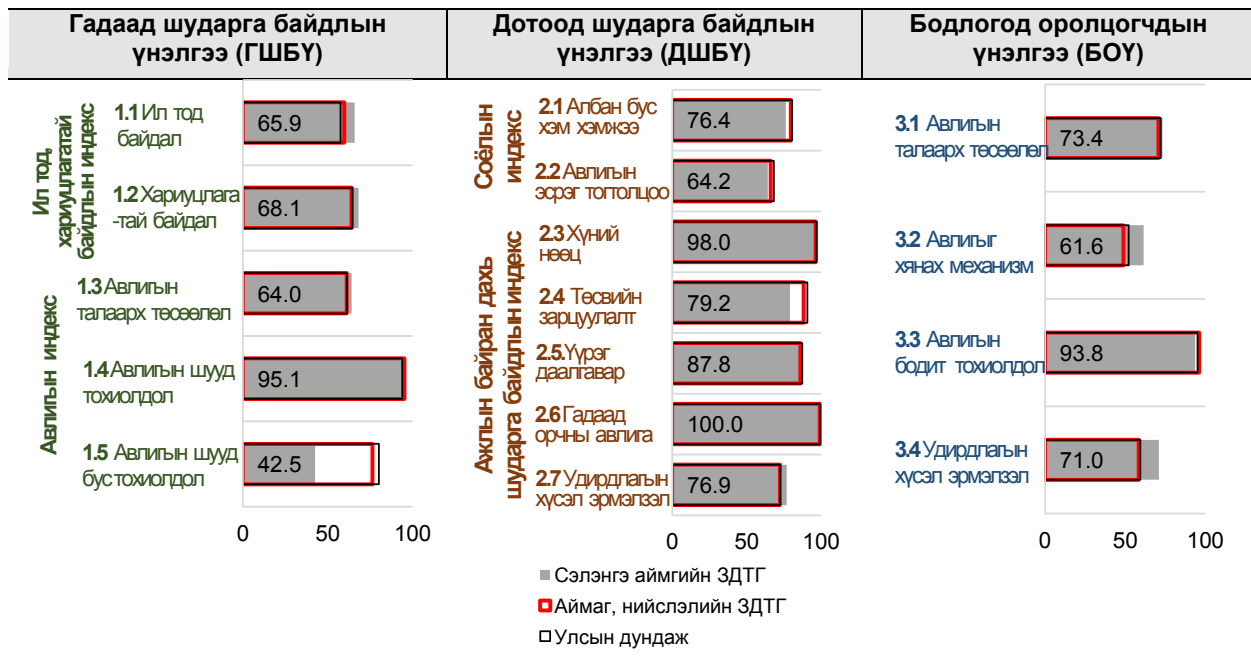
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	73.6	8/22	31/62

ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

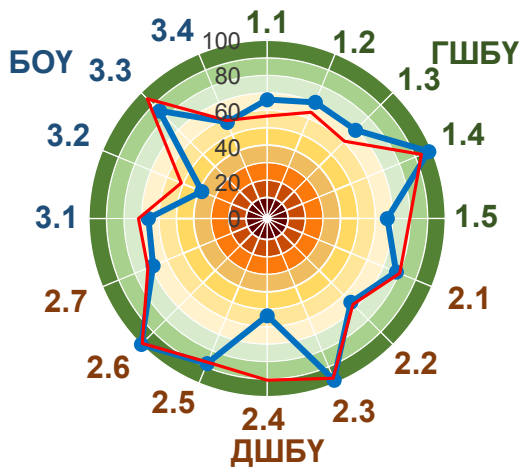
Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	66.6	17/22	45/61
-ДШБҮ	79.3	15/22	46/62
-БОУ	74.9	4/22	17/62

Сэлэнгэ аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 73.6 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 31, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 8 дугаарт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 45, ДШБҮ-ээр 46, БОУ-ээр 17 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, ил тод байдал болон авлигын эсрэг үйл ажиллагаагаа олон нийтэд таниулах, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай.

Төв аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

Төв аймгийн ЗДТГ — Улсын дундаж

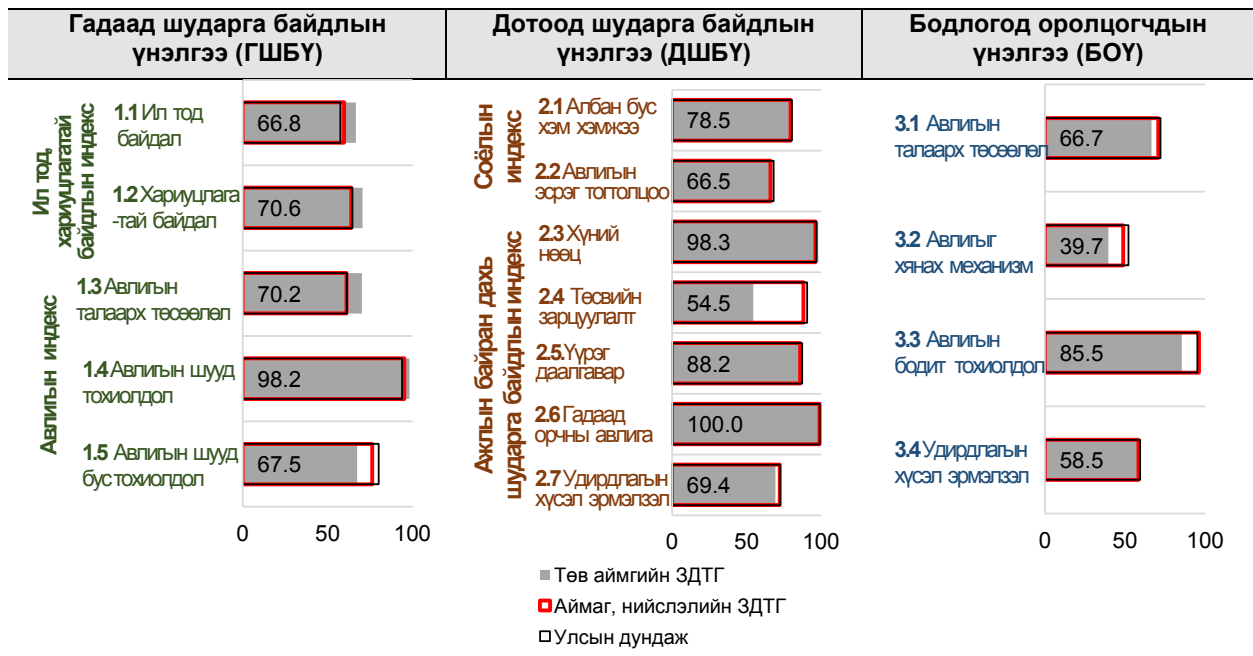
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	71.3	16/22	47/62

ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

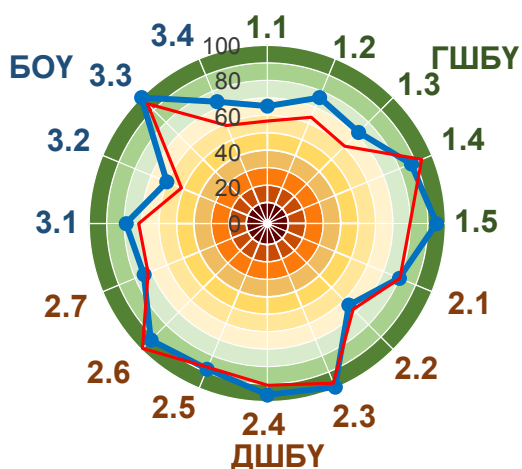
Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	73.9	6/22	19/61
-ДШБҮ	77.3	19/22	53/62
-БОҮ	62.6	19/22	52/62

Төв аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 71.3 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 47, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 16 дугаарт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 19, ДШБҮ-ээр 53, БОҮ-ээр 52 дугаар байрт тус тус эрэмбэлэгджээ. Цаашид авлигын эсрэг үйл ажиллагаагаа олон нийтэд таниулах, авлигыг хянах дотоод механизм, ил тод байдал, төсвийн зарцуулалт зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Увс аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

● Увс аймгийн ЗДТГ — Улсын дундаж

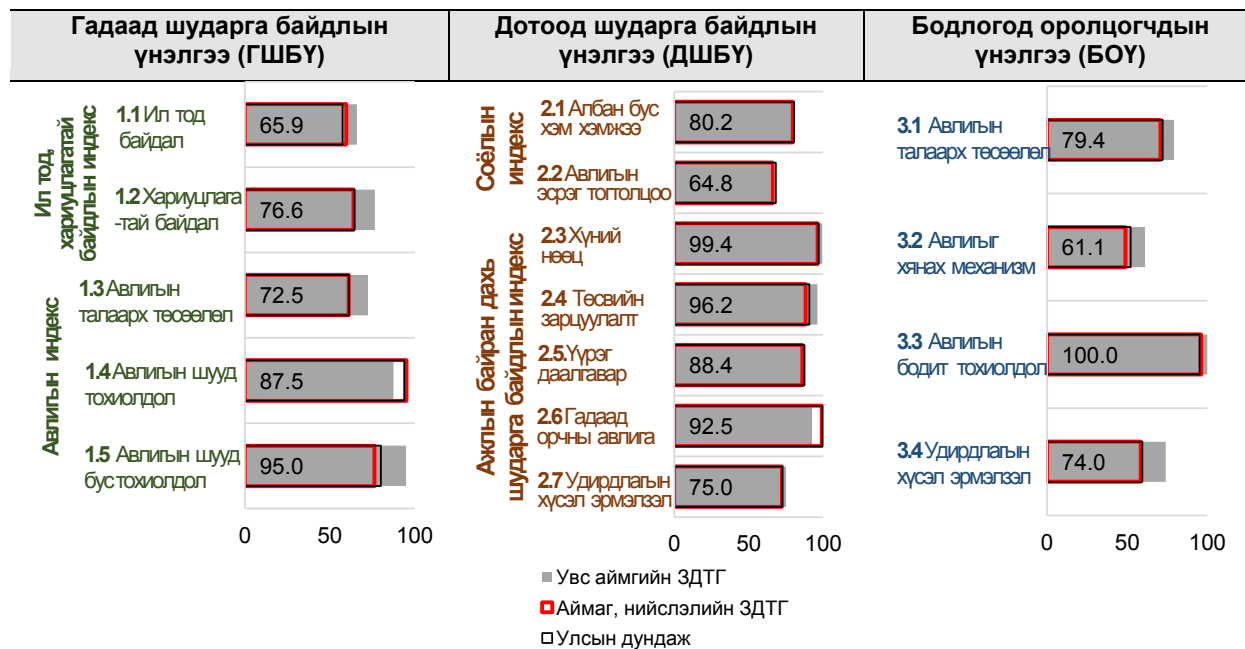
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	79.4	2/22	4/62

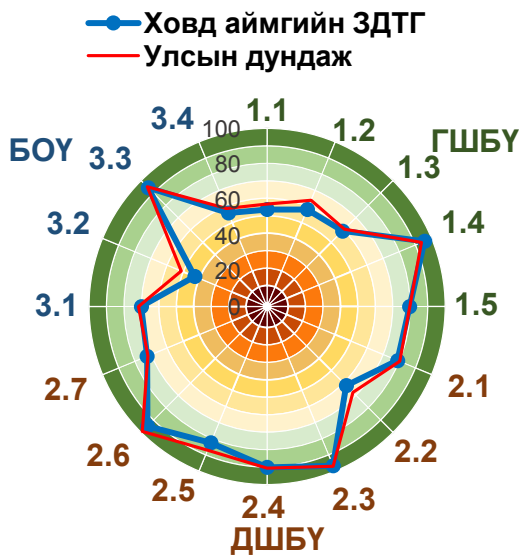
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	78.3	2/22	3/61
-ДШБҮ	81.4	12/22	37/62
-БОУ	78.6	1/22	4/62

Увс аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 79.4 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 4, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 2 дугаарт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 3, ДШБҮ-ээр 37, БОУ-ээр 4 дүгээр байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, ил тод байдал, зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай.

Ховд аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

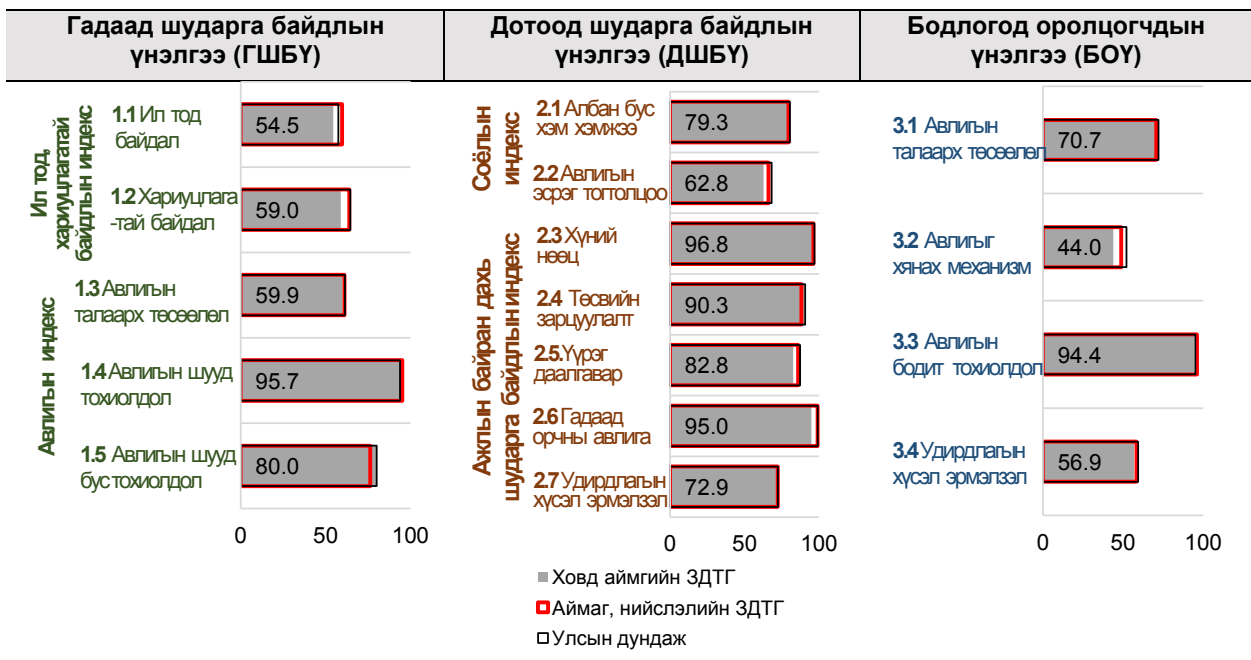
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	71.3	15/22	45/62

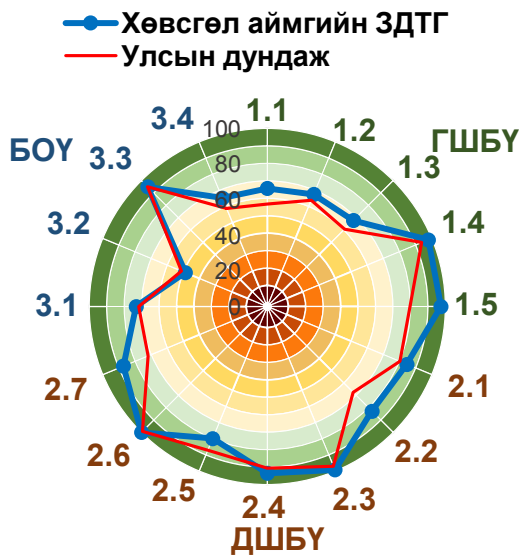
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	68.2	13/22	39/61
-ДШБҮ	79.3	16/22	47/62
-БОУ	66.5	15/22	45/62

Ховд аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 71.3 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 45, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 15 дугаарт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 39, ДШБҮ-ээр 47, БОУ-ээр 45 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Хөвсгөл аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

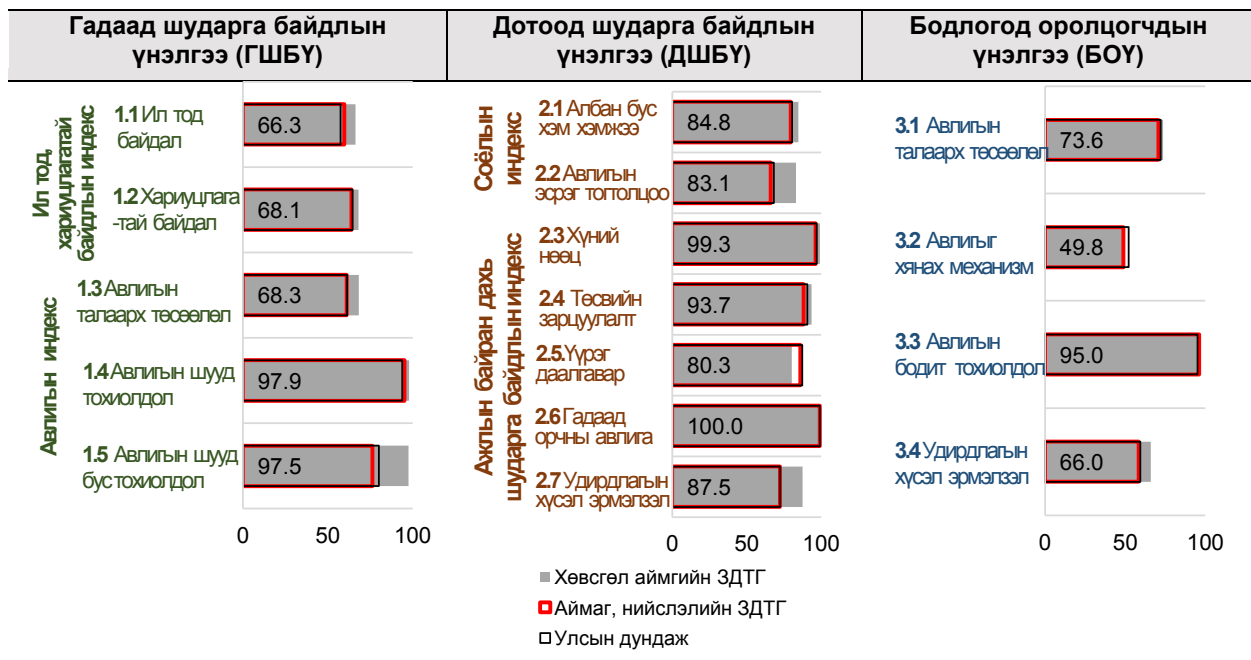
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	79.0	3/22	9/62

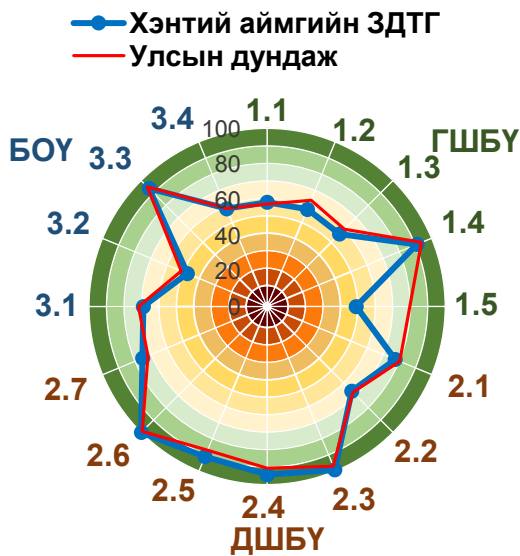
ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	77.7	3/22	6/61
-ДШБҮ	88.0	1/22	3/62
-БОУ	71.1	9/22	30/62

Хөвсгөл аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 79 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 9, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 3 дугаарт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 6, ДШБҮ-ээр 3, БОУ-ээр 30 дугаар байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, авлигын эсрэг үйл ажиллагаагаа олон нийтэд таниулах зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай.

Хэнтий аймгийн Засаг даргын Тамгын газар

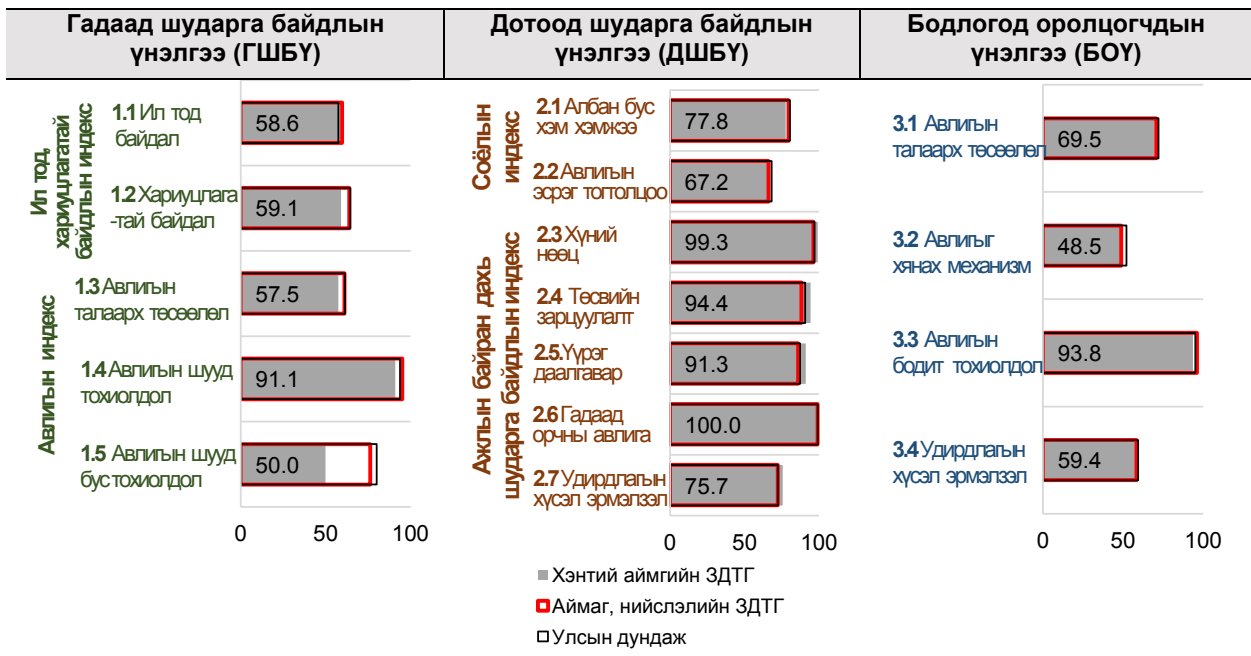
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	70.8	18/22	49/62

ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

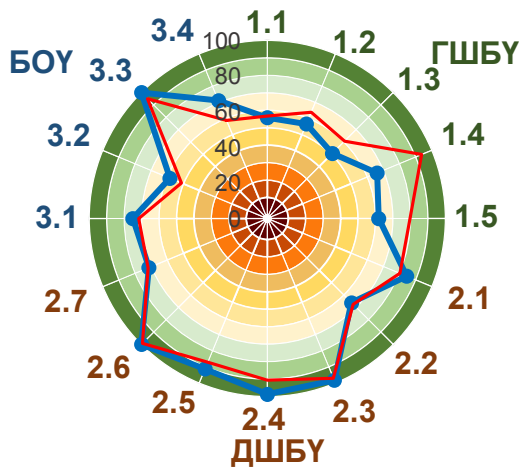
Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	62.3	19/22	54/61
-ДШБҮ	82.3	10/22	34/62
-БОУ	67.8	13/22	41/62

Хэнтий аймгийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 70.8 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 49, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 18 дугаарт жагссан байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 54, ДШБҮ-ээр 34, БОУ-ээр 41 дүгээр байрт тус тус эрэмбэлэгджээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, авлигын эсрэг үйл ажиллагаагаа олон нийтэд таниулах, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар

● Нийслэлийн ЗДТГ — Улсын дундаж

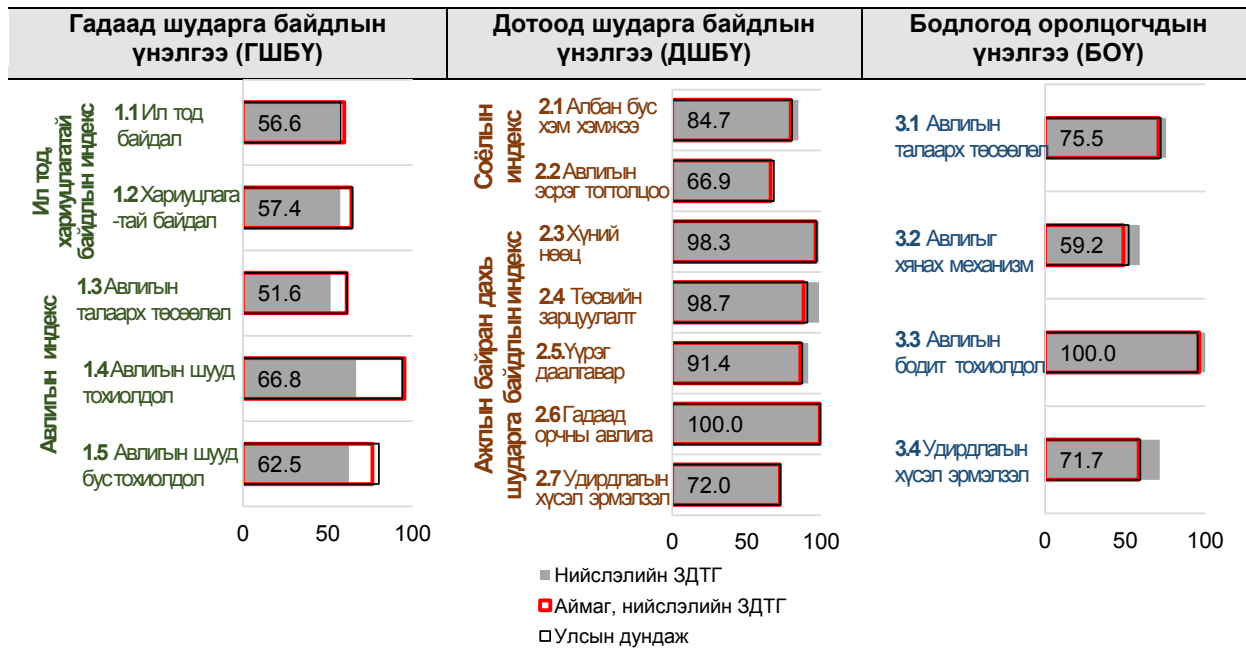
ШБҮ

Он	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
2015	72.8	10/22	36/62

ШБҮ-ний дэд үзүүлэлт

Дэд үзүүлэлт	Оноо	ЗДТГ-ын эрэмбэ	Төрийн байгууллагын эрэмбэ
-ГШБҮ	57.8	22/22	60/61
-ДШБҮ	83.9	7/22	25/62
-БОУ	76.6	2/22	11/62

Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар нь ШБҮ-ээр 2015 онд 72.8 оноо авч үнэлгээнд хамрагдсан төрийн байгууллагуудаас 36, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газруудаас 10 дугаарт эрэмбэлэгдсэн байна. ШБҮ-ний дэд үзүүлэлтээр авч үзвэл төрийн байгууллагуудаас ГШБҮ-ээр 60, ДШБҮ-ээр 25, БОУ-ээр 11 дүгээр байрт тус тус оржээ. Цаашид авлигыг хянах дотоод механизм, ил тод байдал, авлигын эсрэг үйл ажиллагаагаа олон нийтэд таниулах зэрэгт анхаарал хандуулах шаардлагатай.

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАР

ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДАЛ 2015 ОНЫ СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДАЛ 2015 ОНЫ СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

БҮЛЭГ I. СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ, ТООЦООЛОЛ

Хүүхдийн шударга байдлын судалгааг “Транспрэнси Интернэшнл Солонгос” байгууллагаас боловсруулсан арга зүйн дагуу анх 2008 онд Энэтхэг, Солонгос, Бангладеш, Монгол зэрэг оронд зохион байгуулж байсан билээ. Үүнээс хойш уг арга зүйн дагуу манай улс 2010, 2012, 2013, 2014 онуудад уг судалгааг зохион байгуулсан ба энэ удаа Хүүхдийн шударга байдлын судалгааг 6 дахь удаагаа зохион байгуулаад байна.

1. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО

Энэхүү судалгааны зорилго нь Монгол Улсын ирээдүй болсон хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин буюу түүний дэд үзүүлэлт болох ёс зүй, ёс суртахуун, төлөвшилт, хууль сахих болон авлигыг үл тэвчих байдал ямар түвшинд байгааг тодорхойлох, цаашид тэдгээрийг шударга иргэн болгон хүмүүжүүлж, төлөвшүүлэхийн тулд авч хэрэгжүүлбэл зохих урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлын чиглэлийг тогтоох явдал юм.

2. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШНИЙ ТООЦООЛОЛ

Хүүхдийн шударга байдлын судалгаагаар тэдгээрийн шударга байдлын түвшнийг тодорхойлдог бөгөөд цуглуулсан мэдээлэлд үндэслэн жил бүр шударга байдлын түвшинг гаргаж байна.

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг доор дурдсан 12 асуултын агуулгатай тухайн хүүхэд санал нийлж байгаа эсэхийг нь тодруулж, хариулт бүрийг 1-5 оноогоор үнэлэн, үнэлгээний арифметик дунджаар хүүхдийн шударга байдлын түвшин болон түүний дэд үзүүлэлтийг тооцсон болно.

Хүснэгт 1. Хүүхдийн шударга байдлыг үнэлэхэд ашигласан асуулт

Асуултын дугаар	Асуулт
1.	Найз чинь шалгалт өгөхдөө бусдаас хуулах нь буруу зүйл биш.
2.	Том хүмүүсийн хууль бус үйлдэл нь өөрт чинь ашигтай байвал буруу зүйл биш.
3.	Гэрийн даалгавраа хийхдээ интернет зэрэг бусдын бүтээлээс өөрөө хийсэн мэт ашиглах нь буруу зүйл биш.
4.	Ангийн дарга болохын тулд ангийнхандаа бэлэг өгөх нь буруу зүйл биш.
5.	Багшдаа бэлэг өгөх нь дүнгээ ахиулах сайн арга юм.
6.	Баян байх нь шударга байхаас илүү чухал.
7.	Багш хичээл зааж, сургууль төгсгөснийхөө төлөө сурагчдаас хариу шан харамж, бэлэг хүсч болно.
8.	Шалгалтаа бусдаас хуулж байгаа хүн нь таны сайн найз байсан ч багш, эцэг/эх/, дотнын хүндээ мэдэгдэнэ.
9.	Урт дараалалд зогсож байснаас урдуур нь дайрч кинондoo хурдан орохыг хичээнэ.
10.	Хууль сахиулагч хэн нэгэн таны дэргэд /ойр/ байхгүй үед хууль, дүрэм зөрчиж болно.
11.	Авлига болон бусад гэмт хэрэг үйлдсэн хүнийг холбогдох байгууллагад мэдэгдэнэ.
12.	Гэр бүлийнхэн чинь албан тушаалаа ашиглах буюу хууль зөрчих замаар баян болох нь буруу зүйл биш.

Хүүхдийн шударга байдлын түвшний дэд үзүүлэлт болох ёс зүй, ёс суртахуун, зөв төлөвшилт, хууль сахих болон авлигыг үл тэвчих байдлын үзүүлэлтийг тооцоходоо дээр дурдсан асуултуудын дагуу дэд үзүүлэлтийн дунджийг тооцсон болно. Дэд үзүүлэлт тооцоход ашигласан асуултыг дараахь хүснэгтээс харна уу.

Хүснэгт 2. Хүүхдийн шударга байдлын дэд үзүүлэлтийг тооцсон асуулт, асуултын дугаараар

Ёс зүй, ёс суртахуун		Зөв төлөвшилт	Хууль сахих	Авлигыг үл тэвчих
Танин мэдэхүйн	3	4	1	2
Нөлөөллийн	6	5	7	8
Зан үйлийн	9	11	10	12

3. ТҮҮВРИЙН ДИЗАЙН

Хүүхдийн шударга байдлын өмнөх 4 удаагийн судалгааг аймаг, дүүргээс сонгож, зохион байгуулдаг байсан бол энэ удаагийн судалгааг “SurveyMonkey” судалгааны программыг ашиглан цахим хэлбэрээр, 21 аймаг, 9 дүүргийн 7-11 дүгээр ангийн 1929 сурагчдыг санамсаргүй байдлаар сонгон, бэлтгэсэн асуулгыг бөглүүлж, судалгааг илүү өргөн хүрээнд зохион байгууллаа. Судалгаанд нийслэлээс 1377 сурагч, орон нутгаас 552 сурагч тус тус хамрагдлаа.

Хүснэгт 3. Судалгаанд хамрагдсан нэгжийн тоо, аймгаар.

Д/д	Аймгийн нэрс	7-11 дүгээр ангийн нийт суралцагчдын тоо	Түүврийн хэмжээ
1	Архангай	6795	67
2	Баян-Өлгий	8531	85
3	Баянхонгор	5894	58
4	Булган	3411	34
5	Говь-Алтай	4287	42
6	Говьсүмбэр	1137	11
7	Дархан-Уул	6728	67
8	Дорноговь	4052	40
9	Дорнод	4899	48
10	Дундговь	2827	28
11	Завхан	4573	45
12	Орхон	6540	65
13	Өвөрхангай	7938	79
14	Өмнөговь	4033	40
15	Сүхбаатар	3749	37
16	Сэлэнгэ	6703	67
17	Төв	4922	49
18	Увс	6474	64
19	Ховд	7098	70
20	Хөвсгөл	9529	95
21	Хэнтий	5025	50
	Дүн	115.145	1141

*Эх сурвалж: Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны яам, 2015 он

Хүснэгт 4. Судалгааны түүврийн хэмжээ, дүүргээр.

Д/д	Дүүргийн нэрс	7-11 дүгээр ангийн нийт суралцагчдын тоо	Түүврийн хэмжээ
1.	Багануур	2046	20
2.	Багахангай	286	3
3.	Баянгол	11720	117
4.	Баянзүрх	16322	163
5.	Налайх	2004	20
6.	Сонгинохайрхан	13169	131
7.	Сүхбаатар	12310	123
8.	Хан-Уул	5225	52
9.	Чингэлтэй	8528	85
	Дүн	71260	714

*Эх сурвалж: Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны яам, 2015 он

4. СУДАЛГААНЫ ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

Судалгааны мэдээллийг цахим хэлбэрээр цуглуулах ажлыг Хүүхдийн төлөө үндэсний газартай хамтран 21 аймаг, 9 дүүргийн Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжлийн газар, хэлтэс, төвүүдээр дамжуулан 2015 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрөөс 2016 оны 02 дугаар сарын 03-ны өдрийн хооронд зохион байгуулж, судалгааны тооцоолол болон тайланг боловсруулав.

БҮЛЭГ II. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

1. СУДАЛГААНД ХАМРАГДСАН ХҮҮХДҮҮДИЙН БҮТЭЦ

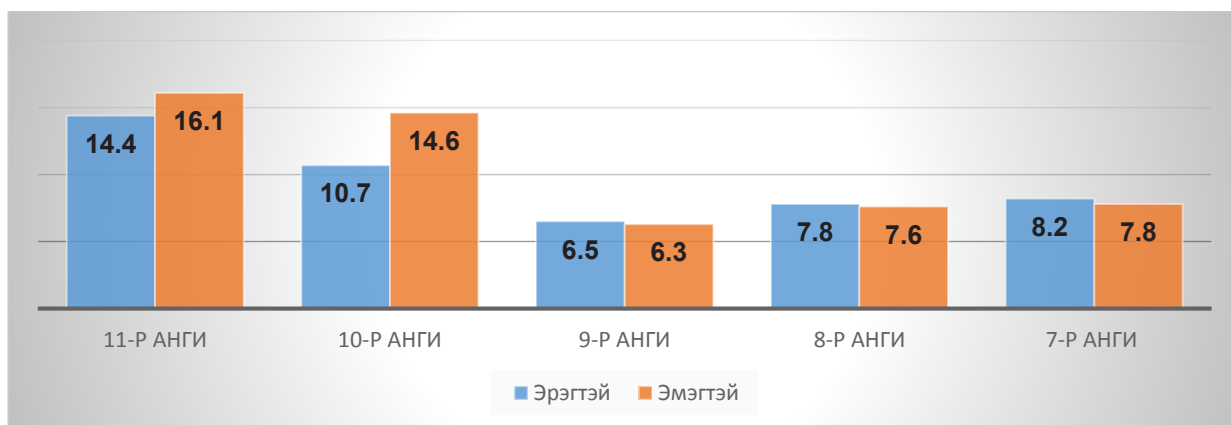
“Хүүхдийн шударга байдал-2015” судалгаанд хамрагдсан 1929 сурагчдын 48.8% нь эрэгтэй, 51.2% нь эмэгтэй байлаа (Зураг 1).

Зураг 1. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн хүйс

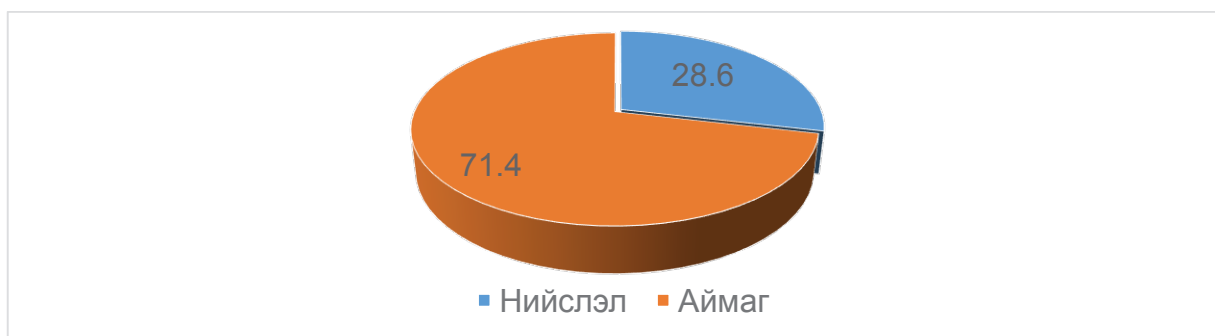
Судалгаанд хамрагдсан сурагчдыг суралцаж буй ангиар нь авч үзвэл 7 дугаар ангийн сурагч 16%, 8 дугаар ангийн сурагч 15.4%, 9 дүгээр ангийн сурагч 12.8%, 10 дугаар ангийн сурагч 25.3%, 11 дүгээр ангийн сурагч 30.5% нь байлаа (Зураг 2).

Зураг 2. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн хүйс, анги, дүнд эзлэх хувиар

Судалгаанд хамрагдсан сурагчдын аймаг, нийслэлээр авч үзвэл 71.4 хувь нь 21 аймагас, 28.6 хувь нь нийслэлийн 9 дүүргээс хамрагдсан байна (Зураг 3).

Зураг 3. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдийн дүнд эзлэх хувь, аймаг, нийслэлээр

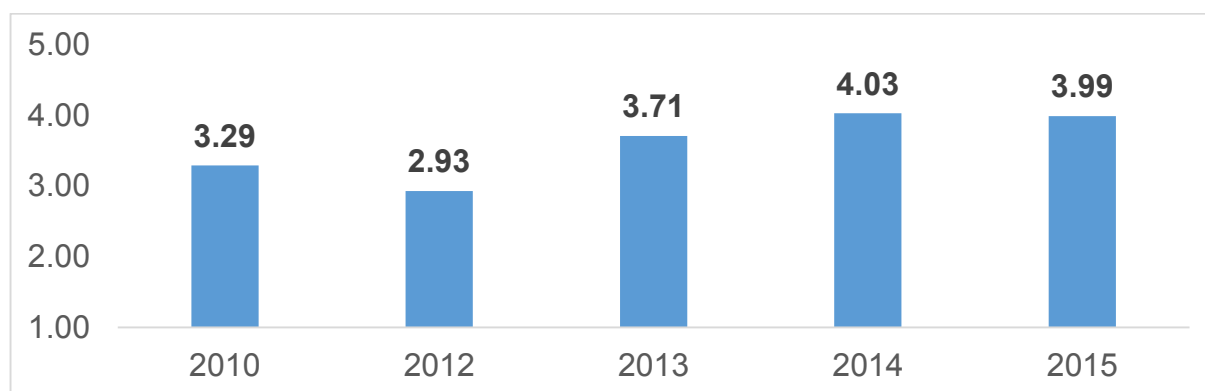

2. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШИН

Судалгаагаар цуглуулсан мэдээлэлд үндэслэн Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг 4 дэд үзүүлэлт (түвшинг ёс зүй, ёс суртахуун, зөв төлөвшилт, хууль сахих, авлигыг үл тэвчих)-ийн хамт тооцон 1-5 хүртэлх оноогоор үнэлсэн бөгөөд уг үзүүлэлтийн утга 1-д ойртох тусам “шударга бус”, 5-д ойртох тусам “шударга” гэж ойлгоно.

Энэ удаагийн судалгааг “SurveyMonkey” судалгааны программыг ашиглан цахим хэлбэрээр, 21 аймаг, 9 дүүргийн 7-11 дүгээр ангийн 1929 сурагчдыг хамруулан явуулсан тул судалгааны үр дүнг өмнөх 4 удаагийн судалгааны үр дүнтэй шууд харьцуулах боломжгүйг анхаарах нь зүйтэй.

2015 оны судалгаагаар хүүхдийн шударга байдлын түвшин **3.99** гэсэн дүнтэй гарлаа (Зураг 4).

Зураг 4. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин¹, оноор

Судалгааны үр дүнг ёс зүй, ёс суртахууны дэд үзүүлэлт, зөв төлөвшилтийн дэд үзүүлэлт, хууль сахих байдлын дэд үзүүлэлт, авлигыг үл тэвчих байдлын дэд үзүүлэлтүүдийн дүнг доорх хүснэгтээр дэлгэрэнгүй гаргав (Хүснэгт 5).

Хүснэгт 5. Хүүхдийн шударга байдал 2015 судалгааны түвшин, дэд үзүүлэлтээр

Д/д	Үзүүлэлт	Үнэлгээ					
		2010	2012	2013	2014	2015	
ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШИН		3.29	2.93	3.71	4.03	3.99	
А. Ёс зүй, ёс суртахууны дэд үзүүлэлт		3.03	2.73	3.80	4.07	4.08	
	Танин мэдэхүйн	Гэрийн даалгавраа хийхдээ интернет зэрэг бусдын бүтээлээс өөрөө хийсэн мэт ашиглах нь буруу зүйл биш.	3.20	2.72	3.66	3.94	3.94
	Нөлөөллийн	Баян байх нь шударга байхаас илүү чухал.	2.70	2.49	3.91	4.28	4.26
	Зан үйлийн	Урт дараалалд зогсож байснаас урдуур нь дайрч кинондоо хурдан орохыг хичээнэ.	3.20	2.99	3.82	3.99	4.03
Б. Зөв төлөвшилтийн дэд үзүүлэлт		2.51	2.29	3.88	4.32	4.21	
	Танин мэдэхүй	Ангийн дарга болохын тулд ангийнхандаа бэлэг өгөх нь буруу зүйл биш.	2.20	1.85	3.99	4.45	4.37
	Нөлөөллийн	Багшдаа бэлэг өгөх нь дүнгээ ахиулах сайн арга юм.	2.20	1.94	4.08	4.48	4.38
	Зан үйлийн	Авлига болон бусад гэмт хэрэг үйлдсэн хүнийг холбогдох байгууллагад мэдэгдэнэ.	3.10	3.10	3.57	4.02	3.87
В. Хууль сахих байдлын дэд үзүүлэлт		3.54	2.85	3.83	4.04	4.02	
	Танин мэдэхүй	Найз чинь шалгалт өгөхдөө бусдаас хуулах нь буруу зүйл биш.	4.42	3.61	3.63	3.63	3.73
	Нөлөөллийн	Багш хичээл зааж, сургууль төгсгөснийхөө төлөө сурагчдаас хариу шан харамж, бэлэг хүсч болно.	3.40	2.96	4.02	4.10	4.09
	Зан үйлийн	Хууль сахиулагч хэн нэгэн таны дэргэд /ойр/ байхгүй үед хууль, дүрэм зөрчиж болно.	2.80	1.98	3.83	4.38	4.24
Г. Авлигыг үл тэвчих байдлын дэд үзүүлэлт		2.98	2.81	3.35	3.68	3.65	

¹ Хүүхдийн шударга байдлын түвшин 1-д ойртох тусам шударга бус, харин 5-д ойртох тусам шударга гэж үзнэ.

Танин мэдэхүйн	Том хүмүүсийн хууль бус үйлдэл нь өөрт чинь ашигтай байвал буруу зүйл биш.	2.70	2.34	3.69	4.15	4.17
Нөлөөллийн	Шалгалтаа бусдаас хуулж байгаа хүн нь Таны сайн найз байсан ч багш, эцэг/эх/, дотнын хүндээ мэдэгдэнэ.	3.35	3.11	2.73	3.29	2.67
Зан үйлийн	Гэр бүлийнхэн чинь албан тушаалаа ашиглах буюу хууль зөрчих замаар баян болох нь буруу зүйл биш.	2.90	2.97	3.65	4.19	4.10

Энэ удаагийн судалгааг бүх аймаг, дүүргийг хамруулан зохион байгуулсан тул судалгааны үр дүнд үндэслэн хүүхдийн шударга байдлын түвшинг аймаг, дүүрэг тус бүрээр нь үнэлэв.

Судалгаанд хамрагдсан аймгуудаас Хүүхдийн шударга байдлын түвшний үзүүлэлтээр Хөвсгөл аймаг 4.36, Увс 4.29, Булган болон Дундговь 4.29, Баян-Өлгий 4.18, Сүхбаатар аймаг 4.13 байгаа нь дунджаас дээгүүр үзүүлэлт болж байна.

Харин Говь-Алтай аймаг 3.36, Дорнод 3.38, Дархан-Уул 3.56, Сэлэнгэ аймгийн үзүүлэлт 3.57 гарч нь дунджаас доогуур түвшинд үнэлэгджээ. (Хүснэгт 6).

Хүснэгт 6. Хүүхдийн шударга байдал 2015 судалгааны түвшин, дэд үзүүлэлтээр, аймгаар

д/д	Аймгууд	Ёс зүй	Зөв төлөвш илт	Хууль сахих	Авлигыг тэвчих	Танин мэдэхүй	Нөлөөлөл	Зан үйл	Түвшин
1	Архангай	4.07	4.23	4.10	3.64	4.10	3.81	4.12	4.01
2	Баян-Өлгий	4.53	4.30	4.06	3.84	4.16	4.02	4.38	4.18
3	Баянхонгор	4.21	4.26	3.94	3.69	4.14	3.94	4.00	4.03
4	Булган	4.27	4.26	4.49	4.00	4.46	4.07	4.24	4.26
5	Говь-Алтай	3.09	3.77	3.24	3.32	3.11	3.32	3.63	3.36
6	Говьсүмбэр	4.00	4.08	3.56	3.19	3.52	3.58	4.02	3.71
7	Дархан-Уул	3.12	4.02	3.67	3.43	3.48	3.46	3.74	3.56
8	Дорноговь	4.30	4.16	3.82	3.70	4.05	3.93	4.01	3.99
9	Дорнод	3.01	3.62	3.50	3.40	3.37	3.29	3.50	3.38
10	Дундговь	4.70	4.35	4.27	3.73	4.29	4.13	4.37	4.26
11	Завхан	3.91	4.17	4.17	3.58	4.09	3.81	3.96	3.96
12	Орхон	4.19	4.16	4.25	3.67	4.23	3.87	4.09	4.07
13	Өвөрхангай	3.35	4.12	3.76	3.40	3.70	3.56	3.70	3.65
14	Өмнөговь	3.29	4.09	3.86	3.40	3.82	3.43	3.73	3.66
15	Сүхбаатар	4.22	4.39	4.23	3.67	4.30	3.89	4.18	4.13
16	Сэлэнгэ	3.27	3.85	3.78	3.36	3.80	3.30	3.59	3.57
17	Төв	4.04	4.18	3.64	3.62	3.71	3.92	3.97	3.87
18	Увс	4.43	4.48	4.35	3.90	4.48	4.09	4.29	4.29
19	Ховд	4.22	4.44	4.10	3.58	4.21	4.06	3.99	4.08
20	Хөвсгөл	5.00	4.41	4.14	3.87	4.41	4.13	4.53	4.36
21	Хэнтий	4.08	4.29	3.97	3.67	3.96	3.91	4.15	4.00

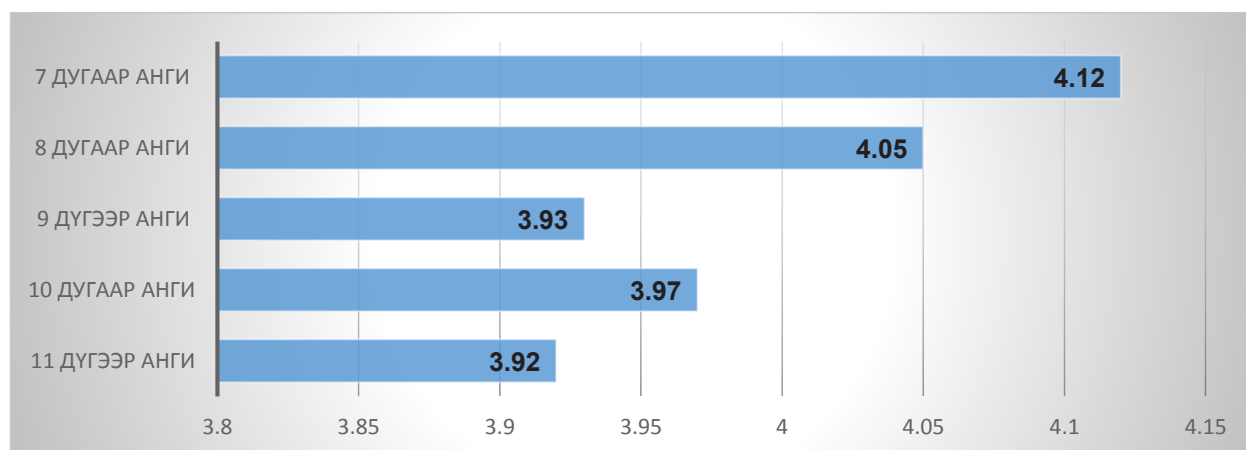
Нийслэлийн 9 дүүргийн хувьд хүүхдийн шударга байдлын түвшний үзүүлэлтээр Сүхбаатар 4.53, Чингэлтэй 4.42, Баянгол 4.37 байгаа нь дунджаас дээгүүр үзүүлэлт болж байгаа бол Баянзүрх 3.58, Налайх 3.66, Багануур дүүргийн үзүүлэлт 3.77 буюу дунджаас доогуур түвшинд үнэлэгдсэн байна (Хүснэгт 7).

Хүснэгт 7. Хүүхдийн шударга байдал 2015 судалгааны түвшин, дэд үзүүлэлтээр, дүүргээр

д/д	Дүүргүүд	Ёс зүй	Зөв төлөвшилт	Хууль сахих	Авлигыг тэвчих	Танин мэдэхүй	Нөлөөлөл	Зан үйл	Түвшин
1	Багануур	3.89	3.74	3.92	3.52	3.92	3.67	3.72	3.77
2	Багахангай	4.00	4.17	3.83	3.61	3.75	4.04	3.92	3.90
3	Баянгол	4.67	4.51	4.35	3.94	4.47	4.22	4.41	4.37
4	Баянзүрх	3.32	3.96	3.65	3.39	3.51	3.51	3.71	3.58
5	Налайх	3.71	4.11	3.35	3.45	3.26	3.85	3.85	3.66
6	Сонгинохайрхан	4.45	4.43	4.08	3.80	4.29	4.06	4.22	4.19
7	Сүхбаатар	4.93	4.36	4.90	3.92	4.94	4.22	4.43	4.53
8	Хан-Уул	4.24	4.26	4.06	3.69	4.08	3.91	4.20	4.06
9	Чингэлтэй	4.99	4.28	4.60	3.81	4.62	4.17	4.47	4.42

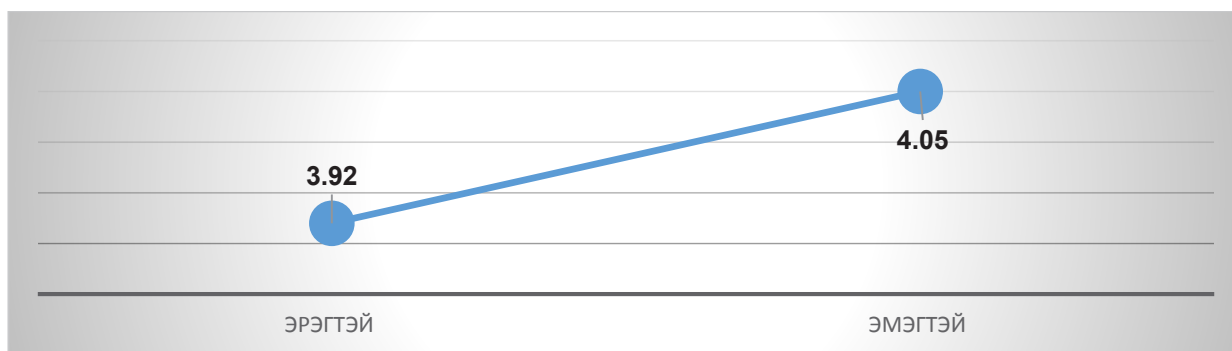
Хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшинг суралцаж буй ангиар нь авч үзвэл 7 дугаар ангийн сурагчдынх 4.12, 8 дугаар ангийн сурагчдынх 4.05 буюу дунджаас дээгүүр үзүүлэлт болж байна. Харин 9 дүгээр ангийн сурагчдын шударга байдлын түвшин 3.93, 10 ангийн сурагчдынх 3.97, 11 дүгээр ангийн сурагчдынх 3.92 гарсан байгаа нь дундаж үзүүлэлт болж байна (Зураг 5).

Зураг 5. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, суралцаж буй ангиар

Хүүхдийн шударга байдлын түвшин эрэгтэй, эмэгтэй хүүхдүүдийн хувьд харилцан адилгүй гарч байгаа нь жил бүрийн судалгааны дүнгээс харагддаг. Энэ удаагийн судалгааны дүнгээс харахад эмэгтэй хүүхдийн шударга байдлын түвшин 4.05, эрэгтэй хүүхдийн шударга байдлын түвшин 3.92 байгаа ба эмэгтэй хүүхдийн шударга байдлын түвшин эрэгтэй хүүхдийнхээс 0.13 пунктээр илүү байна (Зураг 6).

Зураг 6. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, хүйсээр

3. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШИН, ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТЭЭР

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг ёс зүй, ёс суртахуун, зөв төлөвшилт, хууль сахих, авлигыг үл тэвчих гэсэн 4 бүлэг дэд үзүүлэлт тус бүрийн хүрээнд үнэлгээг авч үзэхэд ёс зүй, ёс суртахууны дундаж үнэлгээ нь 4.08, зөв төлөвшилтийн дундаж үнэлгээ нь 4.21, хууль сахих байдлын дундаж 4.02, авлигыг үл тэвчих байдлын дундаж үнэлгээ 3.65 байна (Хүснэгт 8).

Хүснэгт 8. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, дэд үзүүлэлтээр

	2010	2012	2013	2014	2015
ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШИН	3.29	2.93	3.71	4.03	3.99
Ёс зүй, ёс суртахуун	3.03	2.73	3.80	4.07	4.08
Зөв төлөвшилт	2.51	2.29	3.88	4.32	4.21
Хууль сахих	3.54	2.85	3.83	4.04	4.02
Авлигыг үл тэвчих	2.98	2.81	3.35	3.68	3.65

4. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДАЛД НӨЛӨӨЛЖ БУЙ ХҮЧИН ЗҮЙЛС

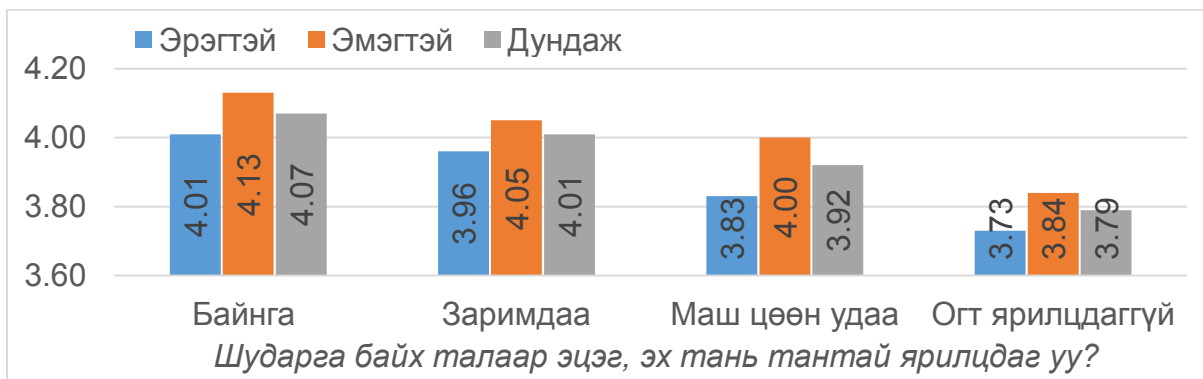
Хүүхдийн ёс зүй, ёс суртахуун, зөв төлөвшилт, хууль, дүрэм сахин дээдлэх болон авлигыг үл тэвчих байдал нь тэдгээртэй ойр байдаг, тойрон хүрээлж буй эцэг, эх, найз нөхдийн нөлөөлөл болон сургуулийн орчин зэрэг мэдээллийг хүлээн авч байгаа сувгаас шууд хамааралтай байдлыг харгалзан энэ нь хүүхдийн шударга байдлын түвшинд хэрхэн нөлөөлж байгаад шинжилгээ хийхэд:

Эц эг, эх:

Энэхүү судалгаагаар хүүхэд шударга байж, зөв зүйл хийхэд ямар шалтгаан, хүчин зүйл нөлөөлж байгааг тодорхойлохыг зорилго болгодог. Хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлөх хамгийн чухал хүчин зүйл бол эцэг, эхийн нөлөөлөл. Судалгааны асуулгад багтсан эцэг эхийн нөлөөлөлд чиглэсэн “Шударга байх талаар эцэг, эх тань тантай ярилцдаг уу?” гэсэн асуултыг сурагчдаас асуухад судалгаанд хамрагдсан нийт хүүхдүүдийн 27.1% нь “байнга”, 41.1% нь “заримдаа”, 24.9% нь “маш цөөн удаа”, 6.9% нь “огт ярилцдаггүй” гэж хариулсан байна.

Эндээс харахад шударга байх талаар эцэг эхтэйгээ “байнга”, “заримдаа” ярилцдаг гэж хариулсан сурагчдын шударга байдлын түвшин 4.05-4.13 буюу дунджаас дээгүүр үзүүлэлт болж байна. Харин шударга байх талаар эцэг эхтэйгээ “маш цөөн удаа ярилцдаг” эсхүл “огт ярилцдаггүй” сурагчдын шударга байдлын түвшин 3.84-4.00 байна (Зураг 7).

Зураг 7. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, шударга байх талаар эцэг, эхтэйгээ ярилцдаг эсэх, хүйсээр

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн арвандолдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Үр хүүхдээ өсгөн хүмүүжүүлэх нь” иргэн бүрийн журамт үүрэг гэж заасан байдаг. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдээс “Таныг шударга бус зүйл хийснийг эцэг, эх тань мэдвэл яадаг вэ?” гэж асуухад нийт хүүхдүүдийн 67.6% нь “болохгүй зүйл хийснийг минь хэлж ойлгуулдаг” гэж хариулсан бол 24.1% нь “зэмлэл хүлээлгэж шийтгэдэг”, 4.7 хувь нь “тэд энэ талаар сонирхдоггүй”, 3.6 хувь нь “ямар ч үйлдэл хийдэггүй” гэж тус тус хариулсан байна. Энэ асуултын эерэг хариулт болох “болохгүй зүйл хийснийг минь хэлж ойлгуулдаг” гэж хариулсан хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 4.03 байгаа нь “ямар ч үйлдэл хийдэггүй” гэж хариулсан хүүхдийнхээс 0.38 пунктээр илүү байна.

Харин “зэмлэл хүлээлгэж шийтгэдэг” гэж хариулсан сурагчдын шударга байдлын түвшин 3.96, “тэд энэ талаар сонирхдоггүй” гэж хариулсан сурагчдын шударга байдлын түвшин 3.77 байна (Зураг 8).

Зураг 8. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, шударга бус зүйлийн эсрэг эцэг, эхийн гаргаж буй үйлдлээр

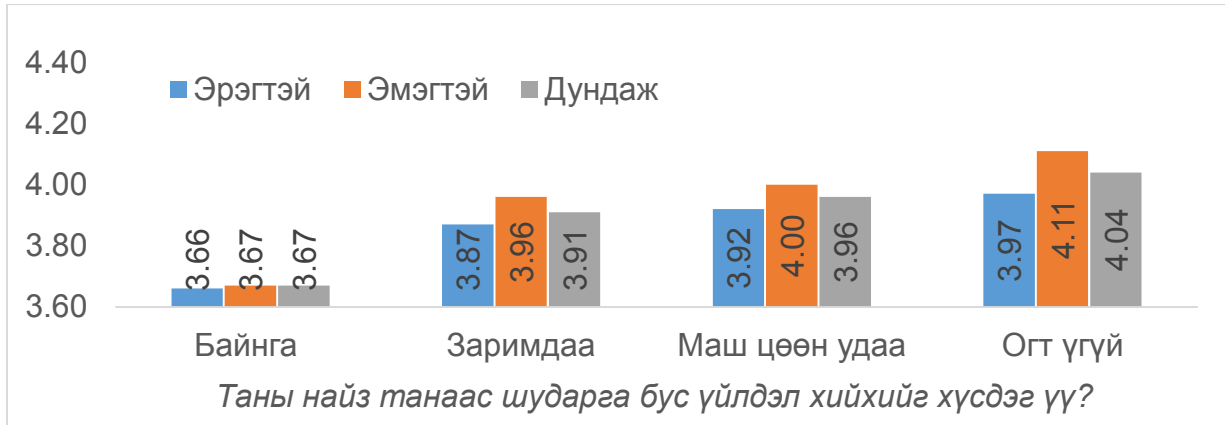
Найз, нөхөд бусад хүмүүс:

Хүүхдүүдийн хувьд шударга байх, эсхүл зөв төлөвшихөд эцэг, эхээс гадна найз, нөхдийн хүрээ чухал нөлөө үзүүлж байна. Энэ удаагийн судалгаагаар хүүхдүүдээс “Таны найз танаас шударга бус үйлдэл хийхийг хүсдэг үү?” гэж асуухад судалгаанд

хамрагдсан хүүхдүүдийн 2.9% нь “байнга”, 15.6% нь “заримдаа”, 28.9% нь “маш цөөн удаа”, 52.6% нь “огт үгүй” гэж хариулсан байна.

Найз нөхдийн зүгээс шударга бус үйлдэл хийх нөлөөнд орж байсан эсэхэд “огт үгүй” гэж хариулсан хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 4.11 байгаа бол харин “маш цөөн удаа”, “заримдаа”, эсхүл “байнга” гэж хариулсан хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 3.67-4.00 байна (Зураг 9).

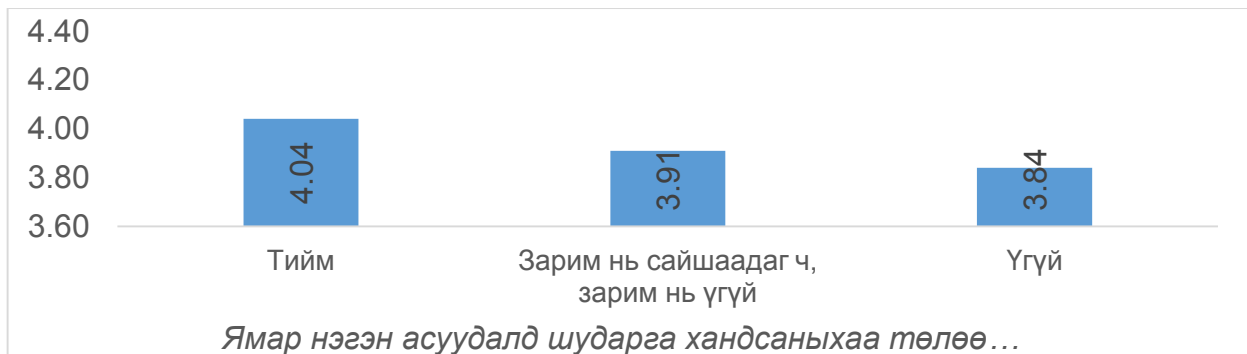
Зураг 9. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, найз нь шударга бус үйлдэл хийхийг хүсдэг эсэх, хүйсээр

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинд эерэгээр нөлөөлөх нэг чухал үзүүлэлт бол тухайн хүүхдийг шударга зүйл хийснийх нь төлөө эцэг, эх, багш, ойр дотны хүмүүс сайшааж, урамшуулж байх явдал юм. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдээс “Шударга хандсаныхаа төлөө сайшаагдаж байсан уу?” гэж асуухад тэдний 66.2% нь “тийм”, 16.3% нь “зарим нь сайшаадаг ч, зарим нь үгүй”, 17.5% нь “үгүй” гэж хариулжээ.

Шударга хандсаны төлөө сайшаагдаж байсан хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 4.04 байгаа нь огт сайшаагдаж байгаагүй хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 3.84 гэсэн үзүүлэлтээс 0.2 пунктээр илүү байна (Зураг 10).

Зураг 10. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, шударга хандсаных нь төлөө сайшаагдаж байсан эсэхээр

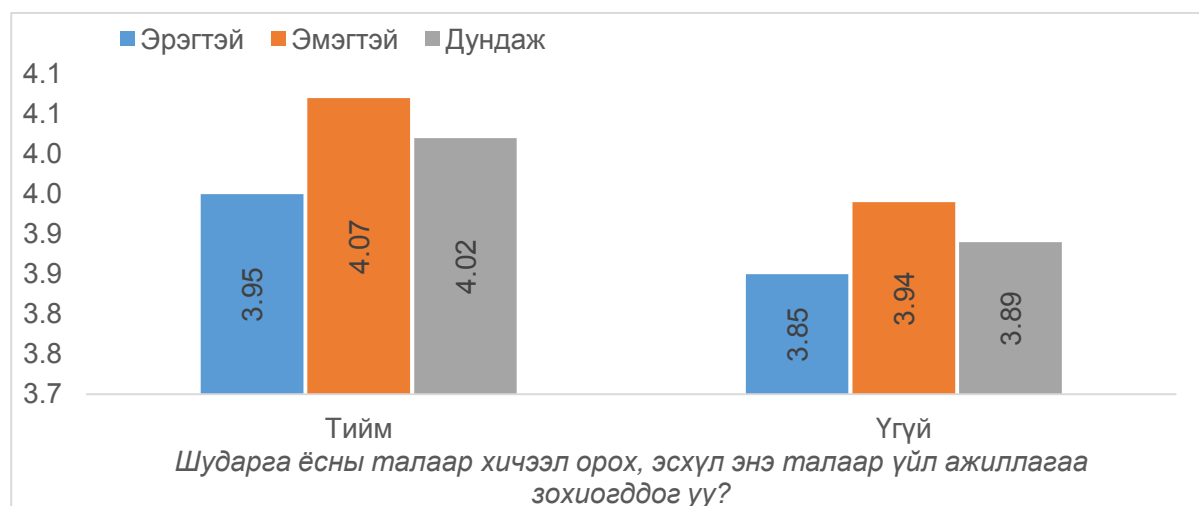
Сургууль:

Бидний ирээдүй, хойч үе болсон хүүхдүүдэд бага наснаас нь эхлэн ёс зүй, ёс суртахуун, зөв төлөвшилтийн болон авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэхэд эцэг, эх, найз нөхдийн нөлөөллөөс гадна цэцэрлэг болон сургуулийн сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөөнд энэ талаар тодорхой тусгах шаардлагатай байгааг жил жилийн судалгааны үр дүн харуулдаг.

Энэ удаагийн судалгаагаар хүүхдүүдээс “Танай ангид ямар нэгэн байдлаар шударга ёсны талаар хичээл орох, эсхүл энэ төрлийн үйл ажиллагаа зохиогддог уу?” гэж асуусан бөгөөд хүүхдүүдийн 76.6% нь “тийм”, 23.4% нь “үгүй” гэж хариулсан байна.

Шударга ёсны талаар хичээл орох эсхүл энэ төрлийн үйл ажиллагаа зохиогддог гэж хариулсан хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 4.02 байна. Харин шударга ёсны талаар хичээл ордоггүй, энэ төрлийн үйл ажиллагаа зохион байгуулагддаггүй гэж хариулсан хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 3.89 байгаа нь 0.13 пунктээр бага байна (Зураг 11).

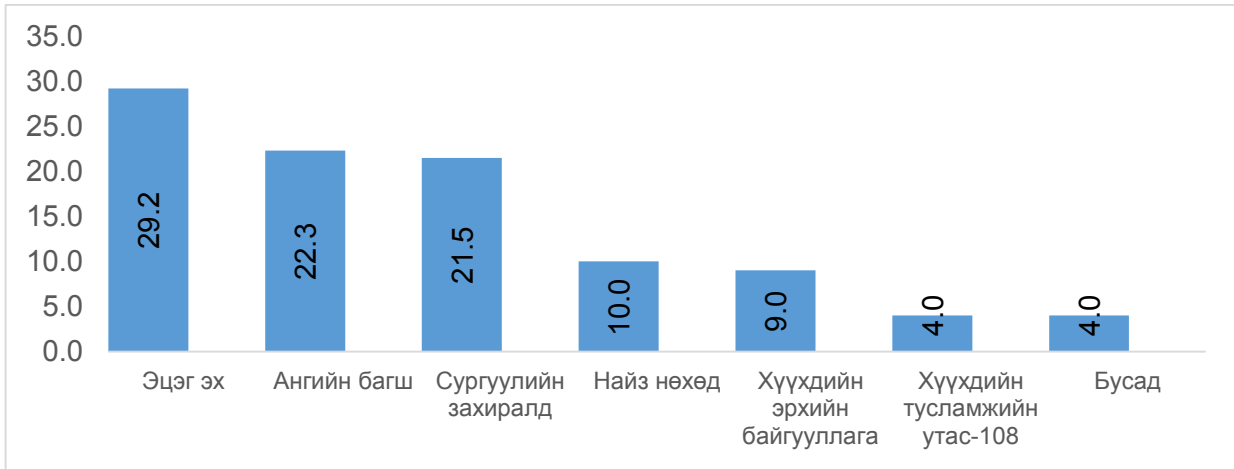
Зураг 11. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, шударга ёсны талаар хичээл орох, эсхүл энэ талаар үйл ажиллагаа зохиогддог эсэхээр

Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдээс “Багш нарын зүгээс шударга бус үйлдэл гаргаж, хүүхдүүдтэй зохисгүй харилцсан тохиолдолд хэнд хандах”-ыг нь тодруулахад 29.2% нь эцэг,эхдээ, 22.3% нь ангийн багшид, 21.5 хувь нь сургуулийн захиргаанд хандана гэж хариулсан байгаа нь өндөр үзүүлэлт болж байна.

Харин 10% нь найз, нөхөддөө, 9% нь хүүхдийн эрхийн байгууллагад хандах талаар хариулсан байгаа бол хүүхдийн тусламжийн утас-108 болон бусад газарт хандана гэж хариулсан хариулт тус бүр 4 % байна. (Зураг 12).

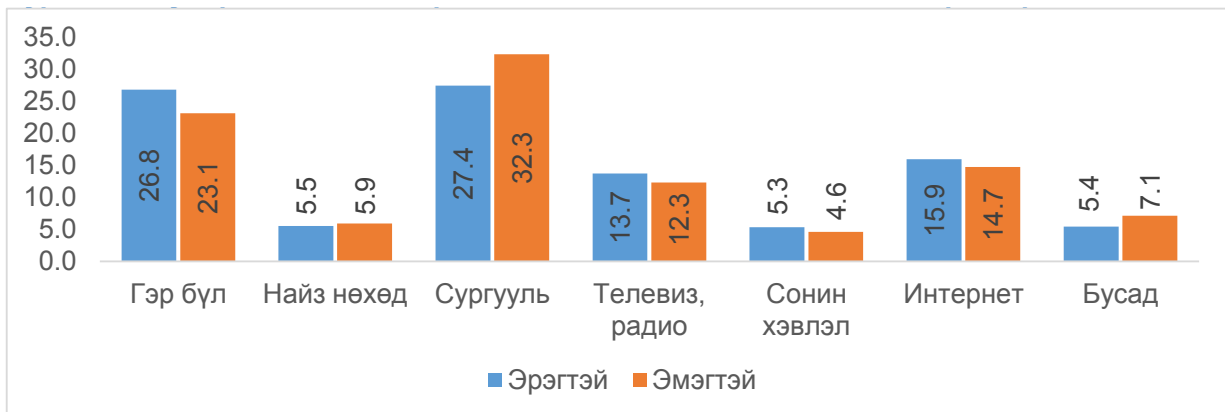
Зураг 12. Багш нарын зүгээс шударга бус үйлдэл гаргаж, хүүхдүүдтэй зохисгүй харилцсан тохиолдолд хэнд хандах вэ?

Мэдээллийн орчин:

Шударга ёсны талаарх мэдээллийг хаанаас авч байгаа талаар судалгаанд оролцсон хүүхдүүдээс асуухад тэдгээрийн дийлэнх нь сургууль (27.4-32.3%), гэр бүл (23.1-26.8%), телевиз, радио (12.3-13.7%)-гоос хүлээн авч байна. Цөөн тооны хүүхдүүд найз нөхөд, интернет болон бусад эх үүсвэрээс мэдээлэл хүлээн авдаг гэж хариулжээ (Зураг 13).

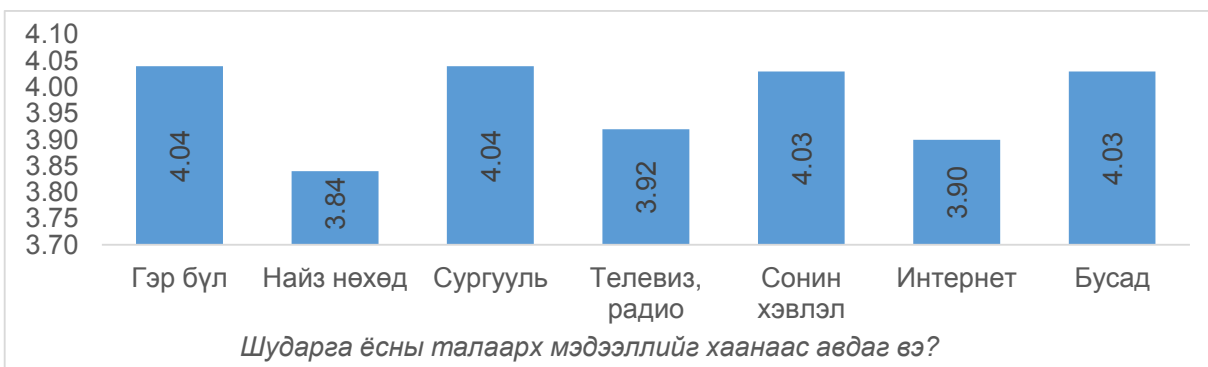
Зураг 13. Шударга ёсны талаарх мэдээллийг хаанаас авдаг вэ?, хүйсээр,

Хүүхдүүд шударга ёсны талаарх мэдээллийг гэр бүл, сургууль, сонин хэвлэл болон бусад эх үүсвэрээс авч байгаа хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин дунджаас дээгүүр буюу 4.03-4.04 байна.

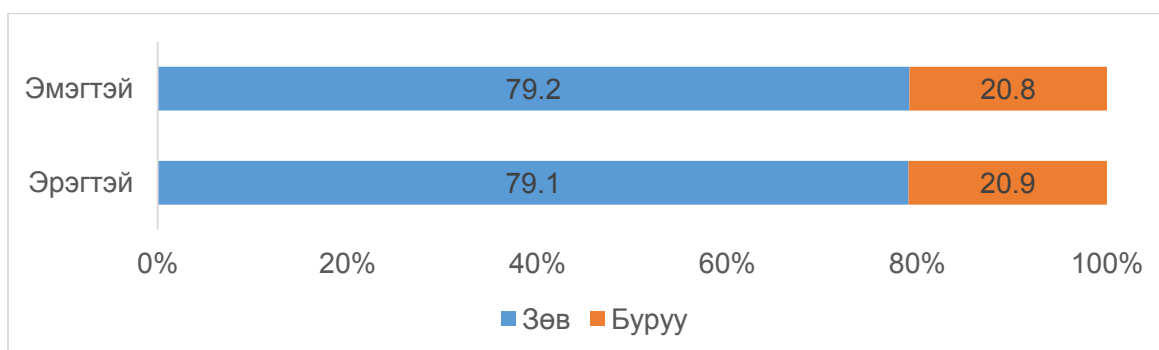
Харин энэ талаарх мэдээллийг найз нөхөд, телевиз, радио болон интернетээс авч байгаа хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 3.84-3.92 байгаа нь дунджаас доогуур үзүүлэлт байна (Зураг 14).

Зураг 14. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, хүүхдүүдийн мэдээлэл хүлээн авч буй эх үүсвэрээс хамаарч буй байдал

Аливаа шударга бус үйлдлийг үл тэвчих байдлыг тодорхойлох зорилгоор шударга бус үйлдлийн талаар олон нийтэд мэдээлж байх нь зөв эсэхийг асуухад 79.1-79.2% нь олон нийтэд мэдээлэх нь зөв гэж үзэж байгаа бол 20.8-20.9% нь буруу гэж үзсэн байна (Зураг 15).

Зураг 15. Шударга бус үйлдлийн талаар олон нийтэд мэдээлэх нь зөв үү?

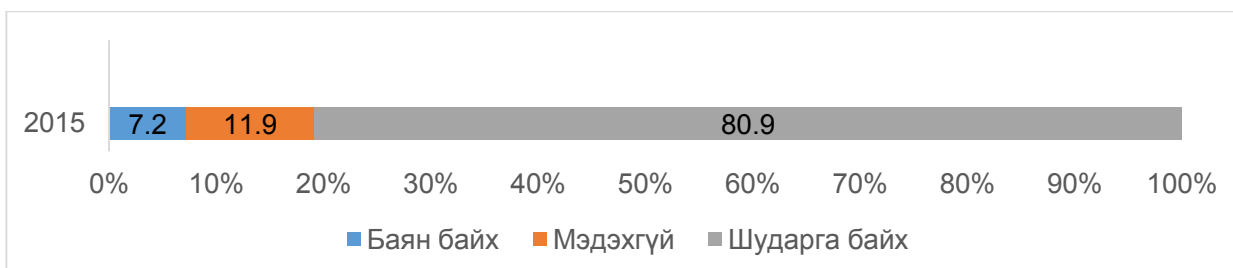

5. ХҮҮХДҮҮДИЙН ОЙЛГОЛТ, ҮЗЭЛ БОДОЛ

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг тооцоход ашигласан үндсэн 12 асуултын хүрээнд хүүхдийн ойлголт, үзэл бодлыг тодорхой харуулахын тулд асуулт тус бүрээр тэдний үнэлгээг доох байдлаар гаргалаа.

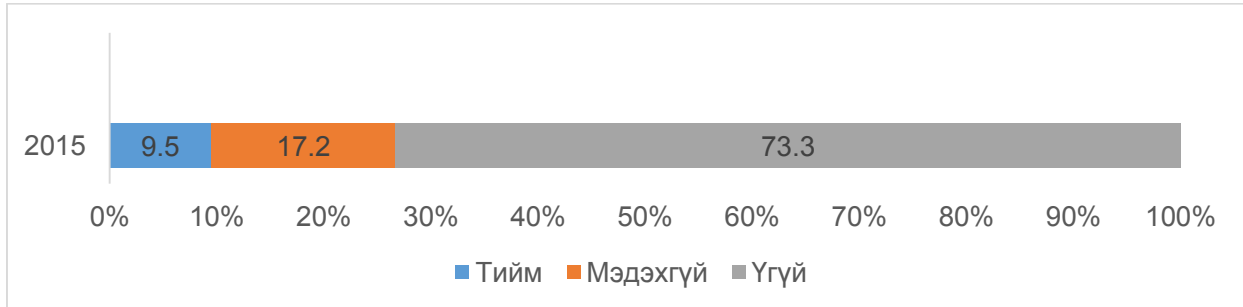
1. Судалгаагаар “баян байх”, эсхүл “шударга байх”-ын алийг нь хүүхдүүд илүүд үзэж байгааг тодорхойлоход нийт судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн 80.9% нь “шударга байх”-ыг илүүд үзэж байгаа ч 7.2% нь “баян байх”-ыг илүүд үзжээ. Харин 11.9% нь “мэдэхгүй” хариулт өгсөн байна (Зураг 16).

Зураг 16. “Баян байх”, эсхүл “шударга байх”-ын алийг нь илүүд үзэх вэ?

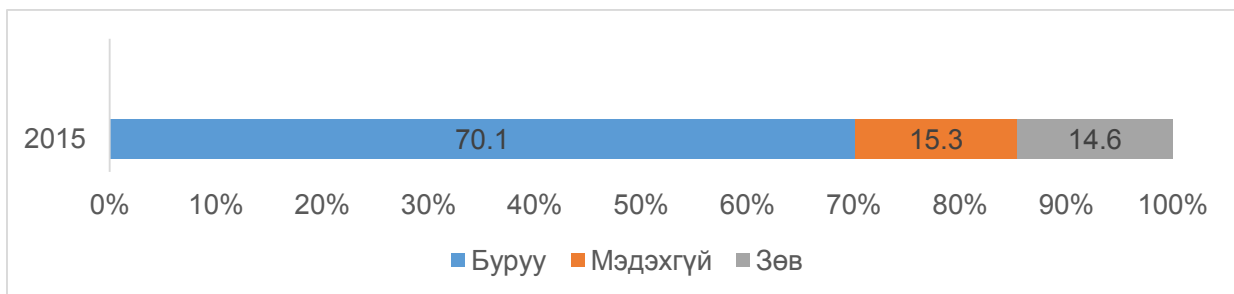
2. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдээс “урт дараалалд зогсож байснаас урдуур нь дайрч кинонд хурдан орохыг хичээх нь зөв” эсэхийг асуухад 73.3% нь “үгүй”, 17.2% нь “мэдэхгүй” гэж хариулсан бол 9.5 хувь нь “тийм” гэж хариулжээ (Зураг 17).

Зураг 17. Урт дараалалд зогсож байснаас урдуур нь дайрч кинонд хурдан орохыг хичээх үү?

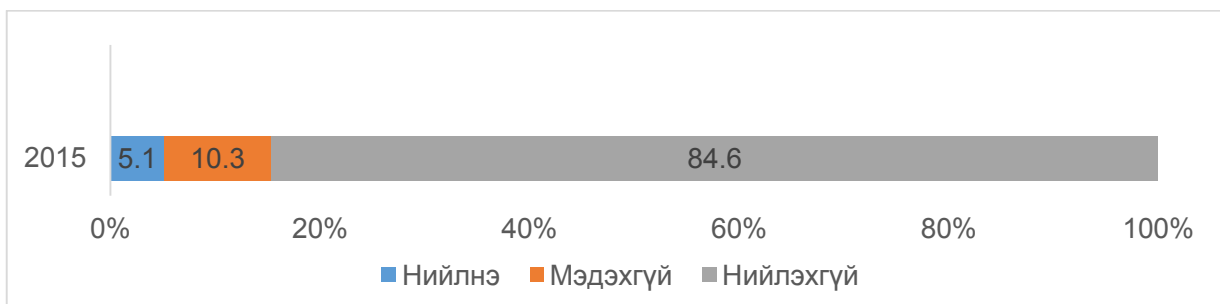
3. “Хүүхдүүд гэрийн даалгавраа хийхдээ, интернет зэрэг бусдын бүтээлээс өөрөө хийсэн мэт авч ашиглах нь зөв” эсэхийг асуухад судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн 70.1% нь “буруу” хэмээн үзсэн бол 14.6-15.3% нь “зөв”, эсхүл “мэдэхгүй” гэж хариулсан байна (Зураг 18).

Зураг 18. Гэрийн даалгавраа хийхдээ, интернет зэрэг бусдын бүтээлээс өөрөө хийсэн мэт авч ашиглах нь зөв үү?

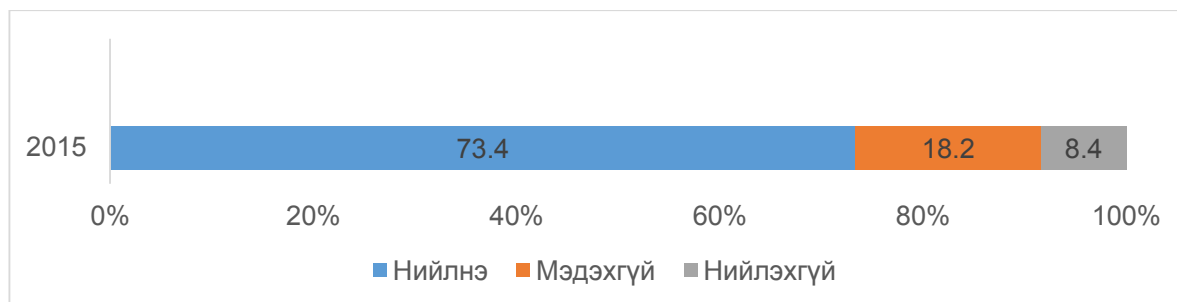
4. Хүүхдүүдийн шударга байдлын талаарх үзэл бодлыг тодорхойлохын тулд “багшдаа бэлэг өгөх нь дүнгээ ахиулах сайн арга” гэдэгтэй санал нийлж байгаа эсэхийг нь тодруулахад судалгаанд хамрагдсан нийт хүүхдүүдийн 84.6% нь “санал нийлэхгүй” гэж хариулсан байгаа бол 10.3% нь “мэдэхгүй”, 5.1% нь “санал нийлж байгаа” гэж хариулсан байна (Зураг 19).

Зураг 19. Багшдаа бэлэг өгөх нь дүнгээ ахиулах сайн арга гэдэгтэй санал нийлэх үү?

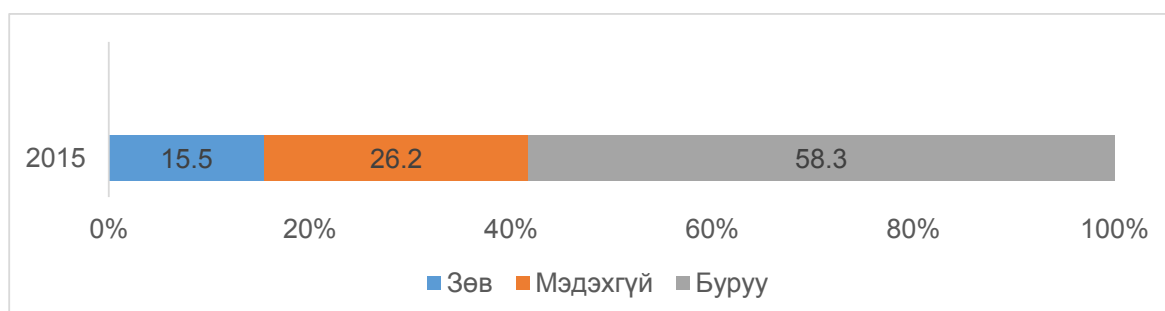
5. Судалгаанд оролцсон хүүхдүүдээс “Хууль зөрчсөн, авлигын болон бусад гэмт хэрэг үйлдсэн хүнийг холбогдох байгууллагад мэдэгдэх ёстой” гэдэгтэй хүүхдүүдийн 73.4% нь санал нийлж байгаа бол 8.4% нь мэдэхгүй, 18.2% нь санал нийлэхгүй гэж хариулсан байна (Зураг 20).

Зураг 20. Авлига болон бусад гэмт хэрэг үйлдсэн хүнийг холбогдох байгууллагад мэдэгдэх ёстой гэдэгтэй санал нийлэх үү?

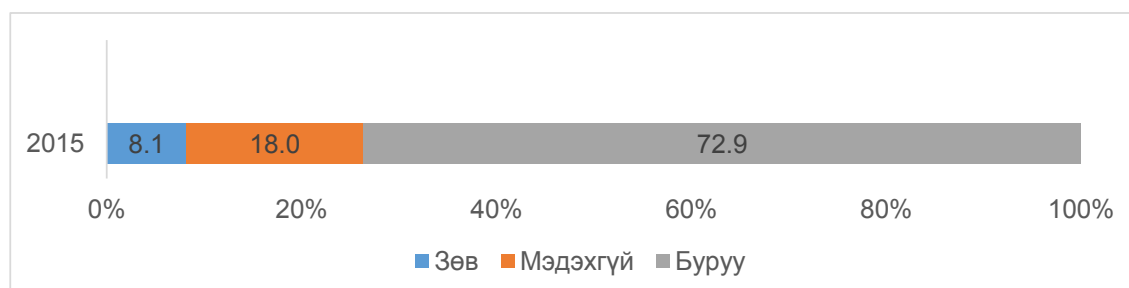
6. Судалгаанд хамрагдсан 7-11 дүгээр ангийн хүүхдүүдийн үзэж байгаагаар “Сайн найз нь шалгалт өгөхдөө бусдаас хуулах нь зөв” эсэх талаар асуухад “буруу” гэдэгтэй 58.3% нь санал нийлж байгаа бол 26.2% нь “мэдэхгүй”, 15.5% нь “зөв” гэж хариулсан байна (Зураг 21).

Зураг 21. Таны сайн найз чинь шалгалт өгөхдөө бусдаас хуулах нь зөв үү?

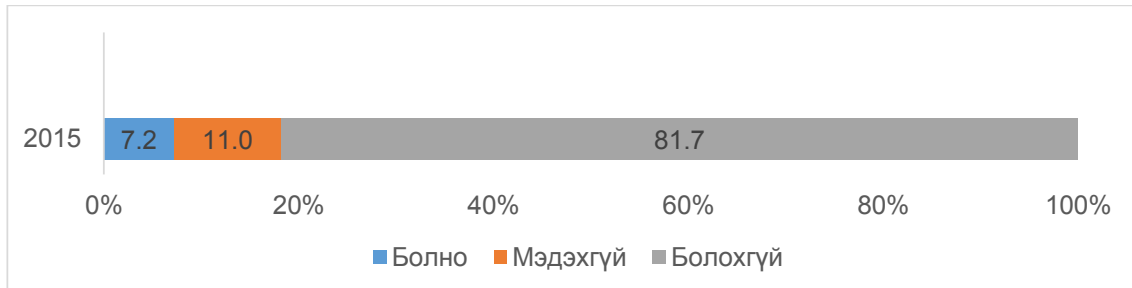
7. “Багш нар хүүхдүүдээс ямар нэгэн байдлаар бэлэг авах явдал нь буруу” гэж хүүхдүүд үзэж байна. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн 72.9% нь багш хичээл зааж, сургууль төгсгөснийхөө төлөө сурагчдаас хариу шан харамж, бэлэг хүсэх нь буруу гэж хариулсан байгаа бол 18% нь “мэдэхгүй”, 8.1% нь “зөв” гэж хариуллаа (Зураг 22).

Зураг 22. Багш хичээл зааж, сургууль төгсгөснийхөө төлөө сурагчдаас хариу шан харамж, бэлэг хүсэх нь зөв үү?

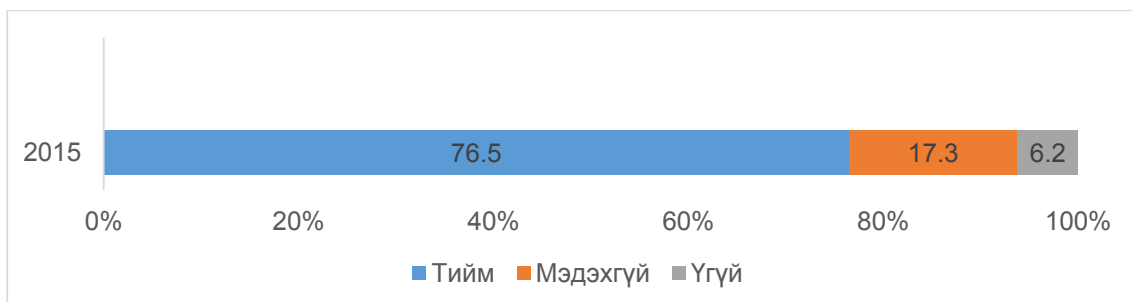
8. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн 81.7% нь хууль сахиулагч хэн нэгэн дэргэд байхгүй үед ч хууль зөрчих нь “буруу” гэж хариулсан бол 11% нь энэ талаар “мэдэхгүй”, 7.2% нь “зөв” гэж хариулжээ (Зураг 23).

Зураг 23. Хууль сахиулагч хэн нэгэн таны дэргэд байхгүй үед хууль, дүрэм зөрчиж болох уу?

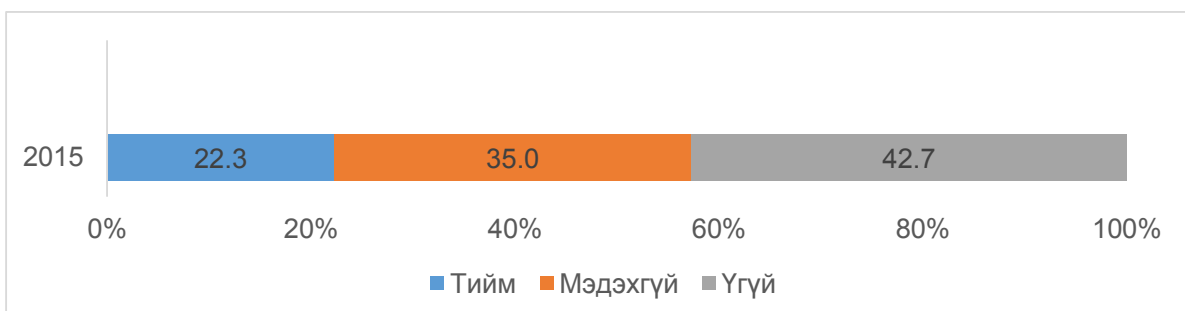
9. “Том хүмүүсийн хууль бус үйлдэл өөрт чинь ашигтай байвал буруу зүйл мөн” эсэхийг асуухад судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн 76.5% нь “тийм”, 6.2% нь “үгүй” гэж хариулсан байна. Гэвч энэ байдалд эргэлзсэн буюу мэдэхгүй гэж 17.3% нь хариулсан байна (Зураг 24).

Зураг 24. Том хүмүүсийн хууль бус үйлдэл өөрт чинь ашигтай байвал буруу зүйл мөн үү?

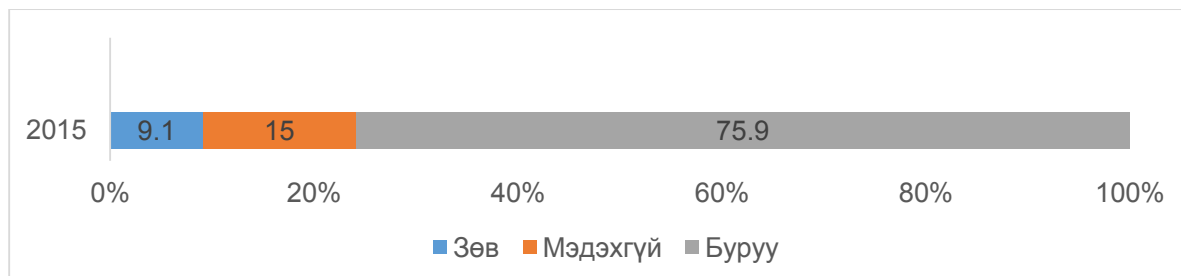
10. Хүүхдүүдийн хувьд шударга байдлын талаарх төсөөллийг үнэлэхэд ашигласан “Шалгалтаа бусдаас хуулж байгаа хүүхэд таны сайн найз байсан ч багш, эцэг, эх, дотнын хүндээ мэдэгдэх үү?” гэсэн асуулт байв. Энэ талаар “мэдэгдэнэ” гэж эерэг хариулт өгсөн 22.3%, “мэдэхгүй” гэж хариулсан 35%, “мэдэгдэхгүй” гэж сөрөг хариулт өгсөн хүүхэд хамгийн өндөр буюу 42.7%-ийг эзэлж байна (Зураг 25).

Зураг 25. Шалгалтаа бусдаас хуулж байгаа хүн Таны сайн найз байсан ч багш, эцэг, эх, дотнын хүндээ мэдэгдэх үү?

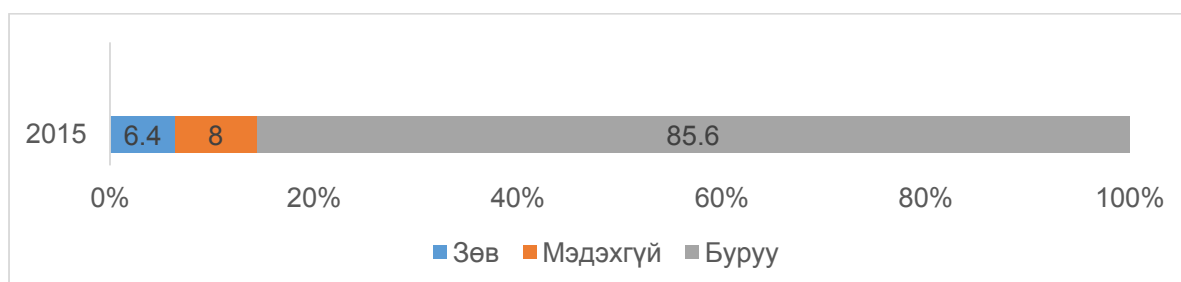
11. “Танай гэр бүлийн хэн нэгэн албан тушаалаа ашиглах буюу хууль зөрчих замаар баян болох нь зөв үү?” гэсэн асуултад хүүхдүүдийн 75.9% нь “буруу” гэж хариулсан бол 9.1% нь “зөв”, 15% нь мэдэхгүй гэж хариулсан байна (Зураг 26).

Зураг 26. Танай гэр бүлийн хэн нэгэн албан тушаалаа ашиглах буюу хууль зөрчих замаар баян болох нь зөв үү?

12. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдээс “Ангийн дарга болохын тулд ангийнхандаа бэлэг өгөх нь буруу зүйл” мөн эсэхийг асуухад 85.6% нь “буруу”, 6.4% нь “зөв” гэж хариулсан байгаа бол 8% нь “мэдэхгүй” гэжээ (Зураг 27).

Зураг 27. Ангийн дарга болохын тулд ангийнхандаа бэлэг өгөх нь зөв үү?

Хүснэгт 9. 2015 оны судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн асуултад хариулсан байдал, дүнд эзлэх хувиар

Асуулт	Санал огт нийлэхгүй	Санал нийлэхгүй	Эргэлзэж байна/ мэдэхгүй	Санал нийлж байна	Санал бүрэн нийлж байна	ДҮН
Найз чинь шалгалт өгөхдөө бусдаас хуулах нь буруу зүйл биш.	34.3%	24%	26.2%	11.3%	4.2%	100.0%
Том хүмүүсийн хууль бус үйлдэл нь өөрт чинь ашигтай байвал буруу зүйл биш.	49%	27.5%	17.3%	4.2%	2%	100.0%
Гэрийн даалгавраа хийхдээ интернет зэрэг бусдын бүтээлээс өөрөө хийсэн мэт ашиглах нь буруу зүйл биш.	42.5%	27.6%	15.4%	10.2%	4.4%	100.0%
Ангийн дарга болохын тулд ангийнхандаа бэлэг өгөх нь буруу зүйл биш.	60.7%	25%	8%	3.7%	2.6%	100.0%
Багшдаа бэлэг өгөх нь дүнгээ ахиулах сайн арга юм.	60.2%	24.4%	10.3%	3.2%	1.9%	100.0%
Баян байх нь шударга байхаас илүү чухал.	54.9%	26%	11.9%	4.5%	2.7%	100.0%

Багш хичээл зааж, сургууль төгсгөснийхөө төлөө сурагчдаас хариу шан харамж, бэлэг хүсч болно.	47.5%	25.4%	18%	6.5%	2.6%	100.0%
Шалгалтаа бусдаас хуулж байгаа хүн нь Таны сайн найз байсан ч багш, эцэг/эх/, дотнын хүндээ мэдэгдэнэ.	20.4%	22.3%	35.0%	14.6%	7.7%	100.0%
Урт дараалалд зогсож байснаас урдуур нь дайрч кинондоо хурдан орохыг хичээнэ.	42.2%	31%	17.2%	7.1%	2.5%	100.0%
Хууль сахиулагч хэн нэгэн таны дэргэд /ойр/ байхгүй үед хууль, дүрэм зөрчиж болно.	53%	28.7%	11%	4.1%	3.2%	100.0%
Авлига болон бусад гэмт хэрэг үйлдсэн хүнийг холбогдох байгууллагад мэдэгдэнэ.	11.1%	7.1%	8.4%	30.7%	42.7%	100.0%
Гэр бүлийнхэн чинь албан тушаалаа ашиглах буюу хууль зөрчих замаар баян болох нь буруу зүйл биш.	47.9%	28%	15%	4.2%	4.9%	100.0%

ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Авлигатай тэмцэх газар Хүүхдийн шударга байдлын түвшин буюу ёс зүй, ёс суртахуун, зөв төлөвшилт, хууль сахих болон авлигыг үл тэвчих байдал ямар түвшинд байгааг тодорхойлох, цаашид хүүхдүүдийг шударга иргэн болгон төлөвшүүлэхийн тулд авч хэрэгжүүлбэл зохих арга хэмжээ, шударга бус хандлагаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлын чиглэлийг тогтоох зорилгоор “Хүүхдийн шударга байдал-2015” судалгаа”-г 6 дахь удаа Хүүхдийн төлөө үндэсний газартай хамтран зохион байгууллаа. Энэ удаагийн судалгааг “SurveyMonkey” судалгааны программыг ашиглан цахим хэлбэрээр, 21 аймаг, 9 дүүргийн 7-11 дүгээр ангийн 1929 сурагчдыг хамруулан явуулсан тул судалгааны үр дүнг өмнөх судалгааны үр дүнтэй шууд харьцуулах боломжгүй гэдгийг анхаарах нь зүйтэй юм. Энэ удаагийн судалгааны дүнд үндэслэн дараахь дүгнэлт, зөвлөмжийг өгч байна.

2015 оны судалгаагаар Хүүхдийн шударга байдлын түвшин 3.99² гэсэн дүнтэй гарсан байна.

Хүүхдийн шударга байдлын түвшний дэд үзүүлэлт болох “ёс зүй, ёс суртахууны” дэд үзүүлэлтийн дундаж үнэлгээ 4.08, “зан төлөвшлийн” дэд үзүүлэлтийн дундаж үнэлгээ 4.21, “хууль сахих байдлын” дэд үзүүлэлтийн дундаж үнэлгээ 4.02 гарсан нь дунджаас дээгүүр эерэг үзүүлэлт байгаа бол “авлигыг үл тэвчих байдлын” дэд үзүүлэлт 3.65 буюу дунджаас доогуур дүнтэй гарчээ.

Хүүхдүүдийн “авлигыг үл тэвчих байдлын” дэд үзүүлэлт дунджаас доогуур түвшинд үнэлэгдсэн нь хүүхдүүд авлигын талаар ойлголт муутай, шударга ба шударга бус зүйлийг ялгаж чадахгүйгээс шударга бус зүйлийг дэмжих, сургууль, эцэг эхийн зүгээс гаргаж буй шударга бус хандлага, олон нийтийн хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр цацагдаж буй мэдээ, мэдээлэл нийтлэл, нэвтрүүлгийн бодлого нь хүүхдүүдийн ёс зүй, зан суртахууны байдалд сөргөөр нөлөөлж байгааг харуулж байна. Үүнийг ерөнхий боловсролын сургуулийн хэмжээнд авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажил төдийлөн үр дүнтэй хэрэгжихгүй байгаатай холбон дүгнэж болох юм.

Шударга байх талаар эцэг эхтэйгээ ярилцдаг эсэхийг асуухад “байнга” эсхүл, “заримдаа” ярилцдаг гэж хариулсан хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 4.05-4.13 буюу дунджаас дээгүүр гарсан бөгөөд энэ нь хүүхдүүдийг шударга иргэн

2 Хүүхдийн шударга байдлын түвшин болон дэд үзүүлэлтийг 1-5 хүртэлх оноогоор үнэлсэн бөгөөд уг үзүүлэлтийн утга 1-д ойртох тусам шударга бус, 5-д ойртох тусам шударга гэж ойлгоно.

болж төлөвшихөд чухал нөлөө үзүүлж байгааг харуулж байна. Тиймээс эцэг, эхийн хувьд хүүхдүүдтэйгээ шударга байх талаар, аливаа зүйлд шударга хандсанаар амьдралд нь хэрхэн эерэгээр нөлөөлж болохыг байнга тайлбарлан ярилцаж байх нь чухал юм. Өөрөөр хэлбэл, хүүхдээ шударга бус зүйл хийснийг мэдсэн эцэг, эх хүүхэддээ болохгүй зүйл хийснийг нь ойлгуулж, тайлбарласнаар тэднийг ирээдүйд зөв төлөвшилтэй, шударга иргэн болоход зохих нөлөө үзүүлдгийг судалгааны дүн харуулж байна.

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинд эерэгээр нөлөөлж байгаа өөр нэг үзүүлэлт бол тухайн хүүхдийг шударга хандсаных нь төлөө тэдгээрийг “сайшаах, урамшуулах” явдал юм. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдээс шударга хандсаныхаа төлөө сайшаагдаж байсан гэж хариулсан хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 4.04, “зарим нь сайшаадаг ч, зарим нь үгүй” гэж хариулсан хүүхдүүдийнх 3.91, “сайшаагдаж байгаагүй буюу үгүй” гэж хариулсан хүүхдүүдийнх 3.84 болж буурч байна. Иймд эцэг эх, сургуулийн зүгээс хүүхдүүдийг шударга зүйл хийсэн бол байнга сайшааж, урамшуулж байх, тэдний ил тод, шударга байдлыг нэмэгдүүлэх зорилгоор шударга үйл хийсэн хүүхдүүдийг шалгаруулан урамшуулах, шагнах зэрэг арга хэмжээг тогтмол зохион байгуулж, хамт олон, олон нийтэд мэдээлж байх шаардлагатай.

Найз нөхдийн хүрээ тухайн хүүхдийн шударга байдлын түвшинд хэрхэн нөлөөлж байгааг харуулсан “Таны найз танаас шударга бус үйлдэл хийхийг хүсдэг үү?” гэсэн асуултад 52.6% нь л “огт үгүй” гэж хариулсан хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 4.11 байгаа нь дунджаас дээгүүр үзүүлэлт болж байна. Харин шударга бус зүйл хийхийг шаарддаг гэж хариулсан хүүхдүүд зохих хувийг эзэлж байгаа нь шилжилтийн насны хүүхдүүд аливаа зүйлд сонирхол татагдах, эсхүл хэн нэгний нөлөөнд орж шударга бус зүйлийг дэмжих хандлага гаргах магадлал өндөр байгааг илэрхийлж байх тул эцэг, эх болон сургуулийн зүгээс тэдэнд багаас нь зөв хүмүүжил олгох тал дээр анхаарч, өөрсдөө эерэг үлгэр дуурайлал байнга үзүүлж, анхаарал тавьж байх хэрэгтэй.

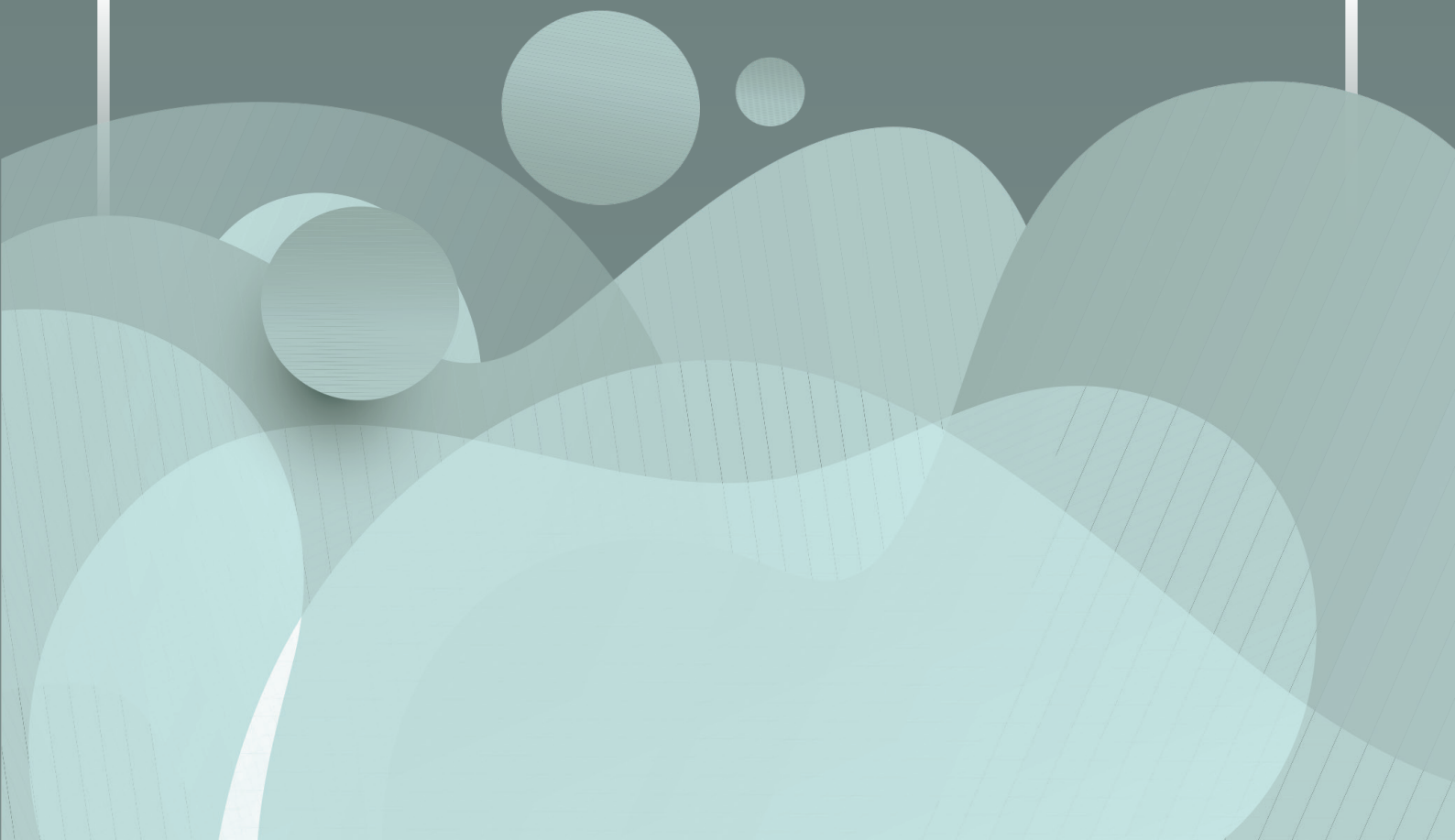
Хүүхдүүдэд шударга ёсны талаар хичээл орох, эсхүл энэ талаар үйл ажиллагаа зохиох нь тэдний шударга байдлын түвшинд эерэгээр нөлөөлж байгааг энэ удаагийн судалгааны дүн харууллаа. Судалгаанд хамрагдсан сурагчдаас “Танай ангид ямар нэгэн байдлаар шударга ёсны талаар хичээл орох, эсхүл энэ төрлийн үйл ажиллагаа зохиогддог уу?” гэж асуухад “тийм” гэж хариулсан хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин “үгүй” гэж хариулсан хүүхдүүдийнхээс 0.13 пунктээр илүү байна. Хүүхдүүд сургуулийн өмнөх боловсрол болон ерөнхий боловсрол эзэмших явцдаа ямар бие хүн болж төлөвших нь хамаардаг тул цэцэрлэгийн ахлах бүлгээс эхлэн авлигын эсрэг дархлааг тогтоож, аливаа шударга ба шударга бус зүйлд өөрсдөө анализ хийж, зөв бурууг ялгах төлөвшлийг бий болгохын тулд суралцагчийн ёс зүйн нэгдсэн дүрмийг батлан, өмчийн бүх хэлбэрийн цэцэрлэг, сургуулиудад мөрдүүлж, хэрэгжилтэд хяналт тавих, мөн шударга ёс, ёс зүй, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэх хичээл оруулах талаар сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөөнд тусгах нь зүйтэй.

Хүүхдүүд шударга ёсны талаарх мэдээллийг гэр бүл, сургууль, сонин хэвлэлээс хүлээн авч байгаа хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин дунджаас дээгүүр буюу 4.03-4.04, харин энэ талаарх мэдээллийг найз нөхөд, телевиз, радио болон интернетээс авч байгаа хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 3.84-3.92 байгаа нь дунджаас доогуур үзүүлэлт байна. Хүүхдүүд шударга ёсны талаарх мэдээллийг гэр бүл, сургуулийн орчин, эсхүл хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээс авч байгаа нь тэдний шударга байдлын түвшин эерэг гарахад чухал нөлөө үзүүлж байна. Иймд шударга ёс, ил тод байдлыг дэмжсэн агуулга бүхий мэдээ, мэдээлэл, нийтлэл, нэвтрүүлэг, богино хэмжээний кино зэргийг бэлтгэн, сонин сэтгүүл, телевиз, радиогоор хүргэхийн

зэрэгцээ нийгмийн мэдээллийн сүлжээ, цахим хуудсанд байршуулан түгээх чиглэлээр боловсролын болон холбогдох бусад байгууллагууд анхаарах шаардлагатай байна.

Судалгаагаар хүүхдүүдийн шударга байдлын ерөнхий үнэлгээ өссөн ч зарим үзүүлэлт анхаарал татаж байна. Өөрөөр хэлбэл, шударга бус явдалтай санал нийлсэн, эргэлзсэн, шударга хандлагад сөргөөр нөлөөлөхүйц хариулт өгсөн хүүхдүүдийн тоо жил бүрийн судалгаанд зохих хувийг эзэлсээр байна. Энэ нь тэдгээрийн шударга ёсны ойлголт, мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, төлөвшүүлэх, авлига, шударга бус явдлын хор хөнөөл, үр дагаврыг таниулах чиглэлээр зохион байгуулсан ажлын үр дүнд төдийлөн ахиц гараагүй, хангалттай үр нөлөө үзүүлж чадаагүйтэй холбоотой гэж дүгнэж болохоор байна. Иймд хүүхдүүдийг ёс зүйтэй, шударга иргэн болгон хүмүүжүүлэх, төлөвшүүлэх чиглэлээр улсын хэмжээнд нэгдсэн хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлэх, хэрэгжилтэд нь хяналт тавих механизмыг бүрдүүлэх, аливаа байгууллагаас гарсан санал санаачилгыг дэмжин хамтран ажиллах боломж нөхцөлөөр хангахад анхаарах нь зүйтэй.

**УЛС ТӨР, ХУУЛЬ, ХЯНАЛТЫН
БАЙГУУЛЛАГЫН ХҮРЭЭН ДЭХ
АВЛИГЫН ТАЛААРХ ТӨСӨӨЛЛИЙН
2015 ОНЫ СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН**

УЛС ТӨР, ХУУЛЬ, ХЯНАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ХҮРЭЭН ДЭХ АВЛИГЫН ТАЛААРХ ТӨСӨӨЛЛИЙН 2015 ОНЫ СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

УДИРТГАЛ

Монгол Улсын Их Хурлын 2008 оны 13 дугаар тогтоолоор “Хүний эрхийг баталгаажуулах, ардчилсан засаглалыг хөгжүүлэх” Мянганы хөгжлийн 9 дэх зорилгын шалгуур үзүүлэлтүүдийг шинээр тодорхойлон баталсан. Энэ тогтоолын дагуу “Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын талаарх төсөөлөл”-ийн судалгааг Авлигатай тэмцэх газар зохион байгуулах, улмаар судалгааны үр дүнг Мянганы хөгжлийн 9 дэх зорилтын “Авлигыг үл тэвчих уур амьсгалыг нийгмийн бүх хүрээнд бий болгон хэвшүүлэх” 24 дүгээр зорилтын хэрэгжилтийг үнэлж дүгнэхэд хэрэглэхээр заасан юм.

Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын талаарх төсөөллийн судалгааг 2008 оноос хойш 8 дахь удаагаа зохион байгуулаад байна. Судалгааг тусгайлан зориулж боловсруулсан аргачлалын дагуу зохион байгуулдаг бөгөөд 2008 – 2013 оны судалгаанд хэрэглэгдсэн аргачлалыг 2014 онд шинэчлэн боловсруулж түүний дагуу 2014, 2015 оны судалгааг явуулсан болно. Тухайлбал, 2008 - 2013 онд судалгааны явцад нийтдээ 26 шинжээчийг оролцуулж байсан бол 2014 оноос эхлэн шинжээчдийн тоог 66 болгож нэмсэн. Түүнчлэн шинжээчдийг дотор нь улс төрийн хүрээний ба хууль хяналтын хүрээний гэж зааглан, тус бүрд нь ялгаатай асуулт өгч хариулт авч байсан бол 2014 оноос шинжээчдийг нийтийн алба, шүүх, хууль сахиулах, хэвлэл мэдээллийн салбар, улс төрийн нам, иргэний нийгмийн байгууллага, Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулж байгаа олон улсын байгууллагын төлөөлөл, бодлогын судалгаа, олон нийтийн санаа бодлын судалгааны байгууллага, бизнесийн салбар, мөн иргэдийн төлөөлөл гэсэн нийт 8 хүрээнээс сонгон судалгаанд оролцуулж байна. Гэхдээ нийт шинжээчдэд тавигдах асуулт нэг ижил байхаар зохицуулсан болно.

Энэхүү судалгаа нь үндсэндээ Монгол Улс дахь улс төрийн авлигын хэмжээг тодорхойлох зорилготой бөгөөд үндсэн шалгуурууд нь улс төрийн авлигын цар хүрээ, хэлбэр, шалтгаан нөхцөл, хор уршгийг тодорхойлох явдал юм. Эдгээр нөхцөл байдлыг тодорхойлохын тулд “1”-ээс “5” гэсэн үнэлгээг ашигладаг бөгөөд “1” нь авлига огт байхгүй байгааг илэрхийлдэг бол “5” нь авлигын хамгийн өндөр түвшинг илэрхийлдэг.

Судалгааг анх зохион байгуулсан 2008 онд үр дүн нь 4.09 гарсан бөгөөд энэ нь өнгөрсөн 8 жилийн хугацаан дахь хамгийн өндөр үзүүлэлт юм.

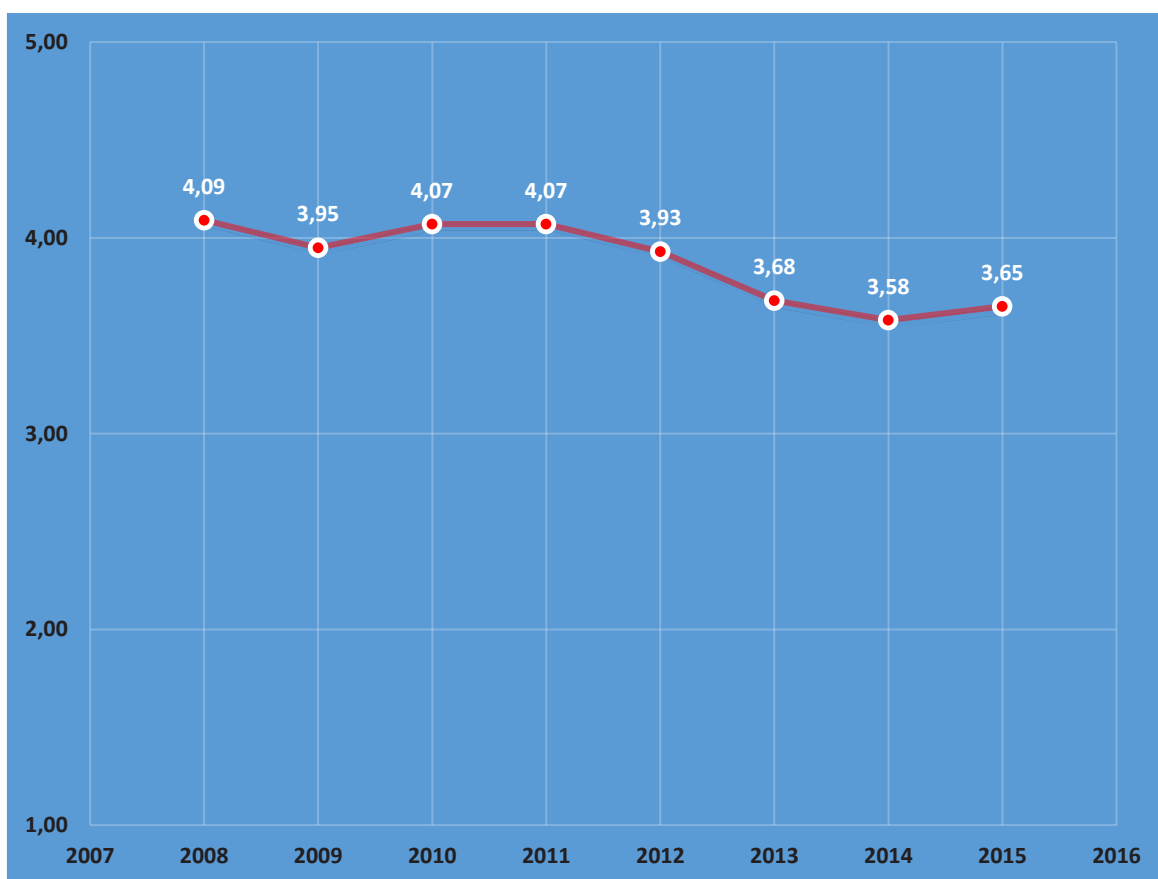
Дараагийн жил нь 3.95 болж буурсан боловч 2010 онд 4.07 болж өссөн. 2011 онд энэ үзүүлэлт өөрчлөгдөөгүй хэвээр байсан боловч 2012 онд 3.93, 2013 онд 3.68 болж 2008 оны түвшингээс 0.41 пунктээр буурсан байна.

Хэдийгээр шалгуур үзүүлэлтийн илэрхийлэл нь хэвээр боловч аргачлалд өөрчлөлт орсноос 2013 хүртэлх үр дүнг дараа дараагийн жилүүдийн үр дүнтэй шууд харьцуулан үзэх боломжгүй юм. Тиймээс 2008-2013 оны хооронд хийгдсэн судалгааг нэг үе шат болгон үзэж, харин 2014 оноос эхлэн судалгааны 2 дахь үе шат гэж үзэж болох юм. 2014 оны судалгааны дүнгээр Монгол Улс дахь улс төрийн авлигын түвшин 3.58 болж хэмжигдсэн.

1. 2015 ОНЫ УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТҮВШИН

2015 оны судалгааны дүн 3.65 гарсан нь өнгөрсөн оны түвшингээс 0.07 пунктээр өссөн үзүүлэлт юм. Өөрөөр хэлбэл, манай улс дахь улс төрийн авлигын хэмжээ өнгөрсөн оны түвшингээс бага зэрэг нэмэгдсэн болохыг энэ үзүүлэлт илэрхийлж байна.

Зураг 1. Улс төрийн авлигын түвшин, 2008-2015 онд

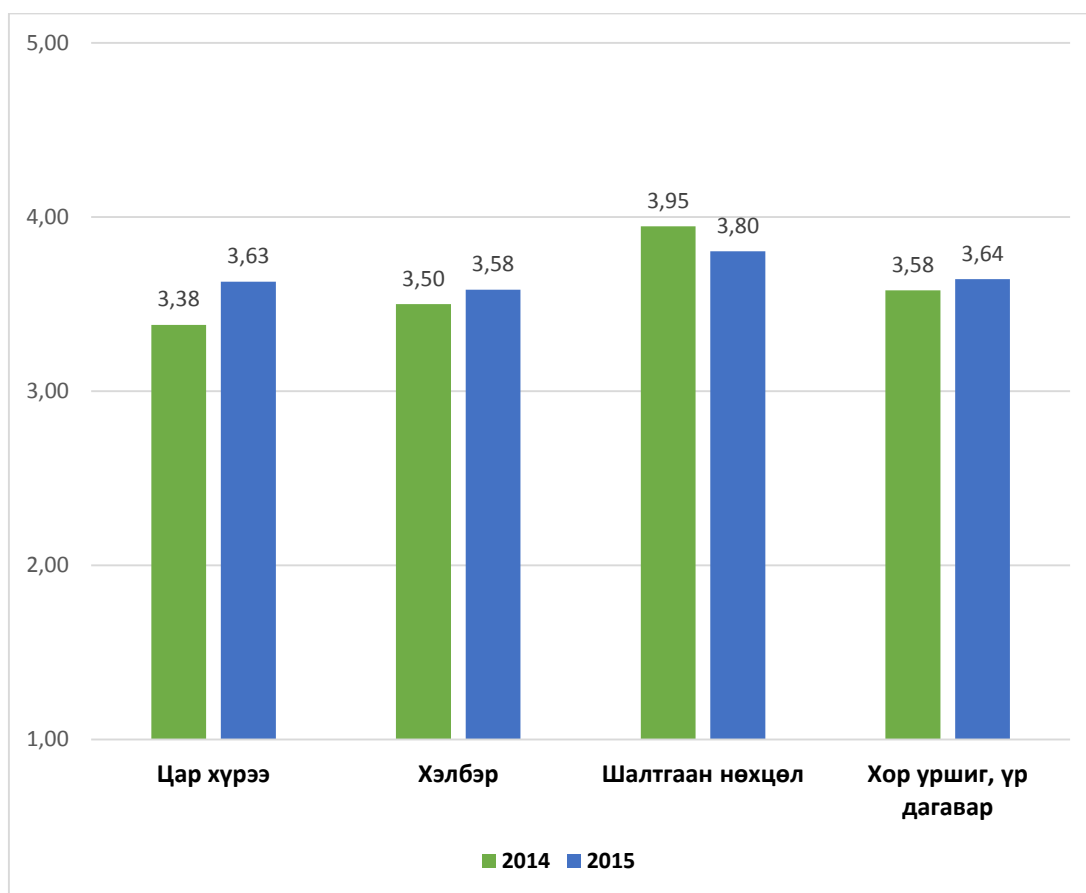
ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

Монгол Улс дахь улс төрийн авлигын түвшинг үндсэн дөрвөн шалгуур үзүүлэлтээр авч үзсэн бөгөөд эдгээр нь улс төрийн авлигын цар хүрээ, улс төрийн авлигын хэлбэр, улс төрийн авлигын шалтгаан нөхцөл, улс төрийн авлигын хор уршиг, үр дагавар зэрэг хүчин зүйлүүд юм.

2015 онд улс төрийн авлигын шалтгаан нөхцөлийн үзүүлэлт 3.80 болж өмнөх оны үзүүлэлтээс 0.14 пунктээр буурсан боловч улс төрийн авлигын цар хүрээний үзүүлэлт 3.63 болж өмнөх оны үзүүлэлтээс 0.25 пунктээр нэмэгдсэн, мөн түүнчлэн улс төрийн авлигын хэлбэрийн үзүүлэлт 3.58, хор уршиг, үр дагаврын үзүүлэлт 3.64 болж өмнөх оны үзүүлэлтүүдээс тус бүр 0.08 болон 0.06 пунктээр өссөн байгаа нь улс төрийн авлигын ерөнхий түвшин нэмэгдэхэд нөлөөлсөн байна.

Эдгээр өөрчлөлт нь улс төрийн авлигад нөлөөлж байгаа нөхцөл байдал эерэг тал руугаа бага зэрэг өөрчлөгдсөн боловч улс төрийн авлигын цар хүрээ улам бүр тэлж, хэлбэр нь нэмэгдэж, учруулж байгаа хор аюулын хэмжээ нь ихэссэнийг илэрхийлж байна.

Зураг 2. Шалгуур үзүүлэлтүүдийн үнэлгээ

ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ 1. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ЦАР ХҮРЭЭ

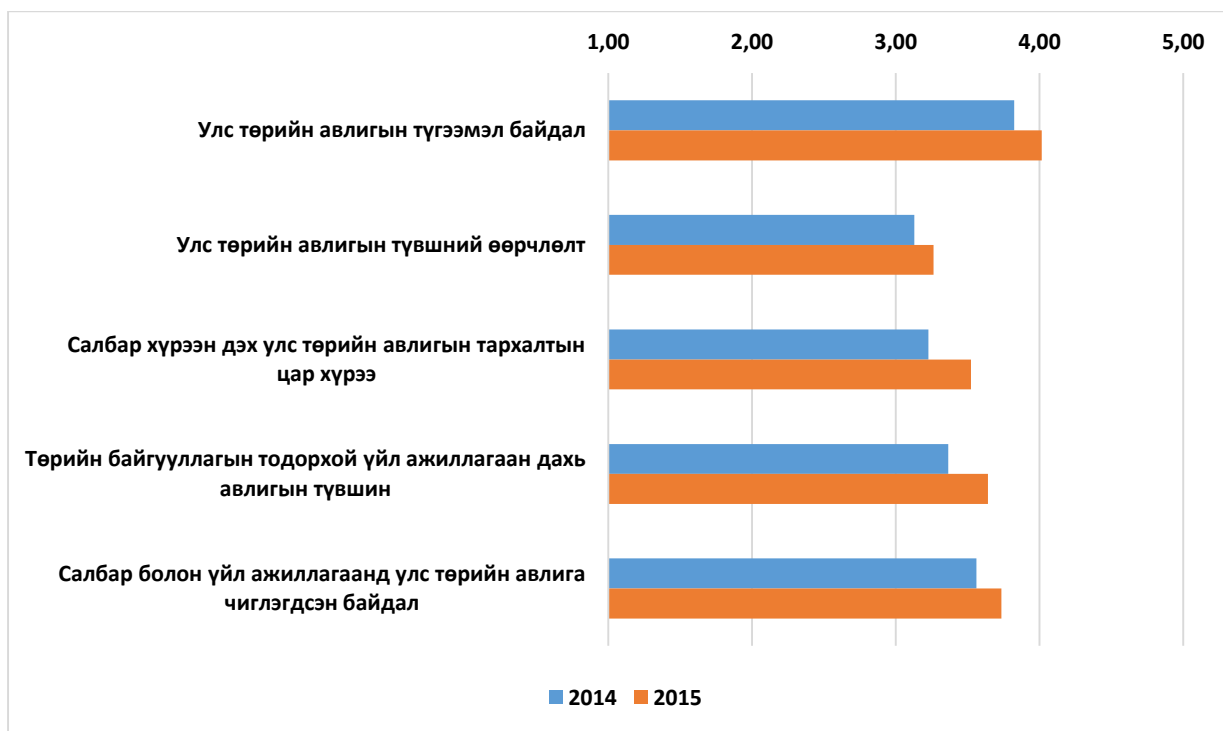
Улс төрийн авлигын цар хүрээний үзүүлэлт 2015 онд 3.63 болж өмнөх үеийнхээс 0.25 пунктээр нэмэгдсэн байна.

Улс төрийн авлигын цар хүрээг нийтдээ 5 дэд үзүүлэлтээр тодорхойлов. Үүнд:

- тухайн онд улс төр, хууль сахиулах байгууллагын хүрээнд улс төрийн авлига хэр түгээмэл байсан;
- улс төрийн авлигын түвшин өмнөх оны түвшингээс хэр хэмжээгээр өөрчлөгдсөн;
- төрийн тодорхой институтид улс төрийн авлига тархсан байдал;
- төрийн үйл ажиллагааны тодорхой чиглэлүүдэд улс төрийн авлига тархсан байдал;
- нийгэм, эдийн засаг, төрийн тодорхой салбар, хүрээнд улс төрийн авлига нөлөөлж байгаа байдал зэрэг болно.

2015 онд улс төрийн авлигын цар хүрээний эдгээр 5 дэд үзүүлэлтүүдийн үнэлгээ өмнөх оныхоос бүгд өссөн дүнтэй гарсан нь авлигын цар хүрээний үзүүлэлт нэмэгдэх, улмаар улс төрийн авлигын түвшин сөрөг тал руугаа өөрчлөгдөхөд нөлөөлсөн байна.

Зураг 3. Улс төрийн авлигын цар хүрээний үнэлгээ

Дэд үзүүлэлт 1. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТҮГЭЭМЭЛ БАЙДАЛ

Улс төрийн авлигын түгээмэл байдлын үнэлгээ 4.02 гарч өмнөх оныхоос 0.19 пунктээр нэмэгдсэн байна.

Уг асуудлаар үнэлгээ хийсэн шинжээчдийн 50.8 хувь нь 2015 онд Монгол Улсад улс төрийн авлига их тархсан гэж үзсэн бол 30.5 хувь нь маш их тархсан байсан гэж үзжээ. Шинжээчдийн 10.2 хувь нь улс төрийн авлига бага тархсан гэж үзсэн бол 8.5 хувь дунд зэрэг тархсан байсан гэж үзсэн байна.

Зураг 4. Улс төрийн түгээмэл байдал

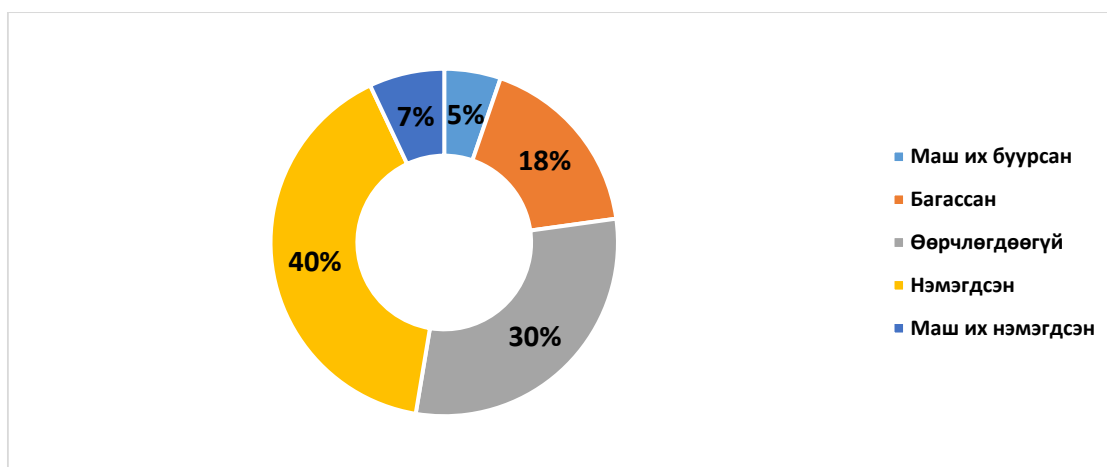

Дэд үзүүлэлт 2. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТҮВШНИЙ ӨӨРЧЛӨЛТ

2015 оны улс төрийн авлигын түвшний өөрчлөлтийн үнэлгээ 3.26 болж өмнөх оны үзүүлэлтээс 0.19 пунктээр нэмэгджээ.

Улс төрийн авлигын түвшний өөрчлөлтийг үнэлсэн шинжээчдийн 40.4 хувь нь 2015 онд улс төрийн авлигын түвшин нэмэгдсэн гэж үзсэн нь хамгийн өндөр хувийг эзэлж байгаа бол 29.8 хувь нь өөрчлөгдөөгүй гэж үзжээ. Уг асуудлаар үнэлгээ хийсэн шинжээчдийн 17.5 хувь нь улс төрийн авлигын түвшин багассан гэж дүгнэсэн байна. Мөн шинжээчдийн 7 хувь нь 2015 онд улс төрийн авлигын түвшин маш их нэмэгдсэн гэж хариулсан бол 5.3 хувь нь үүний эсрэгээр буюу маш их буурсан гэж хариулжээ.

Зураг 5. Улс төрийн авлигын түвшний өөрчлөлт

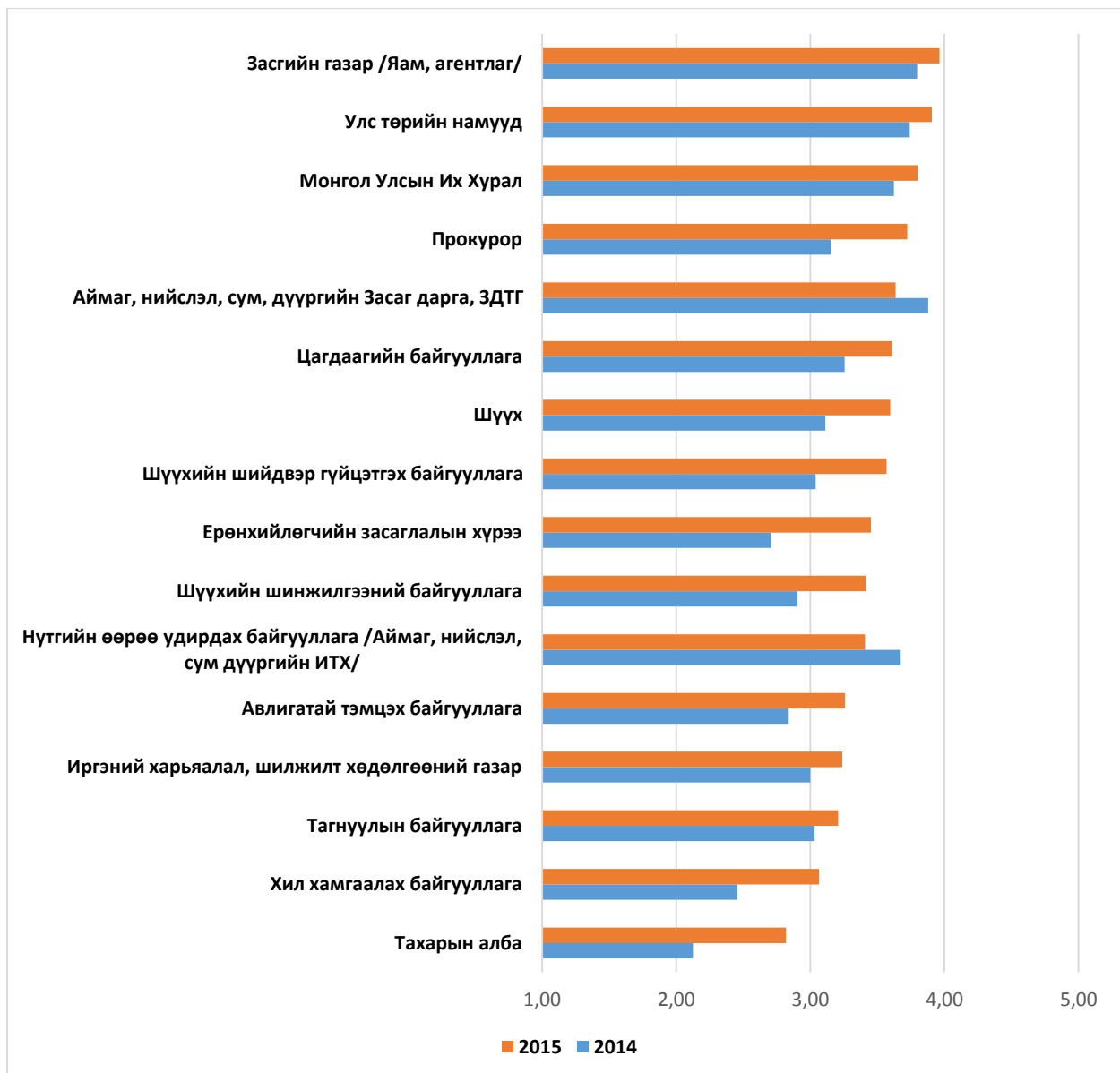
Дэд үзүүлэлт 3. ТӨРИЙН ИНСТИТУЦ ДЭХ УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТАРХАЛТЫН ЦАР ХҮРЭЭ

Улс төрийн намууд, Улсын Их Хурал, Засгийн газар, нутгийн өөрөө удирдах байгууллага буюу аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурал, шүүх, прокурор, цагдаагийн байгууллага зэрэг тодорхой 16 институт дэх улс төрийн авлига тархсан байдлын дундаж үнэлгээ өмнөх оныхоос 0.30 пунктээр нэмэгдэж 3.52 болсон нь цар хүрээний үзүүлэлт дотор хамгийн их хэмжээгээр нэмэгдсэн үзүүлэлт болж байна.

Институц тус бүрд улс төрийн авлига тархсан байдлын үнэлгээг авч үзвэл Засгийн газар 3.96, улс төрийн намууд 3.91, Улсын Их хурал 3.80 гэсэн үнэлгээтэй байгаа нь хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байгаа бол Тахарын алба 2.82, Хил хамгаалах байгууллага 3.06, тагнуулын байгууллага 3.21 үнэлгээтэй гарсан нь хамгийн бага үзүүлэлтүүд болж байна.

Институц тус бүрийн үнэлгээний өмнөх оны үнэлгээнээс хэрхэн өөрчлөгдснийг авч үзвэл нутгийн өөрөө удирдах байгууллага буюу аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын үнэлгээ 0.27 пунктээр, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга, Засаг даргын Тамгын газрын үнэлгээ 0.24 пунктээр буурсан нь эерэг үзүүлэлт болсон боловч бусад 14 субъектийн үзүүлэлт 0.16 пунктээс 0.75 пунктээр нэмэгдсэн байна. Тухайлбал, ерөнхийлөгчийн засаглалын хүрээний үзүүлэлт 0.75 пунктээр, тахарын албаны үзүүлэлт 0.69 пунктээр, хил хамгаалах байгууллагын үзүүлэлт 0.61 пунктээр, прокурорын байгууллагын үзүүлэлт 0.57 пунктээр, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын үзүүлэлт 0.53 пунктээр тус тус нэмэгдсэн нь хамгийн их өссөн үзүүлэлт болж байна.

Зураг 6. Төрийн институц дэх улс төрийн авлигын тархалтын цар хүрээ

Дэд үзүүлэлт 4. ТӨРИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААН ДАХЬ УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТАРХАЛТЫН ЦАР ХҮРЭЭ

Төрийн үйл ажиллагааны тодорхой чиглэлүүд дэх улс төрийн авлигын тархалтын дундаж үнэлгээ өмнөх оныхоос 0.28 пунктээр нэмэгдэж 3.64 болсон ба ийнхүү нэмэгдэхэд эдгээр 16 төрлийн үйл ажиллагааны нэгээс бусад үйл ажиллагаан дахь авлигын тархалтын 2015 оны үзүүлэлт нь өмнөх оны үзүүлэлтээс 0.02- оос 0.62 пунктээр тус бүр нэмэгдсэн нь нөлөөлжээ.

Тухайлбал, гэрч, хохирогчийг хамгаалах үйл ажиллагаан дахь улс төрийн авлигын тархалтын үнэлгээ 0.62 пунктээр, хил хамгаалах үйл ажиллагаан дахь улс төрийн авлигын тархалтын үнэлгээ 0.59 пунктээр, захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх үйл ажиллагаан дахь улс төрийн авлигын тархалтын үнэлгээ 0.56 пунктээр, прокурорын хяналтын үйл ажиллагаан дахь улс төрийн авлигын тархалтын үнэлгээ 0.45 пунктээр нэмэгдсэн нь хамгийн их өссөн үзүүлэлт болжээ.

Эдгээр 16 төрлийн үйл ажиллагаанаас худалдан авах ажиллагаа, тендерийн үйл

ажиллагаан дахь улс төрийн авлигын тархалтын үзүүлэлт 4.30 гарсан нь хамгийн өндөр үзүүлэлт болсон бөгөөд өмнөх оны үзүүлэлтээс 0.04 пунктээр өссөн байна. Төрийн байгууллага дахь албан тушаалын томилгоон дахь улс төрийн авлигын тархалтын үзүүлэлт 4.14 гарч өмнөх оны үзүүлэлтээс 0.14 пунктээр нэмэгдсэн байна. Тусгай зөвшөөрөл олгох, сунгах, цуцлах үйл ажиллагаан дахь улс төрийн авлигын тархалтын үнэлгээ 4.02 болсон ба өмнөх оны үзүүлэлтээс 0.06 пунктээр нэмэгджээ.

Зураг 7. Улс төрийн авлигын тархалтын цар хүрээ

Дэд үзүүлэлт 5. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН НӨЛӨӨЛӨЛ

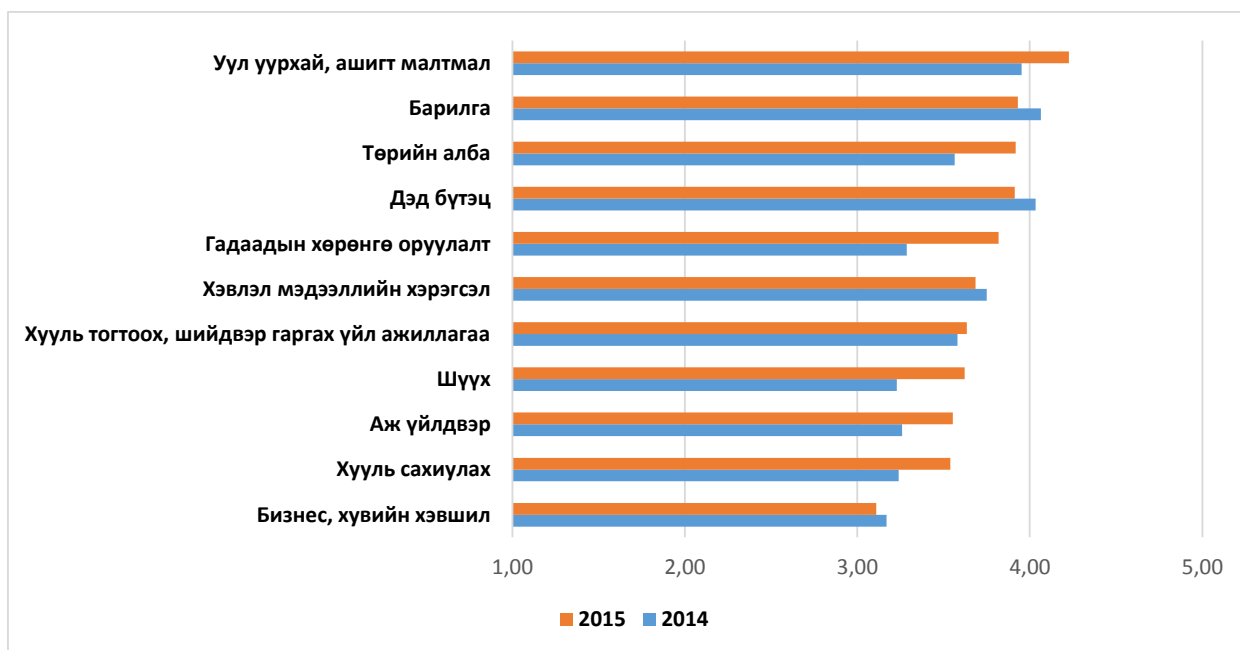
Тодорхой салбар, хүрээний үйл ажиллагаанд улс төрийн авлига нөлөөлж байгаа байдлын үнэлгээний үзүүлэлт 3.74 гарсан нь өмнөх оны үзүүлэлтээс 0.17 пунктээр нэмэгдсэн байна.

Уул уурхай, ашигт малтмалын салбар дахь улс төрийн авлигын үнэлгээ 4.23, барилгын салбар дахь улс төрийн авлигын үнэлгээ 3.93, төрийн албан дахь улс төрийн авлигын үнэлгээ 3.92, дэд бүтцийн салбар дахь улс төрийн авлигын үнэлгээ 3.91, гадаадын хөрөнгө оруулалт дахь улс төрийн авлигын үнэлгээ 3.82 гарсан нь хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байна.

Дэд бүтцийн салбар, барилгын салбар, хэвлэл мэдээллийн салбар, бизнес, хувийн хэвшил дэх улс төрийн авлигын үзүүлэлт өмнөх оны түвшингээс 0.06 - 0.13 пунктээр буурсан бол судалгаанд хамруулсан бусад 7 салбар, үйл ажиллагаан дахь улс төрийн авлигын үзүүлэлт өсчээ. Тухайлбал, гадаадын хөрөнгө оруулалт дахь улс төрийн авлигын түвшин өмнөх оны үзүүлэлтээс хамгийн их хэмжээгээр буюу 0.53 пунктээр нэмэгдсэн бол хууль тогтоох, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаан дахь улс төрийн авлигын түвшин хамгийн бага хэмжээгээр буюу 0.05 пунктээр нэмэгджээ. Бусад 5 салбар, үйл ажиллагаан дахь улс төрийн авлигын хэмжээ 0.27 - 0.39 пунктээр нэмэгдсэн байна.

Асуулгад хамруулсан 4 салбар, үйл ажиллагаан дахь улс төрийн авлигын түвшин дунджаар 0.09 пунктээр буурч, 7 салбар, үйл ажиллагаан дахь улс төрийн авлигын түвшин дунджаар 0.31 пунктээр нэмэгдсэн нь улс төрийн авлигын нөлөөллийн дэд үзүүлэлтийн түвшин нэмэгдэхэд нөлөөлсөн байна.

Зураг 8. Улс төрийн авлигын нөлөөллийн үнэлгээ

ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ 2. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ХЭЛБЭР

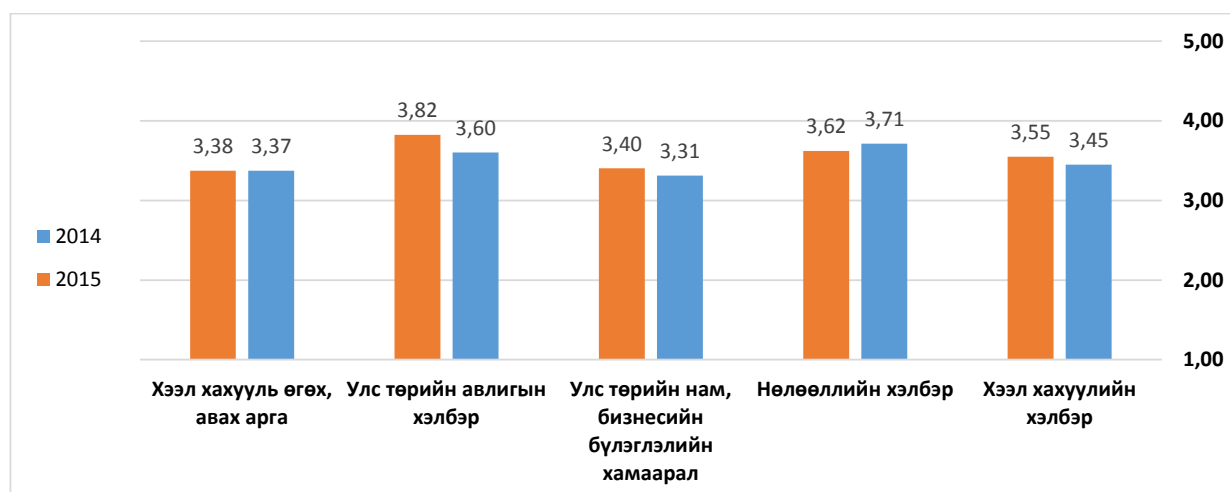
Улс төрийн авлигын нөхцөл байдлыг үнэлж дүгнэх нэг шалгуур үзүүлэлт нь улс төрийн авлигын хэлбэрийн талаарх үнэлгээ бөгөөд 2015 онд энэ үзүүлэлт 3.58 гарч өмнөх оны түвшингээс 0.08 пунктээр нэмэгдсэн байна.

Хэдийгээр бага хэмжээгээр боловч сөрөг тал руу өөрчлөгдсөн нь улс төрийн авлигын хэлбэрийг үнэлэх үнэлгээний 5 дэд үзүүлэлтийн гурван дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ сөрөг тал руугаа нэмэгдсэн нь нөлөөлжээ. Зөвхөн нэг дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ өмнөх оныхоос буурч, үлдсэн нэг үзүүлэлтийн үнэлгээ өмнөх оны түвшингээс өөрчлөгдөөгүй байна.

Улс төрийн авлигын хэлбэрийн үзүүлэлтийг дараах дэд үзүүлэлтүүдээр үнэлдэг. Үүнд:

- Хээл хахуулийн хэлбэрийн үнэлгээ;
- Улс төрийн авлига дахь хууль бус нөлөөллийн хэлбэрийн үнэлгээ;
- Улс төрийн нам, бүлэглэл болон бизнесийн, ашиг сонирхлын бүлэглэлүүдийн хоорондын харилцан хамаарлын үнэлгээ;
- Улс төрийн авлигын хэлбэрийн үнэлгээ;
- Хээл хахууль дамжуулах арга замын үнэлгээ зэрэг болно.

Зураг 9. Улс төрийн авлигын хэлбэрийн үнэлгээ

Дэд үзүүлэлт 1. ХЭЭЛ ХАХУУЛИЙН ХЭЛБЭР

Улс төрийн авлигын хүрээнд хээл хахуулийн олон хэлбэр хэрэглэгддэгээс хамгийн түгээмэл гэж үзсэн 13 хэлбэрийг сонгон асуулгад багтаасан бөгөөд эдгээрийн дундаж үзүүлэлт нь 2015 онд 3.55 гарсан нь өмнөх оны түвшингээс 0.10 пунктээр нэмэгдсэн байна.

Авлига, хээл хахууль авагчийн ашиг сонирхолд нийцүүлэн өөрийг нь, эсхүл ашиг сонирхол нэгтэй этгээдийг нь ажил, албан тушаалд томилох, оруулах хэлбэрээр хээл хахууль өгөх хэлбэрийн үнэлгээ 4.04 гарсан нь хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байгаа бөгөөд авлигын энэ хэлбэр түгээмэл харуулж байна. Энэ хэлбэрийн үзүүлэлт өмнөх онд 4.02 байснаас үзвэл энэхүү нөхцөл байдал төдийлөн өөрчлөгдөөгүй байна.

Хээл хахууль авагчид бэлэн мөнгө өгөх, олсон ашиг, орлогоосоо хувь, шан хүртээх, аялал жуулчлалын зардлыг нь төлөх, гадаад арга хэмжээнд оролцох зардлыг нь төлөх, үнэ цэнэтэй эд зүйлээр бэлэг өгөх зэрэг хэлбэрүүд түгээмэл байгааг эдгээр хэлбэрүүдийн үнэлгээ 3.73 – 3.82 гарснаас харагдаж байна.

Эмчилгээ, сувилгааны зардлаа төлүүлэх, сургалтын зардлаа төлүүлэх, ажил, үйлчилгээний төлбөрийн хөнгөлөлт эдлэх, шагнал, цол, тэмдгээр шагнуулах хэлбэрээр хээл хахууль авах явдал мөн түгээмэл байгаа нь 3.36 – 3.54 гэсэн үнэлгээнээс харагдаж байна. Өр, зээлээ төлүүлэх замаар хээл хахууль авах хэлбэрийн үнэлгээ 3.06, өөрийн нэр дээр хувьцаа авах болон гадаадын банк, санхүүгийн байгууллагын нэр дээр данс нээлгэх замаар хээл хахууль авах хэлбэрүүдийн үнэлгээ тус бүр 2.88 болон 2.89 байгаа нь дундаж хэмжээнд байгааг илэрхийлж байна.

Өмнөх оны түвшингээс өөрчлөгдсөн байдлыг авч үзвэл нийт 13 хэлбэрийн үзүүлэлтээс 3 хэлбэрийн үзүүлэлт буурч, 10 хэлбэрийн үзүүлэлт өссөн нь нийт дүн сөрөг тал руу өөрчлөгдөхөд хүргэсэн байна. Ашиг, орлогоо хуваалцах хэлбэрийн үнэлгээ 0.15 пунктээр буурсан бол гадаадын банкинд данс нээх болон өр, зээлийг нь төлөх хэлбэрийн үнэлгээ тус тус 0.28 болон 0.26 пунктээр буурсан байна. Үнэ цэнэтэй бэлэг өгөх хэлбэрийн үнэлгээ 0.51 пунктээр нэмэгдсэн нь сөрөг талруугаа хэлбийсэн хамгийн их өөрчлөлт болжээ.

Зураг 10. Хээл хахуулийн хэлбэрийн үнэлгээ

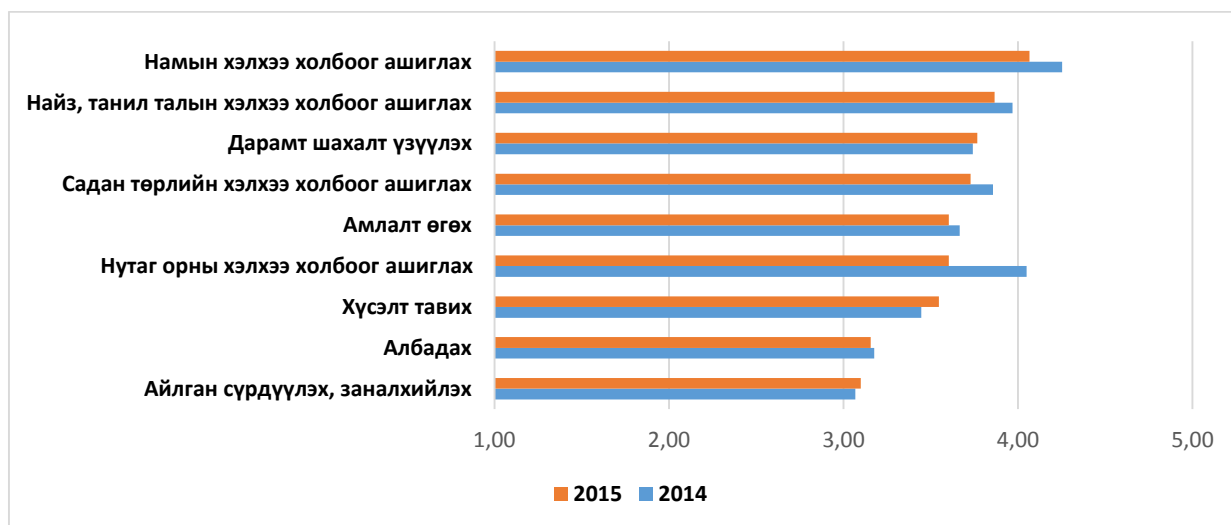
Дэд үзүүлэлт 2. ХУУЛЬ БУС НӨЛӨӨЛЛИЙН ХЭЛБЭР

Улс төрчид, төрийн өндөр албан тушаалтнууд хувийн ашиг сонирхлоо гүйцэлдүүлэхийн тулд төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд нөлөөлөх нөлөөллийн хэлбэрүүдийн дундаж үнэлгээ нь 3.62 гарсан бөгөөд өмнөх оны үзүүлэлтээс 0.09 пунктээр буурсан байна.

Энэ үзүүлэлт нь нийт 9 дэд үзүүлэлттэй бөгөөд эдгээрээс 3 дэд үзүүлэлтийн түвшин дунджаар 0.05 пунктээр нэмэгдсэн боловч үлдэх 6 үзүүлэлтийн түвшин дунджаар 0.16 пунктээр буурсан нь дундаж үзүүлэлт эерэг тал руугаа өөрчлөгдөхөд нөлөөлсөн байна. Нутаг орны хэлхээ холбоог ашиглан нөлөөлөх хэлбэрийн үзүүлэлт 0.45 пунктээр буурсан нь хамгийн их хэмжээний өөрчлөлт болжээ.

2015 онд улс төрчид, төрийн албан тушаалтнуудаас намын хэлхээ холбоог ашиглан нөлөөлөх хэлбэрийн үнэлгээ 4.07 байгаа нь хамгийн өндөр үзүүлэлт болсон бол албадах, амлалт өгөх хэлбэрүүдийн үнэлгээ 3.10 болон 3.16 байгаа нь хамгийн бага үзүүлэлт юм. Бусад хэлбэрүүд, үүнд дарамт шахалт үзүүлэх, садан төрлийн хэлхээ холбоог ашиглах, найз нөхөд, танил талын хэлхээ холбоог ашиглах, нутаг орны хэлхээ холбоог ашиглах, амлалт өгөх, хүсэлт тавих зэрэг хэлбэрээр нөлөөлөх нөлөөллийн үнэлгээ 3.55 – 3.87 байна.

Зураг 11. Хууль бус нөлөөллийн хэлбэрийн үнэлгээ

Дэд үзүүлэлт 3. УЛС ТӨРИЙН НАМ, БҮЛЭГЛЭЛ, УЛС ТӨР, БИЗНЕС, ГЭМТ ХЭРГИЙН БҮЛЭГЛЭЛҮҮДИЙН ХАРИЛЦАН ХАМААРАЛ

Төрийн өндөр албан тушаалтнууд, улс төрчид болон улс төрийн нам, бүлэглэл болон гадаад, дотоодын бизнесийн бүлэглэл, гэмт бүлэглэлийн харилцан хамаарлын үнэлгээ нь 3.40 гарсан бөгөөд өмнөх оны түвшингээс 0.09 пунктээр нэмэгджээ.

Нийт 11 нөхцөл байдлын үзүүлэлтээс 4 үзүүлэлтийн үнэлгээ 0.04 – 0.19 пунктээр буюу дунджаар 0.11 пунктээр буурсан хэдий боловч бусад 7 үзүүлэлтийн үнэлгээ 0.08 – 0.39 пунктээр буюу дунджаар 0.25 пунктээр нэмэгдсэн нь энэхүү дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ сөрөг тал руугаа өөрчлөгдөхөд нөлөөлсөн байна.

Улс төрийн авлига илүү далд хэлбэрт шилжсэн, улс төр, бизнесийн бүлэглэл нэгдсэн, улс төрчид шүүгч, хууль сахиулах байгууллагын албан тушаалтнуудтай хууль бус ашиг сонирхлоор нэгдсэн, бизнесийн бүлэглэл улс төрчдийг эрхшээлдээ оруулсан зэрэг нөхцөл байдлуудын үнэлгээ 3.87 – 4.00 гарсан байгаа нь бусад үзүүлэлтүүдээс харьцангуй өндөр түвшинд байна. Түүнчлэн эдгээр нөхцөл байдлын үнэлгээ өмнөх онд мөн л харьцангуй өндөр түвшинд байснаас үзэхэд эдгээр нөхцөл байдал улс төрийн авлигын хүрээнд бугшмал байдалд, тогтвортой оршиж байна гэж дүгнэж болохоор байна.

Улс төрчид, улс төрийн нам, бүлэглэл бизнесийн болон гэмт бүлэглэлийг эрхшээлдээ оруулсан, гаднын улс төрийн болон бизнесийн бүлэглэл монголын улс төрийн нам, бүлэглэлийг эрхшээлдээ оруулсан, эсхүл хоорондоо нэгдсэн зэрэг нөхцөл байдлын үнэлгээ 2.90- 3.39 гарсан нь дундаж хэмжээнд тооцогдохоор байгаа боловч эдгээр нөхцөл байдлын үнэлгээ нь өмнөх оныхоос 0.08 – 0.39 пунктээр буюу дунджаар 0.26 пунктээр нэмэгдсэн нь анхаарал татахаар байна.

Гэмт бүлэглэл улс төрийн нам, бүлэглэлийг эрхшээлдээ оруулсан байдлын үнэлгээ хамгийн бага буюу 2.61 үнэлгээтэй гарсан нь өмнөх оны түвшингээс 0.14 пунктээр буурсантай холбоотой юм.

Зураг 12. Улс төр, бизнес, гэмт бүлэглэлийн харилцан хамаарал

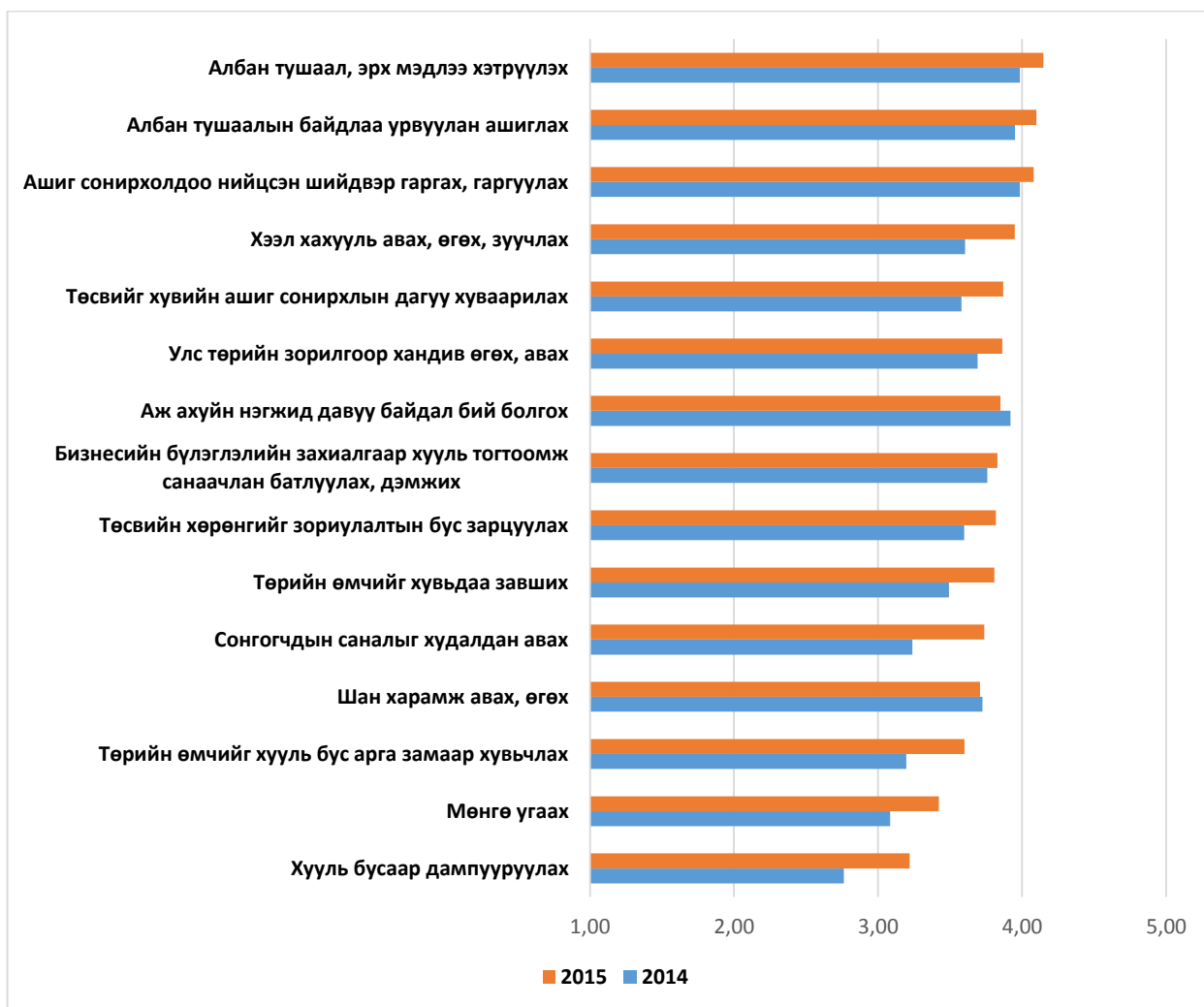

Дэд үзүүлэлт 4. УЛС ТӨРИЙН ХҮРЭЭН ДЭХ УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ХЭЛБЭР

Улс төрийн хүрээн дэх улс төрийн авлигын хэлбэрийн үнэлгээ 3.82 гарч өмнөх оны үнэлгээнээс 0.22 пунктээр нэмэгджээ. Нийт 15 дэд үзүүлэлтийн 13 дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ 0.07 – 0.50 пунктээр буюу дунджаар 0.27 пунктээр нэмэгдсэн нь энэ үзүүлэлтийн үнэлгээ сөрөг тал руугаа өөрчлөгдөхөд нөлөөлсөн байна. Ялангуяа, сонгогчдын саналыг худалдан авах, аж ахуйн нэгжийг хууль бусаар дампууруулах, төрийн өмчийг хууль бусаар хувьчлах зэрэг нөхцөл байдлын үнэлгээ харьцангуй ихээр нэмэгджээ.

Улс төрийн хүрээнд албан тушаал, эрх мэдлээ хэтрүүлэх, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах, хувийн ашиг сонирхолдоо нийцсэн шийдвэр гаргах, гаргуулах явдал харьцангуй их байгаа боловч бусад нөхцөл байдлын үнэлгээ эдгээрээс хол зөрүүгүй байна.

Зураг 13. Улс төрийн авлигын хэлбэрийн үнэлгээ

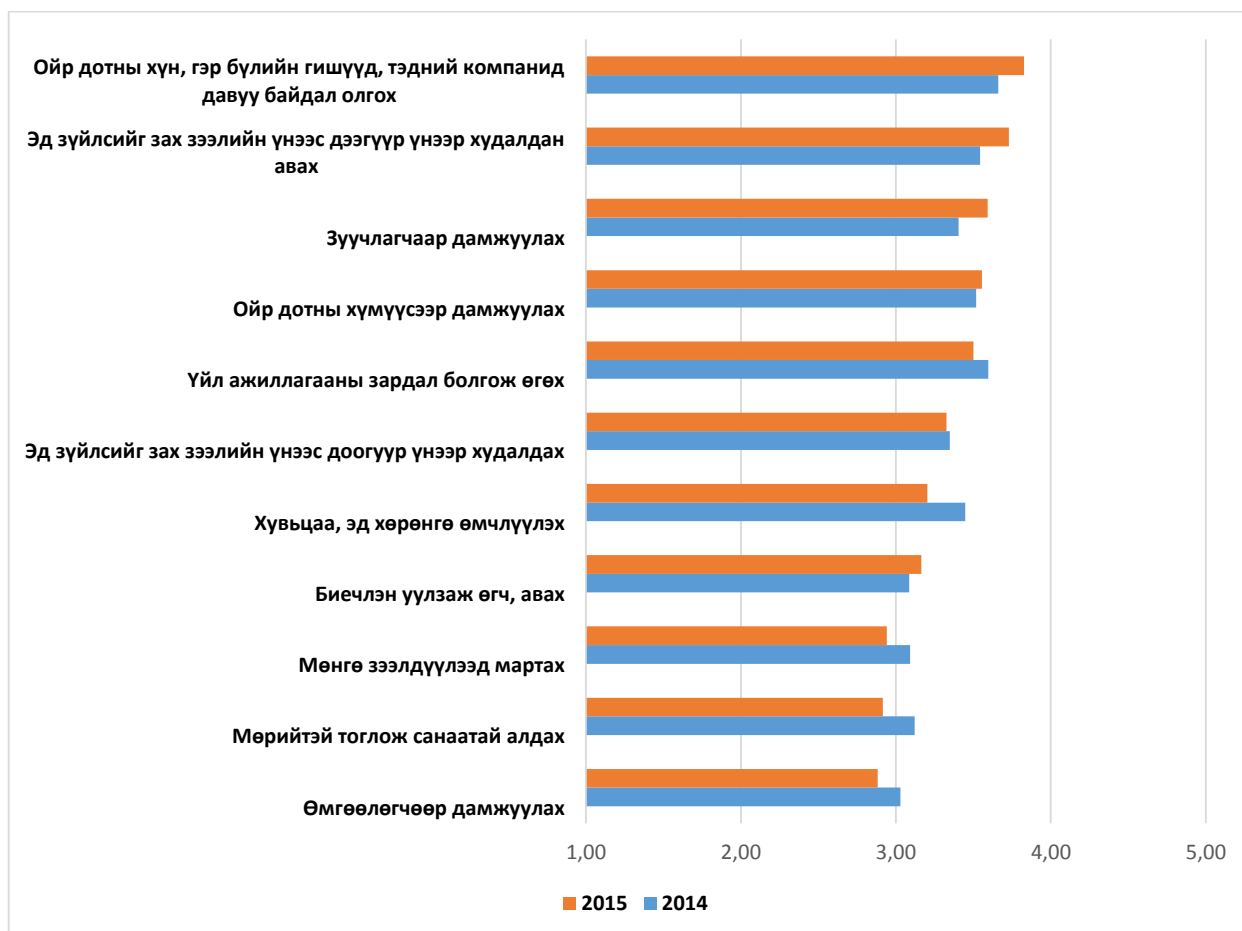

Дэд үзүүлэлт 5. УЛС ТӨРИЙН ХҮРЭЭН ДЭХ ХЭЭЛ ХАХУУЛЬ ӨГӨХ, АВАХ АРГА

Асуулгад тусгасан улс төрийн хүрээнд хээл хахууль өгөх, авах зарим нэг түгээмэл аргуудын дундаж үнэлгээ нь 3.38 гарсан бөгөөд өмнөх оны дундаж үнэлгээнээс өөрчлөгдөөгүй байна. Энэ нь нийт 11 дэд үзүүлэлтийн 6 дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ 0.02 – 0.24 пунктээр буюу дунджаар 0.14 пунктээр буурч, 5 дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ 0.04 – 0.19 пунктээр буюу дунджаар 0.13 пунктээр нэмэгдсэнтэй холбоотой юм.

Хээл хахууль авагчийн ойр дотны хүмүүс, гэр бүлийн гишүүд, тэдний өмчлөлийн компани, аж ахуйн нэгжид хууль бус давуу байдал олгох хэлбэрээр авлига өгөхтэй холбоотой дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ 3.83 байгаа нь хамгийн сөрөг үнэлгээ болсон бол өмгөөлөгчөөр дамжуулан хээл хахууль өгөхтэй холбоотой дэд үзүүлэлт хамгийн бага буюу 2.88 гарсан бөгөөд бусад 9 дэд үзүүлэлт нь 2.88 –аас 3.83-ын хооронд дунджаар 0.095 пунктын зөрүүтэйгээр эрэмблэгдсэн байна.

Зураг 14. Улс төрийн хүрээн дэх хээл хахуулийн аргуудын үнэлгээ

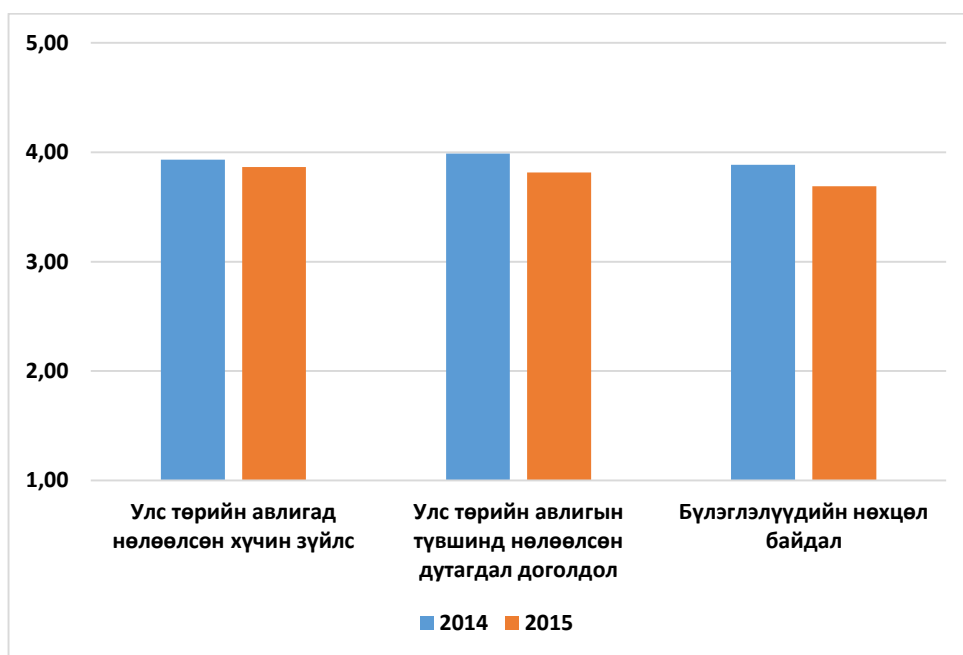

ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ 3. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ШАЛТГААН НӨХЦӨЛ

Улс төрийн авлигын шалтгаан нөхцөлийн үнэлгээ 3.80 гарснаар энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн үнэлгээ өмнөх оны үнэлгээнээс 0.14 пунктээр буурсан байна.

Улс төрийн авлигын шалтгаан нөхцөлийн үнэлгээг улс төрийн авлигад нөлөөлсөн хүчин зүйлс, улс төрийн авлигын түвшинд нөлөөлсөн дутагдал доголдол, улс төр дэх бүлэглэлүүдийн нөхцөл байдал гэсэн гурван үзүүлэлтээр үнэлсэн ба эдгээр үзүүлэлтүүдийн үнэлгээ нь өмнөх оны үнэлгээнээс 0.07 – 0.19 пунктээр буурсан нь дундаж үнэлгээ буурахад нөлөөлжээ.

Зураг 15. Улс төрийн авлигын шалтгаан нөхцлийн үзүүлэлтүүдийн үнэлгээ

Дэд үзүүлэлт 1. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГАД НӨЛӨӨЛСӨН ХҮЧИН ЗҮЙЛС

Улс төрийн авлигад нөлөөлсөн хүчин зүйлсийн үнэлгээ 3.86 гарч өмнөх оны үнэлгээнээс 0.07 пунктээр буурчээ.

Нийт 11 дэд үзүүлэлтээс хууль хяналтын байгууллагын шийдвэр гаргах үйл ажиллагаан дахь ашиг сонирхлын зөрчлийн түвшинг илтгэх дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ 0.12 пунктээр, хуулийн байгууллагын шийдвэр гаргах үйл явцын түвшинг илтгэх дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ 0.19 пунктээр нэмэгдсэн хэдий ч бусад 9 дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ 0.01 – 0.34 пунктээр буюу дунджаар 0.16 пунктээр буурсан нь энэхүү үзүүлэлтийн дундаж үнэлгээ буурахад нөлөөлсөн байна.

Улс төрийн нам болон төрийн албаны албан тушаалын томилгоо болон улс төрийн намын санхүүжилтийн тогтолцоо нь улс төрийн авлигад нөлөөлж байгаа хамгийн хүчтэй хүчин зүйлүүд болох нь эдгээр дэд үзүүлэлтүүдийн үнэлгээ харуулж байна. Гэвч бусад хүчин зүйлүүдийн үнэлгээ эдгээрээс хол зөрүүгүй байгаа бөгөөд хамгийн бага үнэлгээ нь хамгийн өндөр үнэлгээнээс 1 пунктээс бага буюу 0.83 байгаа нь энэхүү үзүүлэлтийн 11 дэд үзүүлэлт бүгд улс төрийн авлигад нөлөө ихтэй байгааг харуулж байна.

Зураг 16. Улс төрийн авлигад нөлөөлсөн хүчин зүйлсийн үнэлгээ

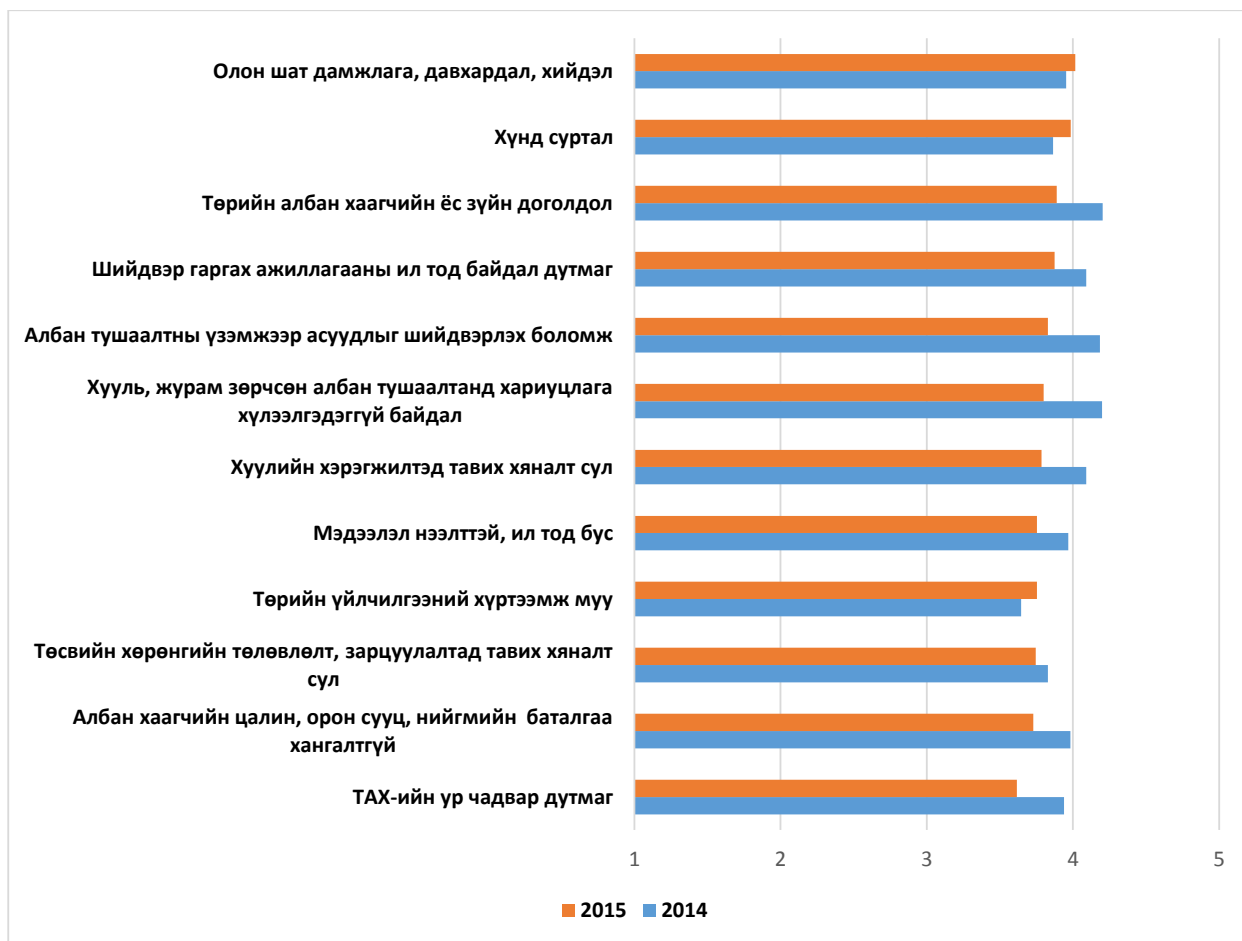
Дэд үзүүлэлт 2. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТҮВШИНД НӨЛӨӨЛЖ БУЙ ТӨРИЙН АЛБАН ДАХЬ ДУТАГДАЛ, ДОГОЛДОЛ

Төрийн үйл ажиллагаанд оршиж байгаа дутагдал, доголдол нь улс төрийн авлигад тодорхой нөлөө үзүүлж байгаа бөгөөд энэ байдлыг тодорхойлох үзүүлэлтийн дундаж үнэлгээ нь 3.82 гарсан нь өмнөх оны үзүүлэлтээс 0.17 пунктээр бага байна.

Энэ оны үзүүлэлт буурахад тухайн үзүүлэлтэд хамаарах 12 дэд үзүүлэлтийн 9 дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ нь 0.08 – 0.40 пунктээр буюу дунджаар 0.27 пунктээр буурсан нь нөлөөлсөн байна. Зөвхөн төрийн үйл ажиллагаан дахь хүнд суртал, төрийн үйлчилгээний хүртээмжгүй байдал болон төрийн үйл ажиллагааны мэдээлэл нээлттэй, ил тод бус байдал гэсэн 3 дэд үзүүлэлтүүдийн үнэлгээ өссөн байна.

Өмнөх оны түвшингээс өсөлт, бууралттай байгаа хэдий ч нийт 12 дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ 3.62 – 4.02 байгаа нь эдгээр нөхцөл байдал бүгд улс төрийн авлигад их хэмжээгээр нөлөөлж байгааг харуулж байна.

Зураг 17. Төрийн үйл ажиллагаан дахь дутагдал, доголдол улс төрийн авлигад нөлөөлж буй байдлын үнэлгээ

Дэд үзүүлэлт 3. УЛС ТӨРИЙН ХҮРЭЭН ДЭХ ХҮРЭЭЛЛҮҮДИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

Улс төрийн хүрээн дэх тодорхой эрх ашиг, сонирхолд хөтлөгдсөн хүрээллийн нөхцөл байдлын дундаж үнэлгээ нь 3.69 гарсан бөгөөд өмнөх оны үзүүлэлтээс 0.19 пунктээр буурсан байна. Энэ нь нийт 7 үзүүлэлтийн 5 үзүүлэлтийн үнэлгээ 0.06 – 0.80 пунктээр буурсантай холбоотой юм.

Хувийн эрх ашгийг илүүд үзсэн бөгөөд намын эрх ашиг, сонирхол дээр төвлөрсөн хүрээллийн үнэлгээ төдийлөн өөрчлөгдөөгүй бол хувийн эрх ашгийг илүүд үзсэн бөгөөд нэг хүний ашиг сонирхол дээр төвлөрсөн хүрээллийн үнэлгээ 0.18 пунктээр нэмэгдсэн байна.

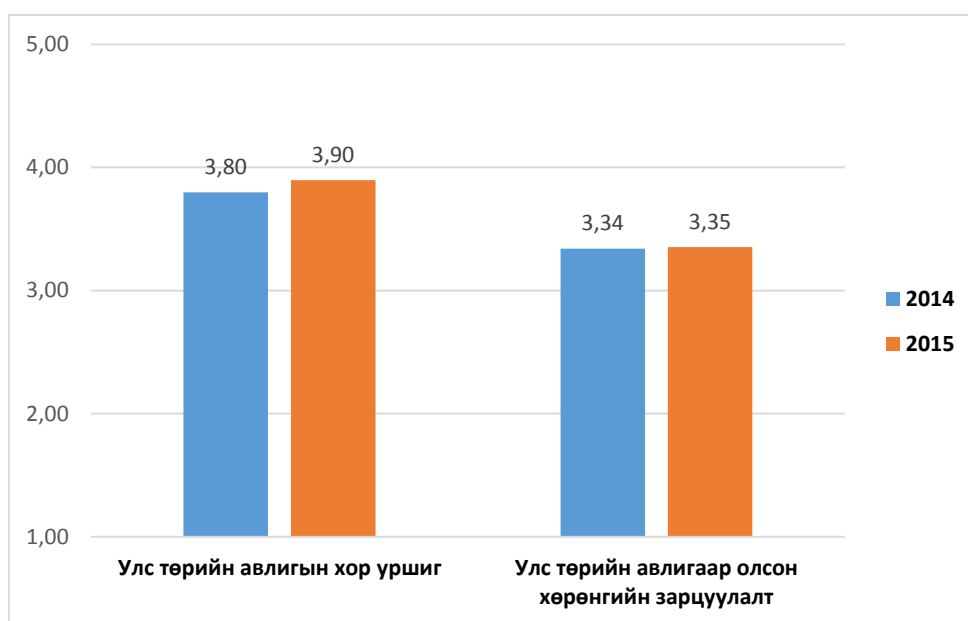
Зураг 18. Улс төрийн хүрээн дэх хүрээллүүдийн нөхцөл байдал

ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ 4. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ХОР УРШИГ, ҮР ДАГАВАР

Улс төрийн авлигын шалгуур үзүүлэлтүүдийн нэг болох хор уршиг, үр дагаварын үнэлгээ өмнөх оны түвшингээс 0.06 пунктээр нэмэгдэж 3.64 болсон байна. Энэхүү шалгуур үзүүлэлтийг улс төрийн авлигын хор уршигийн үзүүлэлт болон улс төрийн авлигаар олсон хөрөнгийн зарцуулалтын үзүүлэлт гэсэн хоёр үзүүлэлтээр дүгнэж үздэг.

Зураг 19. Улс төрийн авлигын хор уршиг, үр дагаварын үнэлгээ

Дэд үзүүлэлт 1. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ХОР УРШИГ

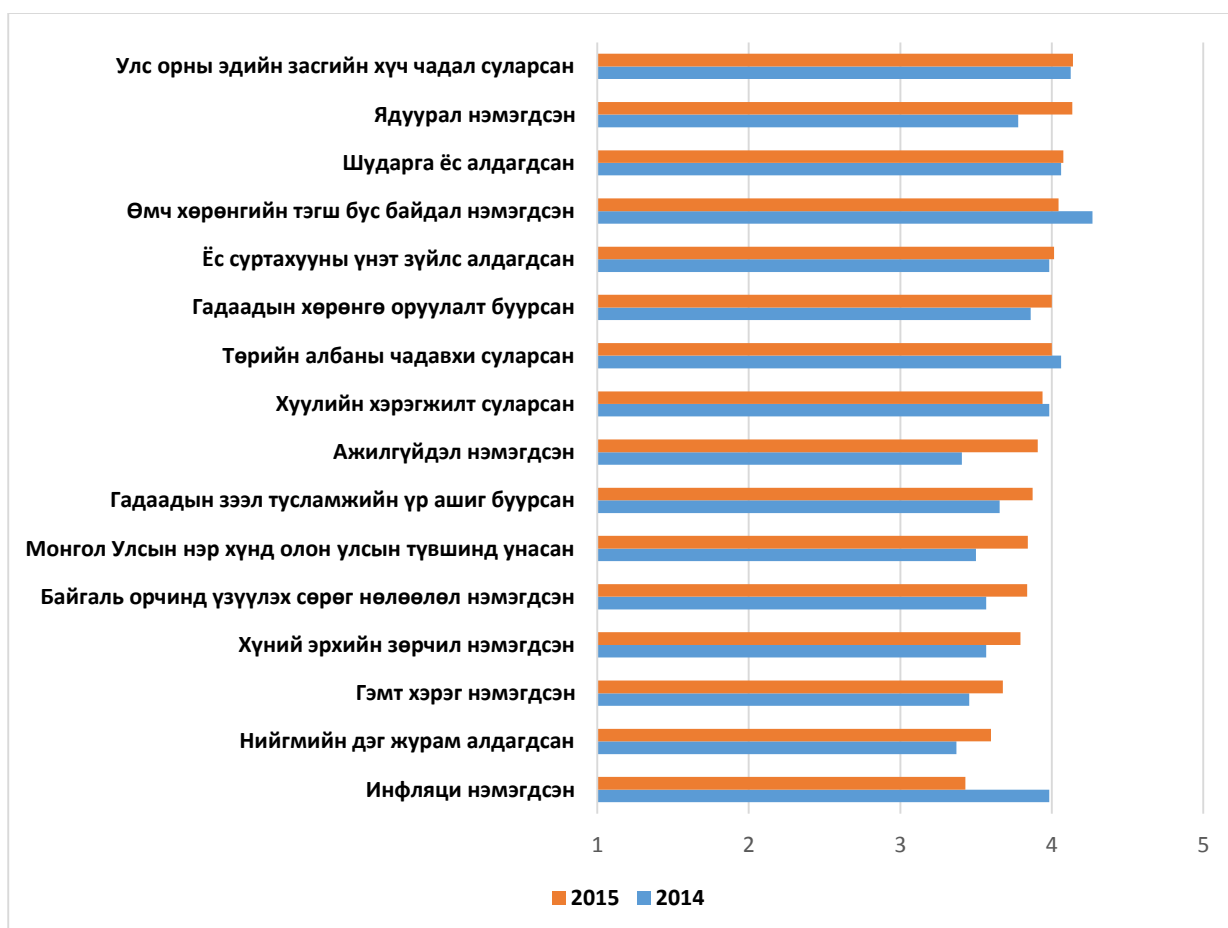
Улс төрийн авлигын хор уршгийн үзүүлэлтийн үнэлгээ 3.90 болж нэмэгджээ.

Тухайн үзүүлэлтэд хамаарах 16 дэд үзүүлэлтээс дөрвөн дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ 0.04 – 0.55 пунктээр буюу дунджаар 0.22 пунктээр буурсан, 12 дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ 0.02 – 0.50 пунктээр буюу дунджаар 0.28 пунктээр өссөн нь энэ үзүүлэлтийн үнэлгээ нэмэгдэхэд нөлөөлсөн байна.

Улс төрийн авлига болон инфляцийн хамаарлын дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ

0.55 пунктээр буурсан, улс төрийн авлига болон Монгол улсын олон улсын хэмжээн дэх нэр хүнд, дотоодын ядуурал, ажилгүйдлийн хамаарлыг илтгэх дэд үзүүлэлтүүдийн үнэлгээ 0.34 – 0.50 пунктээр нэмэгдсэн зэрэг өөрчлөлтүүд гарсан боловч нийт 16 дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ бүхэлдээ 3.43 – 4.14 байгаа нь улс төрийн авлигын улмаас бий болж байгаа сөрөг үр дагавруудын түвшин жигд өндөр байгааг харуулж байна.

Зураг 20. Улс төрийн авлигын хор уршгийн үнэлгээ, 2014, 2015 онд

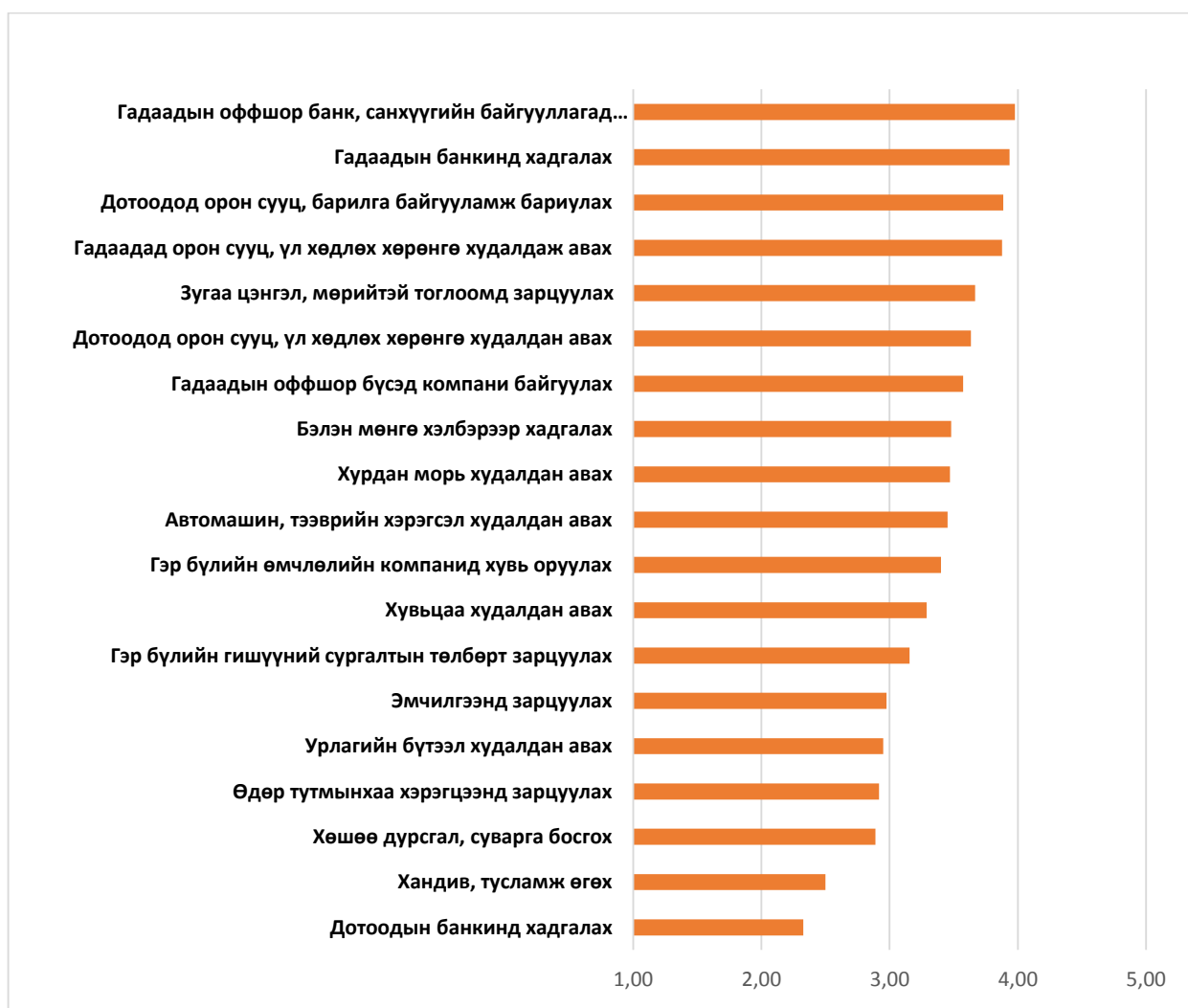

Дэд үзүүлэлт 2. УЛС ТӨРИЙН АВЛИГААР ОЛСОН ХӨРӨНГИЙН ЗАРЦУУЛАЛТ

Улс төрийн авлигаар олсон хөрөнгийн зарцуулалтын үнэлгээ 3.35 гарсан нь өмнөх оны түвшингээс өөрчлөгдөөгүй байна. Уг үзүүлэлтэд хамаарах 19 дэд үзүүлэлтийн 9 дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ 0.07 – 0.29 пунктээр буюу дунджаар 0.17 пунктээр буурсан бол 10 дэд үзүүлэлтийн үнэлгээ 0.01 – 0.46 пунктээр буюу дунджаар 0.17 пунктээр нэмэгдсэн байна.

Авлигаар олсон хөрөнгөө гадаадын оффшор банк, санхүүгийн байгууллага болон гадаадын банкинд хадгалах, гадаадад орон сууц, үл хөдлөх хөрөнгө худалдаж авах, дотоодод орон сууц, барилга байгууламж бариулах замаар зарцуулах үзүүлэлтийн түвшин харьцангуй өндөр байгаа бол авлигаар олсон хөрөнгөнөөсөө хандив, тусламж өгөх болон ийм хөрөнгөө дотоодын банкинд хадгалах үзүүлэлтийн түвшин хамгийн доогуур байна.

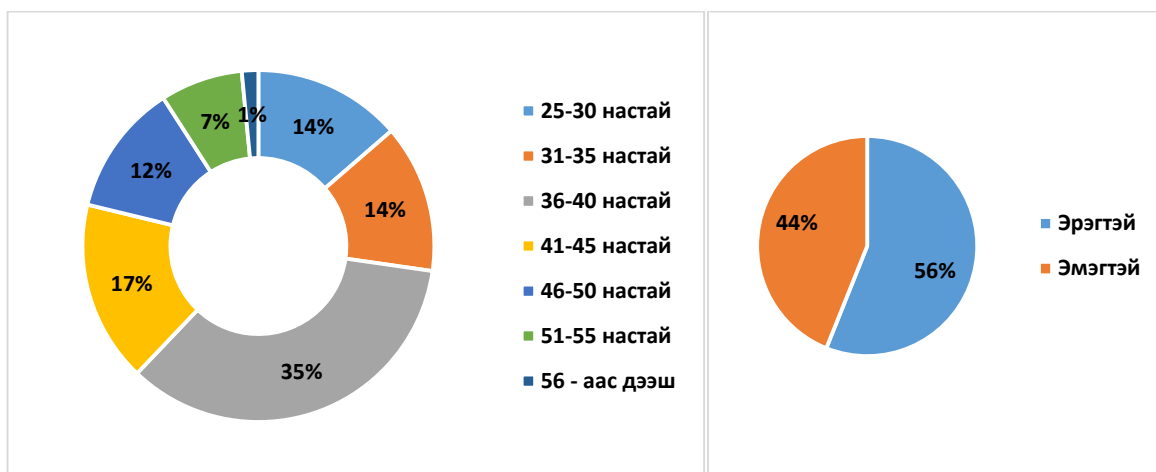
Зураг 21. Улс төрийн авлигаар олсон хөрөнгийн зарцуулалтын үнэлгээ, 2015 онд

2. ШИНЖЭЭЧДИЙН ТАЛААРХ ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

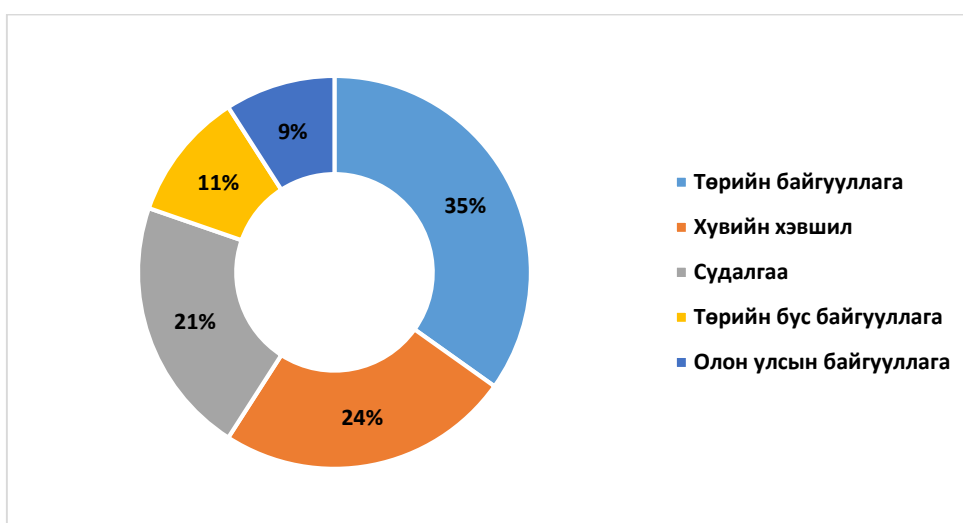
Шинжээчдийн дундаж нас- 40, үүнээс 25 – 30 настай 13.6 хувь, 31 – 35 настай 13.6 хувь, 36 – 40 настай 34.8 хувь, 41 – 45 настай 16.7 хувь, 46 – 50 настай 12.1 хувь, 51 – 55 настай 7.6 хувь, 56 – аас дээш настай 1.5 хувь байна.

Зураг 22. Шинжээчдийн нас, хүйсний байдал

Төрийн байгууллагад ажиллагсад 34.8 хувь, хувийн хэвшилд 24.2 хувь, судлаач 21.2 хувь, төрийн бус байгууллагад ажиллагсад 10.6 хувь, олон улсын байгууллагад ажиллагч 9.1 хувь.

Зураг 23. Шинжээчдийн ажиллаж буй салбар

ДУГНЭЛТ

Монгол Улс дахь улс төрийн авлигын түвшин 2011 – 2014 онд жил дараалан буурч ирсэн боловч 2015 онд энэхүү хандлага өөрчлөгдөж эргээд өссөн дүнтэй гарлаа.

Хэдийгээр улс төрийн авлигад нөлөөлж буй шалтгаан, нөхцөл өөрчлөгдөөгүй боловч улс төрийн авлигын илрэн гарч буй хэлбэр, түүнчлэн нөлөөллийн цар хүрээ нэмэгдэж, учруулж буй хор уршиг, сөрөг үр дагавар ихэссэн байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын үйл ажиллагаа, Улсын Их Хуралд суудалтай улс төрийн намуудын үйл ажиллагаа, түүнчлэн Улсын Их Хурлын хууль тогтоох болон бусад үйл ажиллагаан дахь улс төрийн авлигын түвшин төрийн бусад институт дэх түвшингээс харьцангуй өндөр байгаа нь төрөөс улс орны амьдралын амин чухал асуудлуудыг хэлэлцэх, шийдвэрлэх, хэрэгжүүлэх бүхий л үе шатанд улс төрийн авлигын нөлөөлөл их байна гэж дүгнэж болохоор байна.

Эрх мэдэл, албан тушаалын хуваарилалт болон төсвийн хөрөнгийн зарцуулалтад улс төрийн авлига харьцангуй өндөр түвшинд тархсан, албан тушаалтан албаны эрх мэдлээ хэтрүүлэх, урвуулан ашиглах, нийтийн ашиг сонирхолд бус хувийн ашиг сонирхолд үндэслэн шийдвэр гаргах байдал дээгүүр түвшинд байна. Энэ нь төрийн албан тушаалтнуудын төсвийн хөрөнгө, нөөцийг захиран зарцуулах эрх мэдлээ хэрэгжүүлж байгаа сэдэл, зорилго, үйл ажиллагаа нь улс төрийн авлига гэх энэхүү “нийгмийн хорт хавдар”-ыг тэжээх хөрс болж байгааг илэрхийлж байна.

Улс төрийн авлигын нөлөөгөөр бий болсон тогтолцооны улмаас нийтийн тус тулд зарцуулагдах ёстой мөнгөн хөрөнгө, нөөц улс төр, бизнесийн бүлэглэлийн мэдэлд хуримтлагдаж байгаа болон улс төрийн авлига нь төрийн албаны үйл ажиллагаанаас гадна уул уурхай, барилга, дэд бүтцийн салбарт нөлөөлж байгаагаас улс орны эдийн засгийн хүчин чадал суларч, өмч хөрөнгийн тэгш бус байдал өсч байна.

Улс төрийн авлига нь төрийн албаны үйл ажиллагаа, улс орны эдийн засгийн хүчин чадлыг сулруулаад зогсохгүй улмаар Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөнд нөлөөлж ноцтой хор уршиг бүхий үр дагаварт хүргэж болзошгүй байна.

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАР

